

**Akademie múzických umění v Praze
Hudební a taneční fakulta**

Hudební umění
Zpěv

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Korunovační opery se zaměřením na operu Gloriana
od Benjamin Brittena**

Petr Dvořák

Vedoucí práce: doc. Pavel Horáček

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, Duben 2023

**The Academy of Performing Arts in Prague
Music and Dance Faculty**

Art of Music
Voice

MASTER'S THESIS

**Coronation operas with an emphasis on opera Gloriana
by Benjamin Britten**

Petr Dvořák

Thesis supervisor: doc. Pavel Horáček

Awarded academic title: MgA.

Prague, April 2023

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem

Korunovační opery se zaměřením na operu Gloriana od Benjamina Brittena

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne .....

.....

Petr Dvořák, podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu své diplomové práce panu doc. Pavlu Horáčkovi a panu PhDr. Ivanu Rumlovi za odborné vedení, cenné rady, trpělivost a vstřícný přístup, který mi v průběhu zpracování diplomové práce oba věnovali.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá korunovačními operami a speciálně se zaměřuje na korunovační operu *Gloriana* od Benjamina Brittena. Hlavním cílem práce není jen pouhé uvedení a popsání opery *Gloriana* nebo jiných korunovačních oper, ale také vymezení jednotlivých korunovačních událostí. Díky tomu se může čtenář dostatečně seznámit se souvislostmi, při nichž opery vznikaly. První část práce nejprve definuje samotný pojem korunovace, potom vysvětluje spojitost opery s tímto ceremoniálem a uvádí několik příkladů či různé zajímavosti s tím spojené. Další část se soustředí na korunovaci císaře Karla VI. Habsburského českým králem a korunovaci císaře Leopolda II. Habsburského taktéž českým králem, jelikož k těmto ceremoniálům vznikla významná díla, jejichž premiéry se odehrály v Praze. Třetí kapitola se pak velmi podrobně zabývá britskou korunovací Alžběty II. a její korunovační operou *Gloriana* od Benjamina Brittena. V této části autor popisuje například příčiny vzniku opery, ohlasy prvního uvedení či zajímavosti jejího hudebně dramatického zpracování. Poté následuje interpretační analýza nahrávky druhé Loutnové písně „Happy, Happy were he“ Roberta Devereux, hraběte z Essexu v podání anglického tenoristy Petera Pearse. V závěru celé práce se pak autor věnuje osudům opery *Gloriana* a zmiňuje její nejúspěšnější uvedení či nahrávky.

Abstract

The thesis at hand delves into coronation operas, with a specific focus on Benjamin Britten's *Gloriana*. The main goal of the thesis is not only to introduce and describe *Gloriana* or other coronation operas, but also to delineate the individual coronation events. This allows the reader to become sufficiently acquainted with the circumstances under which the operas were created. The first section initially defines the concept of coronation, then explains the connection between opera and this ceremony, and provides several examples or various interesting facts associated with it. The next section focuses on the coronation of Emperor Charles VI of the Habsburg dynasty as the Czech king and the coronation of Emperor Leopold II of the Habsburg dynasty as the Czech king, as important works were created for these ceremonies and their premieres were held in Prague. The third chapter then thoroughly examines the British coronation of Elizabeth II and her coronation opera *Gloriana* by Benjamin Britten. In this section, the author describes, for example, the reasons for its creation, the reception of its first performance, or interesting aspects of its musical-dramatic treatment. This is followed by an interpretive analysis of the recording of the second Lute song "Happy, Happy were he" from Robert Devereux, the Earl of Essex, performed by the English tenor Peter Pears. Finally, the author devotes attention to the fate of *Gloriana* and highlighting its most successful performances or recordings in the conclusion of the entire thesis.

Obsah

Úvod.....	1
1 Korunovace a korunovační opery	3
1.1 Korunovační ceremoniál a jeho spojitost s operou	3
1.2 Korunovační opery a jejich zajímavosti	4
2 Významné korunovace v českých zemích a jejich korunovační opery	10
2.1 Pražská korunovace císaře Karla VI. českým králem	10
2.1.1 Opera Costanza e Fortezza	12
2.1.2 Opera Sub olea pacis et palma virtutis	16
2.2 Korunovace Leopolda II. českým králem	19
2.2.1 Opera La clemenza di Tito	21
3 Korunovace Alžběty II. britskou královnou a její korunovační opera Gloriana	26
3.1 Korunovační ceremoniál Alžběty II.	26
3.2 Benjamin Britten a jeho slavnostní opera Gloriana	29
3.2.1 Opera Gloriana a její příčiny vzniku	31
3.2.2 Fiasko prvního provedení	33
3.2.3 Námět a děj libreta	35
3.2.4 Opera Gloriana a její hudba	40
3.2.5 Interpretační analýza nahrávky Petera Pearse jako hraběte z Essexu.....	43
3.2.6 Osudy opery Gloriana.....	47
Závěr	51
Seznam použitých zdrojů	53

Seznam příloh

- Příloha 1 – The Royal Opera House, Covent Garden; Gloriana: premiéra 1953; Joan Cross (Alžběta I.), Peter Pears (Robert Devereux)
- Příloha 2 – ROH Collections, novinové výstřižky; Gloriana: premiéra červen 1953
- Příloha 3 – Robert Devereux, hrabě z Essexu: báseň „Happy were he“ (překlad Ondřej Hučín); John Wilbye: text madrigalu „Happy, O happy he“ (překlad Ondřej Hučín); Alžběta I.: báseň „On Monsieur’s Departure“ (překlad Ondřej Hučín)
- Příloha 4 – Album, Benjamin Britten: Gloriana, First performance (Live) 1953; Album, Peter Pears and Julian Bream: Music for Voice and Guitar 1965
- Příloha 5 – Audiovizuální nosič DVD, The Opera North, Benjamin Britten: Gloriana 1999; Audiovizuální nosič DVD, The Royal Opera House, Benjamin Britten: Gloriana 2013
- Příloha 6 – Národní divadlo v Praze, Gloriana: premiéra 2012, Gun-Brit Barkmin (Alžběta I.), Martin Šrejma (Robert Devereux), Szilvia Rálik (Alžběta I.)
- Příloha 7 – Teatro Real, Gloriana: premiéra 2018, Anna Caterina Antonacci (Alžběta I.), Leonardo Capalbo (Robert Devereux)

Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si vybral Korunovační opery se zaměřením na operu Gloriana od Benjamina Brittena, neboť k této velmi významné události, jako je korunovační ceremoniál, vznikala v historii operní díla, z nichž se některá stala natolik slavnými, že se hrají dodnes. Mezi tyto korunovační opery spadá také již zmíněná opera Gloriana od jejíž slavnostní premiéry během korunovačních oslav Alžběty II. uběhlo letos přesně 70 let. Ve své práci bych se chtěl nejvíce zaměřit právě na tuto operu jelikož, i přes slavnostní příčinu jejího vzniku, se ze všech oper B. Brittena řadí k jeho méně známým a hraným operám. Tudíž bych se chtěl s touto operou podrobněji seznámit, protože podle odborných publikací rozhodně patří k zajímavým hudebně dramatickým dílům 20. století. Navíc samotný autor Benjamin Britten byl velmi originálním hudebním skladatelem minulého století, jenž svou hudební řečí napsal velkolepá díla.

Cílem mé práce nebude pouze uvést a popsat operu Gloriana či jiné opery, jež vznikly ke korunovacím panovníků, ale také se zároveň soustředit na souvislosti jejich vzniku. Proto bych chtěl ve své práci alespoň stručně definovat příčinu, případně samotný průběh jednotlivých korunovaci, abych mohl alespoň částečně vykreslit situaci, v níž korunovační opera musela vzniknout. Navíc zasazení opery do historického kontextu je pro pochopení díla velmi důležité, neboť autoři ve svých hudebních dílech často různými způsoby narážejí na problematiku dané doby.

Ve své diplomové práci se v úvodní části první kapitoly věnuji nejprve samotnému pojmu korunovace, kde stručně vysvětluji, co vše tento ceremoniál zahrnuje a jak s tím opera jako hudební žánr souvisí. Poté uvádím několik oper, jež k tomuto ceremoniálu vznikly a popisují jejich zajímavosti či odlišnosti. Následující druhá kapitola je zaměřena na korunovaci císaře Karla VI. Habsburského českým králem a korunovaci císaře Leopolda II. Habsburského taktéž českým králem, neboť pro tyto korunovační události byly napsány opery od významných skladatelů své doby, a navíc se jejich premiéry odehrály v Praze. V poslední kapitole se zabývám britskou korunovaci Alžběty II. a hlavně Brittenovou Glorianou, kde popisují například příčiny vzniku, ohlasy prvního uvedení či zajímavosti jejího hudebně dramatického zpracování. Dále následuje interpretační analýza nahrávky z prvního uvedení opery, z níž jsem si vybral druhou Loutnovou píseň „Happy, Happy were he“ Roberta Devereux, hraběte z Essexu, v podání anglického tenoristy Petera Pearse. Vybral jsem si právě tuto postavu a interpreta pro interpretační analýzu, jelikož mě tato role jako začínajícího tenoristu velmi zajímá, a navíc Peter Pears byl po osobní i profesionální stránce po celou svou kariéru úzce spjat s Benjaminem Brittenem. V samotném závěru třetí kapitoly bych se chtěl věnovat osudům opery Gloriana a popsat její neúspěšnější uvedení či nahrávky.

Celá tato práce by měla sloužit jako informační zdroj pro každého studenta, kterého tato spojitost společensko-historického kontextu s operním žánrem zajímá. Neboť neustálé zkoumání souvislosti vzniku daného díla je velmi důležité pro jeho správné pochopení a nastudování.

1 Korunovace a korunovační opery

První část diplomové práce jsem rozdělil do dvou podkapitol, kde nejprve obecně definuji pojem korunovace, stručně popíšu průběh korunovačního ceremoniálu a poté vysvětlím, jak tento slavnostní ceremoniál s operou souvisí. V další podkapitole pak uvedu několik příkladů operních děl, které k této výjimečné události vznikly nebo jsou nějakým zajímavým způsobem s korunovačním ceremoniálem spojené.

1.1 Korunovační ceremoniál a jeho spojitost s operou

Jak je obecně známo, korunovace je slavnostní ceremonie, při níž dochází k uvedení panovníka do úřadu monarchie přijetím koruny či jiných symbolů královské autority. Již od nejstarších historických dob byl panovník nebo vládce uveden do úřadu veřejnou společenskou ceremonií, při níž často býval oděn výrazným slavnostním šatem nebo měl na hlavě zdobnou čelenku případně helmu. Nicméně, když se v Evropě ve středověku dostalo do popředí křesťanství, tak byly některé starší zvyky nahrazeny bohoslužbou odvozenou ze starozákonních popisů korunovace Saula či dalších izraelských králů. Při této křesťanské korunovaci byl nastupující panovník pomazán svatým olejem a od duchovenstva přijal korunu a další královské insignie, jako je například žezlo, jablko, prsten nebo meč.¹ Poté se v závěru ceremoniálu král, případně královna s korunovačními klenoty na znamení své nastupující vlády posadil na trůn pod baldachýn, což symbolizovalo tzv. majestát neboli panovnickou moc.

Během historie došlo taktéž k různým výjimkám tohoto ceremoniálu, kdy se například císař Napoleon Bonaparte korunoval sám, jindy byli pro změnu korunováni králové dva nebo byl jmenován vzdorokrál bez korunovačního ceremoniálu. Případně, po korunovaci některých mladých ještě nezletilých králů, následovala vláda matky tzv. regentky nebo správce království. Asi nejčastější výjimkou byla svatební korunovace, která byla prováděna přímo během svatebního obřadu.² Pro zachování pořádku tak vznikl korunovační řád, jenž kromě legislativních úkonů obsahoval také praktické návody a pravidla pro obřadní průvody, obřadní dialogy, modlitby a zpěvy. Proto byl součástí každé korunovace korunovační průvod, korunovační mše, rozhazování korunovačních mincí a korunovační hostina.³

Tento slavnostní akt byl také vždy spojen s bohatým doprovodným programem, jenž se svým rozsahem obvykle vymykal dobovým významným slavnostem. Doslova se tento korunovační ceremoniál stával evropskou kulturní událostí své doby, na níž byli povoláni ti nejlepší

---

¹ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. Coronation-ceremony. Online. Encyclopedia Britannica. 2002-10-25. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/coronation-ceremony>. [citováno 2022-09-04].

² Přispěvatelé Wikipedie. Korunovace. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-07-12. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Korunovace&oldid=21811840%3E>. [citováno 2022-09-04].

³ Korunovace českých králů. Online. Zlaté-Mince.cz - Investiční zlato. 2003 Dostupné z: https://www.zlate-mince.cz/mince/korunovace_ceskych_kralu.htm. [citováno 2022-09-04].

hudebníci či skladatelé z celého světa, aby ukázali své hudební umění. Proto pro tuto příležitost často vznikala nová hudební díla, která se díky své umělecké hodnotě a ohlasu stala velkým přínosem v dějinách hudby. Mezi tato hudební díla patřila i opera, jež byla většinou psána na historické či vážné libreto a měla za úkol důstojně oslavit nástup nového panovníka.⁴ Kolik takových slavnostních oper vzniklo, nelze bohužel přesně určit, neboť mnoho z nich během let zaniklo a jejich přesné zmapování je tudíž nemožné. Nicméně některé opery se staly natolik slavnými, že se dochovaly jejich party nebo částečné fragmenty a jsou hrány dodnes.

1.2 Korunovační opery a jejich zajímavosti

Mezi slavné korunovační dílo můžeme například zařadit fragment *Lamento d'Arianna* neboli *Nářek Ariadny*, který je jedinou dochovanou částí opery *Arianna* od *Claudia Monteverdiho*. Jedná se o jednoaktovou operu s prologem vycházející z klasické řecké báje, jež byla zkomponovaná na libreto florentského básníka *Ottavia Rinucciniho*. Opera byla uvedena v roce 1608 v Mantově a byla napsána speciálně na objednávku k příležitosti svatební korunovace mantovského prince a budoucího vévody *Františka IV. Gonzagy s Markétou Savojskou*.⁵ Ačkoliv se nejedná o královskou svatbu, lze tuto operu pokládat za korunovační, neboť titul vévoda je označením příslušníka vyšší šlechty, jež často měla téměř nezávislou moc a vlastní hodnostní korunu.⁶

Také je nutno zmínit Monteverdiho vrcholnou operu *Korunovace Poppey*, jež sice nebyla napsána pro slavnostní korunovaci, ale díky svému názvu a libretu je s tímto ceremoniálem spojována. Děj této dvouaktové opery se totiž odehrává v antickém Římě za vlády císaře Nerona a popisuje, jak se panovnickova milenka Poppaea Sabina doslova přes mrtvolu dostane na trůn a je korunována císařovnou. Opera byla napsána na libreto vycházející z *Tacitových Letopisů* od benátského básníka *Giovanniho Francesca Busenella* a měla premiéru v benátském divadle *Teatro Santi Giovanni e Paolo* v roce 1642.⁷

Další zajímavou korunovační operou je *Ercle amante* neboli *Zamilovaný Herkules* od *Francesca Cavalliho*. Opera byla napsána na objednávku kardinála *Julese Mazarina* k příležitosti svatby francouzského krále *Ludvíka XIV. s Marií Terezií Španělskou*. Jednalo se o pětiaktovou operu s prologem, jejíž libreto bylo napsáno od *Francesca Butiho* podle *9. knihy Ovidiových Metamorfóz*. Francesco Cavalli se v této opeře nejvíce zaměřil na sbory

---

⁴ DŘEVIKOVSKÝ, Libor. Korunovace císaře Karla VI. Habsburského českým králem. Online. Český rozhlas D-dur. 2018-08-22. Dostupné z: <https://d-dur.rozhlas.cz/korunovace-cisare-karla-vi-habsburskeho-ceskym-kralem-7594438>. [citováno 2022-09-04].

⁵ Příspěvatelé Wikipedie. Claudio Monteverdi. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-08-10. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Claudio_Monteverdi&oldid=22335693. [citováno 2022-09-09].

⁶ Příspěvatelé Wikipedie. Vévoda. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2021-07-23. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=V%C3%A9voda&oldid=22386266>. [citováno 2022-09-24].

⁷ Příspěvatelé Wikipedie. Claudio Monteverdi. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-08-10. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Claudio_Monteverdi&oldid=22335693. [citováno 2022-09-09].

a orchestraci, neboť se díky větší zvučnosti orchestru a velkoleposti sborových scén snažil vytvořit pompézní dílo, které by důstojně oslavilo tento královský sňatek. Pro tuto slavnostní produkci dokonce italský architekt a scénograf *Gaspare Vigarani* navrhl nové divadlo s bohatou výpravou a kulisami. Dokončení divadla mělo nicméně zpoždění dva roky, což způsobilo, že na svatebních oslavách zazněla Cavalliho dřívější opera *Il Xerse*. Když měla opera *Ercole amante* 7. února 1662 v novém divadle *Salle des Machines* v *Tuileries* v Paříži při přítomnosti krále a již těhotné královny konečně premiéru, tak došlo kvůli akustice a nepozornosti francouzských dvořanů ke špatnému až katastrofálnímu přijetí. Toto přijetí nebylo nejspíš zapříčiněno jen jejím zpožděním, ale také snahou vyhovět tehdejšímu francouzskému vkusu. Opera byla totiž doplněna o baletní vstupy *Isaaca de Benseradeho* a *Jeana-Baptiste Lullyho*, což neustále narušovalo Cavalliho kompozici jednotlivých aktů a dílo tak bylo pro diváky příliš dlouhé. Po tomto incidentu k dalšímu uvedení Cavalliho oper ve Francii již nedošlo.⁸

Do operních dějin se zapsala také korunovace *Marie Terezie* v roce 1743, jež měla, stejně jako její otec *Karel VI.*, vážné důvody dát se korunovat na českou královnu v Praze. Praha v té době byla totiž pro mladou rakouskou vévodkyni a uherskou královnu metropolí království, které její rod zradilo ve válce o dědictví „rakouského domu“ a o stolec římskoněmeckého císařství. Důvodem bylo, že řada představitelů české šlechty utvořila po vpádu bavorských a francouzských vojsk do české země společenství s bavorským kurfiřtem Karlem Albrechtem. Nicméně když se rakouským vojskům konečně podařilo cizí vojska z českého území vytlačit, tak se Marie Terezie rozhodla svoje dědické právo na české království upevnit slavnostním korunovačním aktem. Dokonce se rozhodla veškeré přípravy vzít do vlastních rukou, jelikož českým stavům nedůvěřovala a stanovila si datum na 12. května 1743. Pro tuto slavnostní ceremonii se také rozhodla uspořádat korunovační operu a její produkci v uzavřeném kruhu panovnického dvora svěřila vídeňskému impresáři *Josephu Selliersovi*. Jako námět pro libreto zvolili *Semiramide riconosciuta* neboli o *Znovupoznané Semiramidě*, jehož děj popisuje obdivuhodnou ženu, která v přestrojení za muže dlouho úspěšně vládla. Jakmile byla její pravá identita odhalena, tak jí bylo odpuštěno a poddaní si nadále přáli, aby jim i tak vládla jako královna. Kromě námětu jsou bohužel takřka všechny ostatní informace související s touto korunovační operou odkázány jen na dedukci a domněnky. Nikde totiž není uvedeno jméno skladatele nebo libretisty, a navíc se kromě libreta nedochovala ani její partitura či částečný fragment. Z dostupných zdrojů víme pouze, že její provedení mělo proběhnout ve starém malém divadle poblíž Pražského hradu v budově vedle malé míčovny označené jako „*Comedihaus*“. Opera však zazněla jenom jednou ve skromném divadelním prostoru,

---

⁸ CLINKSCALE, Martha Novak. "Ercole amante." Online. Grove Music online. 2002 Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000901444?rskv=5WEqev&result=1>. [citováno 2022-09-19].

kde ji nemohlo vidět více než 300 osob, a proto se nemohla dostat do povědomí širší veřejnosti. Nejvíce je tato opera spojována se skladatelem *Johannem Adolfem Hassem*, jelikož ten napsal stejnojmennou operu, jež měla podle dostupných zdrojů svou první premiéru až v roce 1744 v *Teatro San Carlo v Neapoli*. Avšak při porovnání libreta s Hasseho *Semiramidou* byly objeveny dost zásadní rozdíly, jež vyvracejí spojitost s komponováním této korunovační opery, a jedná se zřejmě o náhodnou shodu námětu. Navíc byl Johann A. Hasse na jaře roku 1743 zaneprázdněn komponováním opery *Endimione* pro Neapol a dalšími projekty pro saského kurfiřta v Drážďanech. Po dlouholetém bádání a hledání autora se tak došlo k závěru, že se nejspíš jedná o tzv. *Operní pasticcio*. To znamená, že se nejednalo o původní originální kompozici, ale o operu sestavenou z úspěšných árií a jiných oper své doby. Tento způsob operní kompozice byl nejspíš zvolen kvůli rychlé organizaci se záměrem co nejdříve obnovit v zemi prestiž panovnického postavení habsburského rodu. Korunovační opera pro panovnici byla tudíž v tomto případě chápána jen jako nevýznamná formální součást korunovačních oslav.⁹

Další takovou operou, kolem níž nalezneme mnoho tajemství, je dvouaktová opera seria *Argene, regina di Granata* neboli *Argene, královna granadská* od *Antonína Rejchy*. Do dnešních dní bohužel přesně nevíme, kdy byla tato opera zkomponována. První zmínky o této opeře se nicméně dají dohledat ve druhém, rozšířeném pařížském vydání slovníku od autorů *Alexandre-Étienne Choron* a *François-Joseph-Marie Fayolle* z roku 1817. Podle dostupných informací se jednalo pouze o jediné provedení opery pro zvané hosty v soukromých komnatách císařovny *Marie Terezie Neapolsko-Sicilské* za doprovodu orchestru. Nejspíš šlo o nějaké slavnostní holdovací nebo gratulační představení, jelikož tradice nejrůznějších dvorních slavností znovu ožívala od první poloviny 17. století právě za vlády císařovny *Marie Terezie Neapolsko-Sicilské* a císaře *Františka I.* (do roku 1806 jako *František II.*, poslední císař Svaté říše římské). Oba byli totiž milovníci hudby a velmi často si objednávali hudební produkce k různým svátkům v císařské rodině případně k oslavě významné vojenské či politické události. V té době se mohlo klidně jednat o oslavy korunovace, jelikož se v roce 1804 stal jako *František I.* císařem rakouským, proto dle dostupných zdrojů mohla být Rejchova opera klidně dílem určeným k této slavnosti korunovaci. Navíc se ani nemuselo jednat o scénické představení, neboť tyto holdovací opery byly často ztvárněny jen v koncertním provedení, při němž zpěváci převážně zpívali svůj part z not a výjimečně měli i kostýmy. Asi největší zajímavostí této opery *Argene, regina di Granata* je, že nejprve panovnice zadala zhudebnit Antonínu Rejchovi několik čísel z libreta a jakmile byla císařovna spokojena, tak vyzvala skladatele, aby dopsal i zbylé hudební části, neboť sama měla zájem

---

⁹ JONÁŠOVÁ, Milada. Pro Pražany opera v Kotcích, pro Marii Terezií na Hradě. Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2014-07-23. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/serialy/italska-opera-18-stoleti-v-praze-pro-prazany-opera-v-kotcich-pro-marii-terezii-na-hrade.html>. [citováno 2022-09-24].

zpívat part hlavní představitelky Argene. Podle vokální linky této hlavní představitelky lze jednoznačně usoudit, že se jedná o technicky náročné zpívání, což vypovídá o kvalitním pěveckém školení panovnice. Další významnou osobností tohoto jediného provedení byl kastrát a zároveň vídeňská hvězda své doby *Girolamo Crescentini*, který měl vynikající koloraturní techniku a v Rejchově opeře se zhostil technicky náročného partu syrakuského prince Almerika. Oproti opeře, jež zazněla při korunovaci Marie Terezie, toto dílo potkal daleko lepší osud, neboť díky dostatečným podkladům mohla vzniknout po více než dvou stech letech ve *Smetanově síni Obecního domu v Praze* 20. a 21. 2. 2013 její obnovená premiéra v podání *Symfonického orchestru hl. m. Prahy FOK* pod taktovkou dirigenta *Vojtěcha Spurného*. Vokálního partu se ujali pěvci *Kateřina Kněžíková, Jana Šrejma Kačírková, Michaela Šrůmová, Jaroslav Březina* či *Zdeněk Plech*.¹⁰

Z těchto uvedených příkladů korunovačních oper rozhodně nelze vynechat relativně málo známé operní drama giocoso o jednom dějství *Il viaggio a Reims, ossia L'albergo del giglio d'oro* neboli *Cesta do Remeše aneb Hotel Zlaté Fleur-de-lis* od velmi oblíbeného a uznávaného skladatele *Gioacchina Rossiniho*. Libreto k opeře napsal *Luigi Balocchi*, částečně podle románu *Corinne Ou l'Italie* od *Germaine de Staël*.¹¹ Obsahem tohoto libreta je příběh řady významných šlechtických osobností nejrůznějších národností, jejichž cílem je dostat se na korunovaci francouzského krále do Remeše. Nečekaně však všichni společně uvíznou v hotelu U Zlaté lilie v malém lázeňském městečku Plombières, kde se mezi nimi začne rozvíjet řada nejrůznějších vztahů, flirtů a hádek.¹² Toto Rossiniho dílo, často označované také jako scénická kantáta, bylo napsáno na italský text a jedná se tudíž o skladatelovu poslední italskou operu, jež je současně i první ze čtveřice jeho posledních psaných oper v Paříži (*Cesta do Remeše, Obléhání Korintu, Hrabě Ory* a *Vilém Tell*). Opera vznikla za slavnostních okolností, a to jako objednávka ke korunovačním slavnostem francouzského krále *Karla X.* v Remeši. Premiéra proběhla 19. června 1825 v pařížském divadle *Théâtre-Italien* necelý měsíc po remešské královské korunovaci. Tato korunovace se shodou okolností stala ve francouzských dějinách historickým mezníkem, jelikož byla poslední, při níž se nechal naposledy korunovat přímý potomek z hlavní vládnoucí rodové linie Bourbonů. Ačkoliv byla tato opera napsána pouze jako účelové dílo, tak G. Rossini nezůstal nic dlužen své pověsti výborného operního skladatele a k tomuto dílu napsal svěží, duchaplnou, vtípnou a brilantně instrumentovanou hudbu s mnoha virtuosními zpěvními

---

¹⁰ DYKAST, Roman. Antonín Rejcha – Argene, Regina Di Granata. Online. Hudební Rozhledy. 2013-04. Dostupné z: http://hudebnirozhledy.scena.cz/www/index.php?page=clanek&cislo_id=140&id_clanku=2272. [citováno 2022-09-28].

¹¹ OSBORNE, Richard. "Viaggio a Reims, II." Online. Grove Music online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000008943?rsk=UxxkxS&result=1>. [citováno 2023-03-31].

¹² HORNÍK, Pavel. Rossiniho drážďanská cesta do Remeše přes Brusel. Online. Opera PLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2019-10-11. Dostupné z: <https://operaplus.cz/rossiniho-drazdanska-cesta-do-remese-pres-brusel/>. [citováno 2023-03-31].

i instrumentálními party. Proto se slavnostní premiéra v Paříži stala dalším Rossiniho úspěchem. Skladatel však nebyl s tímto dílem příliš spokojen a po několika představeních operu stáhl z repertoáru a zakázal její další uvádění. Potom se k této opeře vrátil o tři roky později a použil některé její části ve své slavné komické opeře *Hrabě Ory*. Přesto se však opera nadále objevovala na programech evropských divadel a vzniklo dokonce několik jejích autorizovaných i neautorizovaných adaptací, jež se ve 40. a 50. letech 19. století uváděly. Vznikla i její tzv. *vídeňská verze*, jež byla uvedena v roce 1854 ve dvorním divadle *U Korutanské brány* k příležitosti svatby císaře *Františka Josefa I.* a princezny *Alžběty Bavorské*, s upraveným názvem: *Cesta do Vídně*. Libreto přepsal *Bartolomeo Merelli* a výrazně ho přizpůsobil dobovým poměrům či samotné svatební oslavě. Kromě libreta byla i hudba upravena podle rakouských lokálních poměrů a modifikována přímo pro tuto velkolepou událost. Po této kuriózní vídeňské adaptaci a sporadických pokusech evropských divadel, nakonec opera upadla přibližně od poloviny 19. století v hluboké zapomnění. Nicméně v 70. letech 20. století došlo k objevu rukopisné partitury v knihovně římské *Konzervatoře svaté Cecílie* a na základě objevených dalších pramenů z různých knihoven došlo k její rekonstrukci. *Cesta do Remeše* se tak dočkala po 159 letech zrenovované hudební verze a v rámci *Rossiniho operního festivalu* byla uvedena ve skladatelově rodném Pesaru 18. srpna 1984 s předními evropskými sólisty a v nastudování *Claudia Abbada*. Dokonce z této obnovené premiéry byl v roce 1984 pořízen zvukový záznam vydavatelstvím *Deutsche Grammophon*.¹³

Poslední zajímavostí, o níž bych se chtěl v této kapitole zmínit, je slavnostní opera *Libuše* od *Bedřicha Smetany*. Jedná se o velkolepou operu, která je asi nejvíce spojována s otevřením *Národního divadla v Praze* v roce 1881 a také po požáru v roce 1883. Nicméně opera původně vznikla pro úplně jinou významnou událost, a to chystanou korunovaci *Františka Josefa I.* českým králem. Po vzniku Rakouska-Uherska v roce 1867 začaly v Uhrách hrozit nepokoje a habsburský mocnár se rozhodl po vojenských neúspěších raději upevnit svou moc obnovením suverenity Uherského království. Proto se 8. června 1867 nechal v Budíně korunovat uherským králem a Rakouské císařství se tak transformovalo v dualistickou monarchii. Ovšem Češi měli taktéž zájem a národní touha po federalizaci vzrostla natolik, že František Josef I. slíbil korunovaci podstoupit. Po tomto prohlášení se Bedřich Smetana v nadšeném rozmaru rozhodl napsat korunovační operu, která by pro tuto událost byla významným počinem. Díky tomuto rozhodnutí vzniklo unikátní dílo, jehož smyslem bylo za pomoci uměleckých prostředků popsat touhy české společnosti po uznání práva na alespoň částečné osamostatnění. Proto Bedřich Smetana vybral mýtus

---

¹³ REITTEREROVÁ, Vlasta. Gioachino Rossini: Cesta do Remeše aneb Hotel U zlaté lilie. Online. Český rozhlas D-dur. 2022-07-21. Dostupné z: <https://d-dur.rozhlas.cz/gioachino-rossini-cesta-do-remese-aneb-hotel-u-zlate-lilie-8792263>. [citováno 2023-03-31].

o Libuši, neboť připomenutí někdejší slávy národní udatnosti bylo mezi tehdejšími národními obrozenci velmi oceňováno. Libreto napsal pražský Němec *Josef Wenzig* v němčině, což v té době nebylo nic neobvyklého, jelikož celá řada zpracování tohoto mýtu byla v té době psána pro německé diváky a posluchače. Skladatel samozřejmě nechtěl skládat hudbu na jiný než český text, a proto nechal libreto přeložit novinářem a spisovatelem *Ervínem Špindlerem*. Kvůli obavám z nepřijetí původně napsaného libreta v němčině se rozhodli tento fakt raději zatajit. Dalším zajímavým momentem je samotný závěr opery, kdy libretista nechá podle svého uvážení v Libušině proctví vyjvit její obrazy budoucnosti pouze od vlády knížete Břetislava po Jiřího z Poděbrad. Josef Wenzig zřejmě vycházel vstříc potřebám tehdejší české společnosti a vynechal rod Habsburků, který by z důvodu poněmčením mohl v publiku vyvolat jistou nevoli. Tento záměr však vyvolává určitý paradox, neboť toužili po korunovaci habsburského panovníka a federalizaci, ale tímto zpracováním dávali autoři dost najevo, že s německým rodem nechtějí mít nic společného a touží po úplné samostatnosti. Samozřejmě tento způsob vlastenectví v romantickém 19. století se nevyskytoval pouze v Čechách, ale probíhal v celé Evropě. Například v samotné Itálii slavný *Giuseppe Verdi* pomocí opery *Nabucco* prosazoval své vlastenecké ideje. Nicméně, jak je již známo, tak se stejně žádná slavnostní korunovace Františka Josefa I. nakonec kvůli odporu tehdejších politiků německé národnosti nekonala a skladatel se proto přiklonil k druhé variantě prvního provedení, a to k otevření Národního divadla v Praze 11. června 1881. Přesto se však Libuše stala slavnostní operou, jež se hraje převážně při výjimečných událostech, a dokonce ji lze spojovat s jedním ze symbolů státu, neboť její slavnostní fanfáry můžeme vždy slyšet jako oficiální znělku prezidenta republiky.¹⁴

---

¹⁴ KOŽIŠEK, Jakub. Libuša von Josef Wenzig. Česká národní opera vznikla v němčině a Smetana musel prosit o vstupenku. Online. Česká televize. 2018-09-04. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2580712-libusa-von-josef-wenzig-u-ceske-narodni-opery-se-dojimali-masaryk-husak-i-havel>. [citováno 2022-10-09].

2 Významné korunovace v českých zemích a jejich korunovační opery

Ve druhé části mé písemné práce jsem se rozhodl vykreslit dvě významné korunovace českých králů, k nimž vznikl velmi bohatý hudební program. Rozdělit jsem tuto část opět na dvě podkapitoly, kde se nejprve zaměřuji na samotný průběh a program korunovace *Karla VI. Habsburského*. Poté jsem si vybral z programu korunovačních oslav dvě velkolepé vokálně-instrumentální díla *Costanza e Fortezza* od *Johanna Josepha Fuxe* a *Sub olea pacis et palma virtutis* od *Jana Dismase Zelenky* a podrobněji je rozebral. Další podkapitola pojednává o korunovaci *Leopolda II. Habsburského*, v níž jsem se pokusil, alespoň částečně nastínit podle dostupných zdrojů průběh této významné události. V závěru celé této druhé části jsem se pak věnoval korunovační opeře *La clemenza di Tito* od *Wolfganga Amadea Mozarta* a taktéž ji podrobně popsal.

2.1 Pražská korunovace císaře Karla VI. českým králem

Korunovace *Karla VI. Habsburského* českým králem znamenala v tehdejší době víc než jenom vnitropolitickou událost v rámci Českého království, která probíhá mezi králem a jeho poddanými. Hlavním záměrem bylo totiž dát veřejně najevo své dědičné právo na český trůn po rodinné linii, jež nechal vydat v písemné formě jako tzv. *Pragmatickou sankci*. Tento vydaný dokument sice české stavy již v roce 1720 přijaly, ale samotný akt, při němž by slibovaly svou věrnost jemu a jeho potomkům obojího pohlaví jako budoucím králům českým, se dosud neuskutečnil. Proto se korunovační ceremoniál zdál nejlepší volbou pro okázalé naplnění tohoto důležitého politického aktu.¹⁵

Situace v tehdejší české zemi se od konce třicetileté války rapidně změnila a stala se politicky stabilizovanou a ekonomicky relativně prosperující zemí. Navíc byla dlouhodobě uchráněna před vojenskými konflikty, a pokud k nim docházelo, jednalo se pouze o střety pohraniční, jež netrvaly dlouhodobě. Korunovace v roce 1723 tudíž probíhala v poklidné politické atmosféře, při níž panovník mohl za pomoci propagandy ukázat sílu panovnického majestátu a vzbudit tak loajalitu u vyšších společenských vrstev.¹⁶

K získání této loajality byl také svolán český zemský sněm, který se konal den před královskou korunovací 4. září 1723 a měl sloužit jako takzvaný hold panovníkovi. Tato politická ceremonie ve své podstatě navazovala na středověkou lenní přísahu, jež doslova manifestovala slib dědičné poddanosti. K tomuto setkání v Praze roku 1723 byly svolány pouze stavy z Českého království, což zahrnovalo preláty, pány či rytíře z každého města. Tento sněm byl však díky

---

¹⁵ VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka, 2009. s. 28-29.

¹⁶ HRBEK, Jiří. České barokní korunovace. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. s. 32-33.

přítomnosti panovníka natolik atraktivní, že přilákal mnohem více stavovských zástupců než v jiných letech, aby složili hold svému zeměpánovi.¹⁷

Po tomto holdu českých stavů následovala již zmíněná korunovace, která se konala 5. září 1723 a začala mezi třetí a čtvrtou hodinou ranní postupným shromažďováním vojenských pluků a rozestavením ozbrojenců na nádvoří Pražského hradu. Po tomto důkladném vojenském zabezpečení byl ponechán zpřístupněn pouze severní vstup od Prašného mostu, jímž dovnitř proudily zástupy lidí a nekonečné kolony kočárů. Jakmile kolem šesté hodiny ráno zazvonil zvon Zikmund v chrámu sv. Víta, tak se nejvyšší zemští úředníci odebrali do panovnickovy rezidence pro korunovační klenoty. Poté se v předsíni císařových komnat shromáždili čeští stavové, cizí vyslanci, knížata a jiní dvorští kavalíři a vyčkávali na příchod panovníka. Po příchodu se všichni seřadili do zástupu a za slavnostního vyzvánění zvonů, trubení nebo bubnování doprovázeli svého vládce do katedrály sv. Víta, kde začala korunovační mše pod vedením arcibiskupa Františka Ferdinanda Kúenburga.

Jakmile tato slavnostní korunovační mše skončila, opět se rozezněly zvony a král, oděný v plášti se svatováclavskou korunou na hlavě, vyšel za zvuku slavnostních salv z chrámu sv. Víta. Společně s průvodem vystoupil na vyvýšené pódium a ukázal svůj královský majestát před hrnouchy se zástupy lidu. Během tohoto spontánního holdu lidu byly do davu rozhazovány zlaté a stříbrné mince, rozdával se chléb a z fontány pod chrámovou věží teklo víno v zemských barvách. Potom se panovník se svým doprovodem odebral do Starého paláce, kde následovala korunovační hostina ve Vladislavském sále.¹⁸ Tím však slavnost nebyla u konce, neboť o tři dny později probíhala s podobným průběhem také korunovace královské choti Alžběty Kristýny. Jakmile velkolepé dámské holdování skončilo, vzácní hosté z Prahy se postupně začali rozjíždět. Panovníkův dvůr ovšem strávil ve znamení dalších církevních, hudebních a loveckých událostí v metropoli ještě dva měsíce.¹⁹

Právě během celého pobytu císaře Karla VI. a císařovny Alžběty Kristýny v Praze koncem léta a na podzim 1723 byla předváděna celá řada skladeb převážně hudebníků z vídeňského dvora. Mezi ty patřili například i významní skladatelé své doby, jako byl *Johann Joseph Fux*, *Antonio Caldara*, *Francesco Bartolomeo Conti* či *Giuseppe Porsile*. K nim je také nutno zařadit úspěšného skladatele domácího původu *Jana Dismase Zelenku*, který působil v Drážďanech. Z těchto skladatelů jako první zahájil tyto korunovační slavnosti *Johann Joseph Fux* svou velkolepou premiérou opery *Costanza e Fortezza*. Následně šlechtičtí ochotníci uspořádali k oslavě císařovniných narozenin gratulační serenatu pojmenovanou *Il Giorno felice* na hudbu *G. Porsila* a poté se konalo komorní provedení *Caldarovy* opery *Contessa di Numi*. K císařovým jmeninám byla také provedena opera *Il Trionfo della Fama* od *Fr. Contiho*.

---

¹⁷ VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka, 2009. s. 188.

¹⁸ Tamtéž, s. 192-204.

¹⁹ Tamtéž, s. 204-209.

Dále pak konečně došlo na úspěšné uvedení hry *Sub olea pacis et palma virtutis* od Jana Dismase Zelenky.²⁰ Celý tento velmi bohatý hudební program svým rozsahem či pojetím výrazně oslavoval pražskou korunovaci a také samotnou přítomnost panovníka a jeho choti v Českém království.

Ze všech produkcí je však dodnes nejvíce připomínána, díky dochovaným písemným zdrojům, monumentální šestihodinová Fuxova opera *Costanza e fortezza* a holdovací alegorické melodrama o svatém Václavu *Sub olea pacis et palma virtutis* od Fuxova žáka Jana Dismase Zelenky. Proto bych se chtěl těmto jmenovaným hudebně-dramatickým dílům v následujících dvou podkapitolách podrobněji věnovat.²¹

2.1.1 Opera Costanza e Fortezza

Slavnostní opera *Costanza e Fortezza* neboli *Stálost a Síla* s hudbou *Johanna Josepha Fuxe* (1660-1741) a libretem *Pietra Pariatiho* (1665-1733) představuje v mnoha ohledech unikátní hudebně-divadelní dílo, jež se hrálo u příležitosti návštěvy císaře Karla VI. v Čechách za účelem jeho korunovace v roce 1723.²² Nicméně s uvedením této opery souvisí ještě dvě podstatné události, které jsou velmi často opomíjeny. Datum této korunovační opery bylo totiž stanoveno na 28. srpen 1723, což byl narozeninový den Alžběty Kristýny. Navíc v tento den, kdy císařovna slavila své třicáté druhé narozeniny, bylo také veřejně oznámeno její těhotenství. Tato informace o jiném stavu císařovny měla v té době mimořádný význam, jelikož narození habsburského prince by zásadně přehodnocovalo dosavadní úvahy o nástupnictví Karlových dcer. Proto se tento den stal velkolepou slavností, jehož vrcholem byla pečlivě připravovaná opera *Costanza e Fortezza*. Opera byla provozována v rozlehlém otevřeném divadle s kapacitou až čtyř tisíc míst, které bylo postaveno v letních měsících podle návrhu dvorního divadelního architekta *Giuseppa Galli-Bibieny* na předem ohrazeném prostranství letní jízďárny poblíž Pražského hradu.²³

Z dochovaných pamětí slavného flétnisty a dvorního skladatele pruského krále *Johanna Joachima Quantze* (1697-1773), jenž přijel z Drážďan na představení a sám se aktivně podílel jako hráč na hoboj, se můžeme dočíst, že ansámbl této slavnostní produkce čítal na sto zpěváků a dvě stě hráčů. Taková čísla je ovšem nutno brát trochu s rezervou, jelikož ze všech dochovaných faktů o kapacitě orchestřiště víme, že během představení mohlo hrát něco málo

---

²⁰ ZELENKA, Jan Dismas. *Sub olea pacis et palma virtutis: melodrama de Sancto Wenceslao = Pod olivou míru a palmou ctnosti: melodrama o sv. Václavovi*. Partitura + *Musica Antiqua Bohemica* Seria II. Příloha. Praha: Supraphon, 1987. příloha. s. 10.

²¹ DŘEVIKOVSKÝ, Libor. *Korunovace císaře Karla VI. Habsburského českým králem*. Online. Český rozhlas D-dur. 2018-08-22. Dostupné z: <https://d-dur.rozhlas.cz/korunovace-cisare-karla-vi-habsburskeho-ceskym-kralem-7594438>. [citováno 2022-09-04].

²² SPÁČILOVÁ, Jana, VÁCHA, Štěpán. "New Insights into the Performance of Fux's Opera *Costanza e Fortezza* in Prague in 1723." *Music in Art*, vol. 34, no. 1/2, (2009), pp. 44–72. Online. JSTOR. 2009. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41818581>. [citováno 2022-06-11].

²³ VÁCHA, Štěpán. *Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723*. Praha: Paseka, 2009. s. 133-140.

přes sto instrumentalistů. Informace o počtu zpěváků může být samozřejmě asi více věrohodná, protože kromě devíti sólistů byly do opery zasazeny také velké sborové scény, které pro svou velkolepost přímo potřebovaly hojné obsazení pěvců.

Dalšími, kdo také přijel z Drážďan zúčastnit se této velkolepé hudební produkce, byl tamní dvorní loutnista *Sylvius Leopold Weiss* a pozdější dvorní kapelník pruského krále *Carl Heinrich Graun*, který se v tento slavnostní večer zhostil violoncella. Nutno také zmínit výpomoc tehdy čtrnáctiletého studenta jezuitské koleje *Františka Bendu*, jenž se později stal skladatelem a dvorním houslistou pruského krále. Sám skladatel Johann Joseph Fux se však řízení svého díla ze zdravotních důvodů nemohl ujmout, a proto byl zastoupen dvorním vicekapelníkem *Antoniem Caldarou*.

Díky mnoha zachovalým podrobným zdrojům o této opeře také víme, že se slavnostní premiéry zhostili vynikající sóloví pěvci, angažovaní v císařské dvorské kapele, mezi něž patřila mezzosopranistka *Anna d'Ambreville*, sopranistka *Rosa Borosini*, basista *Christoph Praun*, tenoristé *Francesco Borosini* a *Gaetano Borghi*, sopranisté-kastráti *Domenico Genovesi* a *Giovanni Carestini* a také altisté-kastráti *Pietro Cassati* a *Gaetano Orsini*. Mimo pěvců mohli diváci v opeře spatřit tanečníky, kteří kromě společných výstupů ve velkolepých sborových scénách měli vždy na konci každého jednání samostatné baletní výstupy. Tato samostatná baletní čísla byla prováděna na hudbu jiného autora, a to na hudbu dvorního houslisty *Nicoly Matteise*, jenž byl přímo specialistou na taneční hudbu tehdejší doby.²⁴

Vyjma slavnostní premiéry 28. srpna byla opera *Costanza e Fortezza* provedena ještě jednou a to 2. září za přítomnosti saské princezny *Marie Josefy*. V plánu pak byla sice ještě jedna repríza, ale od ní se upustilo, jelikož scénickou výbavu divadla a dekoraci hlediště poškodil silný vítr a déšť. Navíc pro další venkovní produkci bylo již počasí nepříznivé, a tak divadlo bohužel zaniklo.²⁵ Nicméně tato opera, s označením v původním libretu i partituře „*festa tetrale per musica*“ neboli divadelní slavnost s hudbou, budí zájem u muzikologů a teatrologů dodnes. Neboť opera ve svém ději nereflektovala jenom narozeniny císařovny a blížící se korunovaci, ale její samotný význam spočíval v reflexi tehdejších aktuálních politických problémů. Na pozadí samotného děje totiž vystupovala na povrch otázka o uznání pragmatické sankce a případného nástupnictví v ženské linii. V ději se také objevila snaha vypořádat se s ambicemi Saska a Bavorska, tudíž je poselství opery natolik spjaté s dobovými politickými souvislostmi, že jsou dodnes klíčové pro správné pochopení díla.

Další zajímavostí je, že v té podobě, v níž byla opera provedena, tak vytvářela pravý barokní „*Gesamtkunstwerk*“. Jednalo se totiž o komplexní umělecké dílo, v němž došlo k jednotnému

---

²⁴ VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka, 2009. s. 140-141.

²⁵ SPÁČILOVÁ, Jana, VÁCHA, Štěpán. "New Insights into the Performance of Fux's Opera *Costanza e Fortezza* in Prague in 1723." *Music in Art*, vol. 34, no. 1/2, (2009), pp. 44–72. Online. JSTOR. 2009. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41818581>. [citováno 2022-06-11].

spojení složky hudební s dramatickou a také složky scénografické s výtvarnou. Co se týká formální struktury, tak se od dobové operní produkce nijak nelišila. Operu zahajovala předehra ve formě třívěté italské sinfonie, za níž následovala tři dějství, proložená třemi tanečními výstupy a korunována v samotném závěru tzv. „holdovací licenzou“, jež směřovala během premiéry na oslavenkyni Alžbětu Kristýnu a při repríze 2. září na Karla VI. jakožto nastávajícího českého krále.²⁶ Tato licenza byla často používána v 17. a 18. století a vkládala se jako epilog do jevištního díla na počest narozenin, svatby, korunovace či jiné slavnostní příležitosti. Obvykle se skládala z recitativů a árií, ale v této opeře byly pro větší efekt použity i sborové scény.²⁷

Každé dějství se stejně jako v jiných operách dělí do scén, v nichž jsou podle tehdejších pravidel nositeli děje secco recitativy následované pak da capo árií. Většinu scén také tyto da capo árie zakončují a po ní daný sólista odchází z jeviště. Oproti jiným soudobým autorům J. J. Fux zůstal věrný komplikovanějšímu, vícehlasému způsobu kompozice, tzv. „stile antico“ neboli starému stylu, který se od dob renesance i nadále používal hlavně v chrámové hudbě. Použití tohoto stylu se mu, podle dobových svědectví J. J. Quantze, ve velkém prostoru a s početně obsazeným orchestrem rozhodně vyplatilo. Toto již zmíněné nezvykle početné obsazení orchestru se jinak neodlišovalo od dobové praxe: dvě skupiny houslí posílené hobojí, samostatný hlas viol a basso continuo (violoncella, kontrabasy, fagoty, cembala, loutny a teorby). V uvádějící sinfonii a některých číslech skladatel použil také trubky, clariny, tympány a ve sboru nymf v prvním dějství taktéž zobcové flétny. Opera Costanza e Fortezza zahrnuje celkem 25 da capo árií, jež jsou doprovázeny většinou smyčcovým orchestrem. V secco recitativěch obvykle doprovází zpěváka pouze basso continuo, avšak ve scéně Orazia při prosbě boha Tibera o zdar v boji nalezneme tzv. recitativ accompagnato, který je doprovázen také dvojhlasem houslí a hlasem viol.

V souladu s dobovými zvyklostmi obsadil autor většinu hlavních mužských postav vyššími hlasy: Porsennu, Tarquinia, Muzia a Erminia zpívali kastráti, postavy Orazia, boha Tiberu a římského Génia zpívali tenoristi a role Publia Valeria se zhostil bas. Ženská role Valeria byla napsaná pro soprán a Clelia pro mezzosoprán. Nelze opomenout taktéž obsazení sboru, které se v tomto díle vyskytuje nezvykle často, neboť v jednadvaceti číslech se nachází celkem sedm seskupení, mezi něž patří: etruští vojáci, římsští vojáci, římsští zajatci, nymfy, říční bohové, římský lid a zahradníci. K tomu můžeme připočítat ještě sbory Saliů, Haruspiků a Penátů v baletních výstupech a jsme celkem na deseti sborových skupinách, což potvrzuje velkolepost této inscenace. Tuto velkolepost v některých sborových scénách také potvrzovalo obsazení

---

²⁶ VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka, 2009. s. 146-148.

²⁷ HOLMES, William C. "Licenza (i)." Online. Grove Music online. 2001. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000016581?rskkey=n4MdXj&result=2>. [citováno 2022-12-01].

dvou žesťových sborů po dvou clarinách a dvou trubkách s tympány. Právě v tomto obsazení dvou žesťových orchestrů můžeme najít symboliku, která v nás bude evokovat obě karolinské ctnosti: stálost a sílu.²⁸

Pro námět korunovační opery byla vybrána látka z raných dějin starověkého Říma, aktualizována o příslušné alegorické postavy. Libretista Pietro Pariati využil pro námět druhou knihu *Dějiny Tita Livie*, v níž římský historik popisuje z Augustovy doby bouřlivé období konce vlády etruské královské dynastie Tarquiniovců v Římě a její pozdější vypuzení z města a nastolení republiky v čele s konzuly a senátem. Hlavním důvodem ukončení vlády byla hrůzovláda posledního etruského panovníka Tarquinia Superba. Tuto vládu již Římané nechtěli dál snášet, a tak vyhnali panovníka i s celou rodinou a zřídili místo království republiku. Rod Tarquiniovců se nicméně nevzdával a podle historika Livie se za pomoci klusijského krále Porsenny pokoušel získat svou vládu zpět. Římané však násilnému vojenskému obléhání krále Porsenny dokázali odolat, a tak bylo vojsko nuceno s nepořízenou odtáhnout a Tarquiniovcům museli přetrvat ve svém vyhnanství. Tento úsek římských dějin spadá do doby mezi léty 510 až 508 př. Kr.

Příběh o obléhání Říma byl koncem 17. a v první polovině 18. století velmi oblíbeným námětem, proto byl tento námět u dvorské společnosti a obecně i všem současníkům s klasickým vzděláním důvěrně známý. V ději opery *Costanza e Fortezza* je však zpracována pouze závěrečná fáze Porsennova obléhání Říma a následný římský triumf. Zvláštností zpracování tohoto námětu je to, že samotné klíčové postavy nevystupují přímo na jevišti, ale působí skrytě. Jedná se v první řadě o obě karolinské a zároveň starořímské ctnosti: stálost a sílu. Mezi další významnou skrytě působící postavu patří starořímská bohyně Vesta, jíž vděčí Římané za svoji výhru nad Etrusky a zároveň oslavují její narozeniny. Další takovou nadpřirozenou bytostí v ději je říční bůh Tiber a Génieus Říma. V příběhu se dále vyskytují postavy Římanů, jako je římský konzul Publius Valerius, etruský král Porsenna a jako zástupce vyhnaného rodu syn posledního krále Tarquinia Superba Titus Tarquinius. Také se v ději objevují postavy statečných Římanů jako byl Horatius Cocles, Mucius Scaevola a římská dívka Clelia. Libretista přesně vylíčil jejich hrdinské činy podle Liviova textu a udělal z nich tak hlavní dějové momenty opery. Pietro Pariati přidal pouze postavy Erminia a Valerie neboli postavy dětí předního římského konzula Publia Valeria. Se všemi vyjmenovanými postavami pak autor libreta vytvořil příběh o statečnosti, stálosti a síle Římanů a jejich konečném vítězství.²⁹

Oproti jiným korunovačním operám tuto operu potkal příznivější osud a díky dostatečně dochovaným zdrojům mohla po 292 letech proběhnout obnovená světová premiéra. Tohoto nelehkého úkolu se zhostil soubor *Musica Florea* pod vedením dirigenta *Marka Štryncla*.

---

²⁸ VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka, 2009. s. 168-170.

²⁹ Tamtéž, s. 148-149.

Zrekonstruovanou operu pak uvedli 31. července a 1. srpna v roce 2015 v historicky věrné replice barokního divadla Florea Theatrum ve Windischgrätzově jízdně ve Světcích u Tachova během festivalu 9 týdnů baroka.³⁰

2.1.2 Opera *Sub olea pacis et palma virtutis*

Pražské korunovační slavnosti na podzim roku 1723 byly nepochybně příležitostí k uspořádání velkolepých produkcí, což nám dokazuje premiéra Fuxovy opery *Costanza e Fortezza* na Pražském hradě za přítomnosti významných hudebníků z celé Evropy. Proto si takovou příležitost nemohli samozřejmě nechat ujít ani jezuité, kteří uvedli školskou hru *Sub olea pacis et Palma virtutis Conspicua Orbi Regia Bohemiae Corona* neboli *Pod olivou míru a palmou ctnosti před celým světem nádherně se skvoucí koruna Čech*.³¹ Zkomponováním hudebních částí pražští jezuité pověřili svého bývalého žáka *Jana Dismase Zelenku* (1679-1745), který byl v té době již přes deset let zaměstnán jako hráč na kontrabas v kapele při dvorní katolické kapli v Drážďanech. Navíc měl za sebou studium kontrapunktu u dvorního kapelníka a skladatele J. J. Fuxe ve Vídni. Tudíž byl v té době již vyzrálým skladatelem a díky neustálému kontaktu s pražskými jezuity také tou nejlepší volbou pro zpracování takové prestižní zakázky.³² Autorem libreta je jezuitský kněz *Pater Matouš Zill*, jenž vytvořil v té době typické jezuitské melodrama mísící divadelní akci s meditativními a alegorickými vložkami s hudebním doprovodem.³³ Ačkoliv se tato školská hra nejeví přímo jako opera a je velmi často označována jako melodram o sv. Václavovi, tak lze rozhodně toto monumentální alegorické dílo počítat mezi korunovační opery, neboť kromě kombinujícího prvku melodramatu, oratoria a činohry obsahuje také prvek soudobé opery.³⁴

Celá hra byla koncipována jako hold novému českému králi, na něhož bylo pohlíženo jako na dědice svatého Václava, a byla složená z instrumentální přede hry, prologu, tří dějství a oslavujícího epilogu.³⁵ Všechny tyto zpracované části Zelenkovy hry poukazují na jeho velký cit pro kontrast, jenž se výrazně projevuje ve sborových částech, ale ještě mnohem silněji v áriích, kterých je proti pěti sborům celkem patnáct. Zvláštní postavení zde zaujímá svérázným harmonickým myšlením také dvanáct recitativů, z nichž je jen jeden napsaný

---

³⁰ Musica Florea uvede po 292 letech barokní operu *Costanza e Fortezza*. Online. OperaPlus-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2015-07-23. Dostupné z: <https://operaplus.cz/musica-florea-uvede-po-292-letech-barokni-operu-costanza-e-fortezza/>. [citováno 2022-12-01].

³¹ ZELENKA, Jan Dismas. *Sub olea pacis et palma virtutis: melodrama de Sancto Wenceslao = Pod olivou míru a palmou ctnosti: melodrama o sv. Václavovi*. Partitura + Musica Antiqua Bohemica Seria II. Příloha. Praha: Supraphon, 1987. příloha s. 5.

³² VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka, 2009. s. 223.

³³ ZELENKA, Jan Dismas. *Sub olea pacis et palma virtutis: melodrama de Sancto Wenceslao = Pod olivou míru a palmou ctnosti: melodrama o sv. Václavovi*. Partitura + Musica Antiqua Bohemica Seria II. Příloha. Praha: Supraphon, 1987. příloha s. 5.

³⁴ Příspěvatelé Wikipedie. *Sub olea pacis et palma virtutis*. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-07-01. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Sub_olea_pacis_et_palma_virtutis&oldid=21430746. [citováno 2023-01-04].

³⁵ VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka, 2009. s. 223.

jako recitativ *accompagnato*. Tento typ recitativu se objevil teprve počátkem dvacátých let 18. století v Itálii a jednalo se v té době o moderní prvek současné hudby. Právě v recitativech nejvíce stupňuje svou harmonickou bizarnost a provokativnost, kterou podtrhuje velmi často až bezprostředním střídáním *dur* a *moll*, chromatikou a působením určité tvrdosti díky bezohlednému používání harmonického průchodu a průtahu. Největší doménou Zelenkova hudebního myšlení je však polyfonie, jež je u něho svrchovaným tvůrčím principem. Nelze ovšem opomenout, že J. D. Zelenka žil a tvořil v době velkého slohového přechodu, kdy polyfonii postupně vytlačovala homofonie. Nicméně jako pravý mistr se snažil oba tyto slohy vkusně mísit či střídat.³⁶ Tento způsob tvorby pomocí střídání stylu použil i v tomto díle, kdy některé hudební části zkomponoval ve „starém“ polyfonním stylu. Co se týká hudebního doprovodu árií, tak pro sólové výstupy jednotlivých alegorických postav použil sólové koncertantní nástroje i neobvyklé nástrojové skupiny, čímž opět nepochybně dokázal svou originalitu.³⁷

Celkové nároky Zelenkovy partitury na kvality pěvce jsou veliké a vyžadovaly určitě značného úsilí nejen od profesionálních hudebníků, ale především od žáků a chovanců jezuitských kolejí. To vypovídá o tom, že hudební vzdělávání jezuitských kolejí, které Jan Dismas Zelenka bezpochyby z vlastní praxe znal, bylo opravdu na velmi vysoké úrovni. Díky dochovanému tištěnému programu víme, že se této slavnostní akce účastnilo celkem 150 účinkujících, z nichž bylo pouze osm cizinců. Z toho vyplývá, že pro tuto produkci byli vybráni především žáci, chovanci a členové řádu českého původu. Z programu lze také vyčíst, že většina sólových pěvců zpívala několik rolí. Toto tvrzení také ve své autobiografii z roku 1763 potvrzuje později slavný houslista *František Benda*, jenž se ve svých pamětech podrobně zmiňuje, jak zpíval v této Zelenkově hře celkem tři árie. Musel tedy kromě postavy *Suspitia* účinkovat ještě i v jiných rolích, neboť každé zpívající postavě je určena jedna árie, vyjma postavy *Providentia Divina*, která je obdařena dvěma áriemi. Kromě osmi hlavních pěveckých protagonistů účinkovalo ve hře dalších 142 osob, mezi něž patřilo podle soupisu v libretu četné množství komparsistů a tanečníků. Jejich využití ve hře však není bohužel známo, protože libreto se o nich pouze zmiňuje, ale nikde nedefinuje žádné jejich výstupy. Musíme tedy předpokládat, že taneční výstupy nejspíš dodal taneční mistr nebo byla použita jiná dodnes neznámá hudba. Také se nic nedovídáme o hudebnících, kteří hráli v orchestru, což je velmi podivné, neboť o obsazení Fuxovy opery jsme informováni velmi podrobně. Jako nejpravděpodobnější možnost se jeví výpomoc hudebně vyspělejších chovanců koleje

---

³⁶ ZELENKA, Jan Dismas. *Sub olea pacis et palma virtutis: melodrama de Sancto Wenceslao = Pod olivou míru a palmou ctnosti: melodrama o sv. Václavovi*. Partitura + *Musica Antiqua Bohemica* Seria II. Příloha. Praha: Supraphon, 1987. příloha s. 8-9.

³⁷ VÁCHA, Štěpán. *Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723*. Praha: Paseka, 2009. s. 223.

vedle hudebníků z pražských chrámů, kteří společně vytvořili hudební těleso sestavené podle kladených podmínek.³⁸

Alegorická hra započala nejprve po předejře a úvodním sboru prologem, v němž na jeviště začnou postupně vstupovat alegorické postavy, mezi něž patří i Providentia Divina neboli Božská Prozřetelnost a přisuzuje korunu svatého Václava Habsburkům jako jeho pokrevním dědicům. Poté je v prvním jednání kníže Václav představen coby zbožný panovník potírající pohanství v Čechách. Ve druhém jednání zve německý císař Ota I. knížete Václava na říšský sněm do Wormsu, kde mu nabízí královskou korunu. Tuto korunu nejprve ze své skromnosti odmítá, ale poté ji jako poslušný vazal přijímá a vzápětí pokládá k nohám Ukřižovaného. Následně ji dvě alegorické postavy Božská Prozřetelnost (Providentia Divina) a Božská Moudrost (Sapientia Divina) předávají v ochranu andělům pro budoucí habsburské panovníky, kteří budou vládnout v českých zemích. Potom děj pokračuje ve třetím jednání oslavou habsburských vládců počínaje Ferdinandem I. a konče Karlem VI. Jemu je pak společně s jeho paní slibována věrnost a hold od všech zástupců českých krajů. V epilogu dál pak pokračuje oslava vládnoucího císaře jako vítěze, jenž vyhrál nad pohanstvím. Tato oslava panovníka je v závěru ještě umocněna sborovou scénou.

Z obsahového hlediska dílo celkově působí jako oslava vlády Habsburského rodu a jmenovitě Karla VI. v Českém království. Oproti opeře *Costanza e Fortezza* pojednává Zelenkova hra o českých zemích daleko víc přímo. Navíc se v této jezuitské hře dostává ke slovu také zemský patriotismus, neboť Habsburkové jsou v tomto díle podáni jako legitimní dědicové nejen Václavovy koruny, ale také jeho křesťanských ctností. Tento motiv pokrevního příbuzenství Habsburků s Přemyslovci patřil již v 17. století mezi časté leitmotivy českého barokního vlastenectví. Z doložených záznamů v jezuitském diáriu je zřejmé, že diváci, včetně císaře a císařovny, na toto „patriotické“ ladění velmi dobře reagovali, neboť někteří přítomní tuto hru oceňovali ještě více než dvorské představení *Costanza e Fortezza*. Proto je zřejmé, že si na této hudebně dramatické produkci ke králově počtě dali pražští jezuité neobyčejně záležet. Také pro samotného autora Jana Dismase Zelenku znamenal tento úspěch diváků a císařské přízně určitě největší projev uznání v celém jeho tvůrčím životě.³⁹

O podrobnostech vzniku Zelenkovy hudby se bohužel nedochoval žádný záznam v partituře, a tak není znám žádný časový údaj o započetí či zakončení práce. Pro všechny muzikology je tudíž sporné, zda na tomto díle pracoval již koncem roku 1722 nebo až na jaře a v létě 1723. Nicméně díky novinám s názvem *Auternj Pražské Posstovské Nowiny* se můžeme v Num. 74., Třetí Čtvrt 1723. Roku/ dne 14. zářj dočíst, že se dne 12. září 1723 v pražském

---

³⁸ ZELENKA, Jan Dismas. *Sub olea pacis et palma virtutis: melodrama de Sancto Wenceslao = Pod olivou míru a palmou ctnosti: melodrama o sv. Václavovi*. Partitura + Musica Antiqua Bohemica Seria II. Příloha. Praha: Supraphon, 1987. příloha s. 6-8.

³⁹ VÁCHA, Štěpán. *Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723*. Praha: Paseka, 2009. s. 223-225.

Klementinu konalo za přítomnosti císařských manželů provedení hry *Sub olea pacis...* s hudbou Jana Dismase Zelenky. Noviny se poté bohužel zmiňují pouze o odpoledním programu královských manželů, ale o samotném provedení jezuitské hry jsme již zpraveni málo a nepřímo. Patrně se této události nezúčastnil žádný z významných hudebníků, jež vypomáhali například v Praze ve Fuxově opeře. Neboť ani J. J. Quantz, který byl angažován do Fuxovy opery jako hobojista, se o provedení Zelenkovy hry nezmiňuje.

Dále se často píše, že se představení hry *Sub olea pacis* ještě jednou opakovalo, ale zatím se toto tvrzení nepodařilo dokázat. Nicméně na základě bádání v jezuitských archivech se přišlo pouze na to, že slavnostnímu představení předcházely dvě veřejné generálky. Tudíž Zelenkova hudba nejspíš vznikla pouze pro jednorázové provedení. Sám skladatel si však byl vědom kvality některých čísel partitury, a proto si ji vzal s sebou do Drážďan, kde tuto partituru v následujícím roce využil při kompozici *Te Deum*. Zelenkova hra tedy naštěstí úplně nezanikla a mohla se tak díky dochovaným podkladům dočkat svého prvního novodobého provedení v roce 1938 v rámci výstavy Pražské baroko ve Valdštejnském paláci v Praze.⁴⁰

2.2 Korunovace Leopolda II. českým králem

Korunovace *Leopolda II.* českým králem byla z historického pohledu opět chytrá taktika nového panovníka, jak si přátelsky naklonit české stavy. Navíc nejenom české, neboť se nechal korunovat i ve Frankfurtu nad Mohanem, kde proběhla přímo říšská korunovace, a také v Prešpurku neboli v dnešní Bratislavě, kde se konala korunovace uherská. Česká korunovace se ze všech korunovací Leopolda II. pořádala jako poslední a odehrála se s velkou pompézností v září roku 1791.

Před samotným příjezdem císaře byly z Vídně do Prahy navráceny svatováclavské korunovační klenoty, což u českého lidu vyvolalo velmi pozitivní ohlasy.⁴¹ Korunovační klenoty byly totiž od korunovace císařovny Marie Terezie českou královnou v roce 1743 trvale uloženy ve Vídni. Proto, když byla pýcha českých panovníků navrácena zpět, tak Praha doslova ožila.⁴² Začaly se razit pamětní mince, všude byla vojenská pohotovost a u hradeb se rozložili komedianti. V Bubenci dokonce před ohromným publikem patnácti tisíc lidí vzlétl balon slavného francouzského letce a pokořitele *La Manche* Jeana Pierra Blancharda. Další

---

⁴⁰ ZELENKA, Jan Dismas. *Sub olea pacis et palma virtutis: melodrama de Sancto Wenceslao = Pod olivou míru a palmou ctnosti: melodrama o sv. Václavovi*. Partitura + Musica Antiqua Bohemica Seria II. Příloha. Praha: Supraphon, 1987. příloha s. 10-11.

⁴¹ VESELÝ, Josef. 637. schůzka: Vladař na dva roky. Online. Český rozhlas Dvojka. 2021-08-04. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/637-schuzka-vladar-na-dva-roky-7940427>. [citováno 2023-01-12].

⁴² ŠVAGROVÁ, Marta. Za přesuny mohly většinou války. Online. LIDOVKY.cz. 2008-04-17. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/za-presuny-mohly-vetsinou-valky.A080417_000016_in_noviny_sko. [citováno 2023-03-31].

podívanou se stala první průmyslová výstava rukodělných výrobků v pražském Klementinu.⁴³ Na Leopolda II. čekal opravdu bohatý program, při němž se předháněla technika s uměním. Nový panovník navíc rozuměl česky a byl také velmi přístupný mnoha setkáním, tudíž bylo možné, aby si mohl osobně vyslechnout například *Josefa Dobrovského*.⁴⁴

Samotný korunovační obřad proběhl 6. září 1791, kdy byl Leopold II. pomazán arcibiskupem Antonínem Petrem hrabětem Příchovským z Příchovic na nového českého krále. Podle dobových záznamů i přes špatné počasí ulice už v ranních hodinách ožívaly a nejzvědavější lidé pospíchali do Libně, kde panovník na zámku nocoval. Odtud později v odpoledních hodinách vyjel do Invalidovny, kde veškerý slavnostní průvod začínal. Po třetí hodině dělostřelecké salvy z hradeb ohlásily, že se průvod již blíží do centra Prahy. Kromě střel se Prahou rozléhaly zvony všech pražských kostelů, jež se zároveň střídaly s ohlasy hudby a slavnostních fanfár. Purkmistr uvítal krále u Poříčské brány a pak mu u radního domu na Staroměstském rynku rector magnificus odevzdal klíče. Celá slavnostní jízda pak pokračovala dál Královskou cestou k Pražskému hradu. V čele průvodu byli hudebníci na bílých koních a za nimi oddíl kyrysníků. Potom se objevili pojezdni rytířů i pánů, císařovi pojezdni, za nimi koně z císařských koníren a také trubači s bubeníky, kteří hráli na počest nového nastupujícího českého krále. Dalšími byli jezdci na koních oblečení v gala neboli potomci starých rodů, mezi něž patřili například: *Nostic, Šternberk, Valdštejn, Špork, Černín* atd. Za těmito jezdci dále pokračovala řada nádherných kočárů, ve kterých seděl například knížepán *Colloredo Mannsfeld, Kinský, Auersperg, Lobkovic, Lichtenštejn* či *Schwarzenberg*. Poté, co projeli rytíři, panstvo a jiní vzácní hosté, mohli diváci konečně spatřit velmi zdobený královský kočár, tažený trojspřežím běloušů. Následně, co celý tento slavnostní průvod dorazil na Pražský hrad, začala v katedrále sv. Víta samotná korunovační mše.⁴⁵ Nutno podotknout, že celá korunovace Leopolda II. byla první korunovací, které se mohly výrazněji účastnit i ostatní vrstvy společnosti než jen aristokracie a duchovenstvo. Po této velkolepé korunovaci Leopolda II. následovala ještě 12. září 1791 korunovace manželky *Marie Ludoviky Španělské*.⁴⁶ Po obou ceremoniálech Leopold II. se svou chotí a celým svým dvorem setrval

---

⁴³ VESELÝ, Josef. 637. schůzka: Vladař na dva roky. Online. Český rozhlas Dvojka. 2021-08-04. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/637-schuzka-vladar-na-dva-roky-7940427>. [citováno 2023-01-12].

⁴⁴ Příspěvatelé Wikipedie. Leopold II. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-11-24. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Leopold_II.&oldid=22461995. [citováno 2023-01-12].

⁴⁵ VESELÝ, Josef. 637. schůzka: Vladař na dva roky. Online. Český rozhlas Dvojka. 2021-08-04. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/637-schuzka-vladar-na-dva-roky-7940427>. [citováno 2023-01-12].

⁴⁶ STURZ, Jiří Bartoš. Korunovační kantáta Leopolda Koželuha po 225 letech (ve světle doby a interpretace). Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2017-02-13. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/studie/korunovacni-kantata-leopolda-kozeluha-po-225-letech-ve-svetle-doby-a-interpretace.html>. [citováno 2023-01-12].

v Praze po dobu měsíce a opustil ji až začátkem října 1791, kdy musel odjet do Vídně plnit své vladařské povinnosti.⁴⁷

Korunovace císaře Leopolda II. českým králem byla významnou a také prestižní akcí, na níž se setkala téměř celá reprezentace českého politického a kulturního života, a také samozřejmě zástupci tehdejší Evropy. Tudíž si takovou událost nemohli nechat ujít ani významní hudebníci své doby. V době korunovace v Praze pobývali a pravděpodobně měli možnost se i setkat tehdejší současníci klasické hudby – *Wolfgang Amadeus Mozart*, *Antonio Salieri* a *Leopold Koželuh*. Právě Leopold Koželuh dostal od českých stavů objednávku na oslavnou *Korunovační kantátu* na text *prof. Augusta Gottlieba Meissnera* z pražské univerzity. U této kantáty je nutné zmínit fakt, že při premiéře kantáty zpívala sopránový part *Josefína Dušková*, o níž je známo, že byla výbornou českou pěvkyní a také blízkou přítelkyní Wolfganga Amadea Mozarta.⁴⁸ Právě *W. A. Mozart* k této velkolepé události připravil v Nosticově divadle korunovační operu *La clemenza di Tito*, která byla dokonce jedním z vrcholných bodů programu a byla uvedena přímo ve večerních hodinách v den královské korunovace.⁴⁹

2.2.1 Opera La clemenza di Tito

Opera *La clemenza di Tito* neboli v překladu *Titova dobrotivost* či *Velkodušnost Titova* je posledním ze dvou desítek hudebně dramatických děl *Wolfganga Amadea Mozarta*, jenž skládal snad ve všech dobových žánrech. Pro své libreto si vybral jako literární základ stejnojmenné libreto od *Pietra Metastasia*, které pro potřeby skladatele upravil *Caterino Mazzolà*.

Metastasiovy texty byly velmi oblíbené jak u nás, tak i ve světě, a nebylo tomu jinak ani v případě libreta *La clemenza di Tito*, neboť jako první toto libreto zhudebnil *Antonio Caldara* při příležitosti svátku císaře Karla VI. 4. listopadu 1734 ve vídeňském Hoftheater. Potom během necelých 60 let následovalo téměř 40 dalších zhudebnění tohoto libreta, mezi jejichž autory se řadí například *Christoph Willibald Gluck*, *Giuseppe Scarlatti* či *Josef Mysliveček*.⁵⁰

Caterino Mazzolà původní libreto zkrátil přibližně o třetinu z původní tříaktové struktury, a vytvořil tak libreto o dvou dějstvích, které je založeno na modelech francouzského klasického

---

⁴⁷ VESELÝ, Josef. 637. schůzka: Vladař na dva roky. Online. Český rozhlas Dvojka. 2021-08-04. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/637-schuzka-vladar-na-dva-roky-7940427>. [citováno 2023-01-12].

⁴⁸ FOK připomene korunovaci Leopolda II. českým králem. Online. OperaPLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2017-01-20. Dostupné z: <https://operaplus.cz/fok-pripomene-korunovaci-leopolda-ii-ceskym-kralem/>. [citováno 2023-01-12].

⁴⁹ STURZ, Jiří Bartoš. Korunovační kantáta Leopolda Koželuha po 225 letech (ve světle doby a interpretace). Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2017-02-13. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/studie/korunovaacni-kantata-leopolda-kozeluha-po-225-letech-ve-svetle-doby-a-interpretace.html>. [citováno 2023-01-12].

⁵⁰ HERRMANN, Ursel, HERRMANN, Karl-Ernst. Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), *La clemenza di Tito*: opera seria o dvou dějstvích K. 621 z roku 1791: premiéry 14. a 17.10.2006 ve Stavovském divadle. Přeložil Marie KRONBERGEROVÁ. V Praze: Národní divadlo, c2006. s. 8.

dramatu a jedná se o operu seria. Básník C. Mazzolà z původně napsaných 25 Metastasiových árií ponechal jen sedm a další čtyři připsal na žádost skladatele. Stejně tak tomu bylo i v ansámblech, kde C. Mazzolà připsal několik ansámblových scén. Tudíž se oproti předešlým zhruba 40 operním verzím tohoto libreta jedná o nejvíce upravenou verzi Metastasiova Tita.

W. A. Mozart složil operu *La clemenza di Tito* na objednávku jako součást oslav korunovace Leopolda II. českým králem, která se konala v chrámu sv. Víta na Pražském hradě 6. září 1791. Nicméně impresáři italské operní společnosti *Domenico Guardasoni* získal od českých stavů zakázku na operu navrženou ke korunovaci Leopolda II. teprve 8. července, tudíž na její zhotovení nebylo příliš času. Navíc české stavy zanesly do smlouvy také jmenovitý seznam pěvců, z nichž by měli někteří v nové korunovační opeře vystoupit, a podmínku, že opera bude napsána na nové libreto, které určí nejvyšší purkrabí nebo v případě časové nouze na již hotové Metastasiovo libreto *La clemenza di Tito*. Impresáři D. Guardasoni se tedy rozhodl oslovit v Praze oblíbeného skladatele W. A. Mozarta, a tak za ním 10. července odjel do Vídně. W. A. Mozart po přijetí této prestižní nabídky začal spolupracovat s C. Mazzolou na nové opeře přibližně od poloviny července 1791, a když přijel 28. srpna do Prahy, tak měl operu skoro hotovou. V Praze pak ještě před premiérou dopsal předehru, pochod a *Titovu árii* „*Ah, se fosse intorno al trono*“. Také je důležité zmínit, že s ním do Prahy přijel i jeho žák *Franz Xaver Süssmayer*, jenž pomáhal svému učiteli a složil v opeře secco recitativy. Skladatel v tuto dobu potřeboval určitě každou pomoc, jelikož měl rozpracované *Requiem* a *Kouzelnou flétnu*, která měla dokonce premiéru necelý měsíc po Titovi 30. září 1791 ve Vídni. Proto lze operu *La clemenza di Tito* považovat v řadě premiér jako předposlední provedenou Mozartovu operu.⁵¹

Někteří odborníci se však podle všech doložených důkazů domnívají, že W. A. Mozart začal pracovat na opeře *La clemenza di Tito* již v roce 1789. V tomto roce totiž dostal od D. Guardasoniho příslib na objednávku opery, z níž později nakonec sešlo. Bohužel se muzikologům zatím nepodařilo dopátrat, o jakou operu se jednalo, ale ve stejné době, co W. A. Mozart pobýval v Drážďanech, zde jako dvorní básník působil C. Mazzolà, s nímž už bezpochyby mohl začít spolupracovat na novém námětu. Navíc 26. dubna 1791 zazpívala *Josefina Dušková* na svém koncertě *Mozartovo rondo s obligátním basetovým rohem*. Do dnešních dní o žádné takové skladbě nevíme, tudíž se s největší pravděpodobností mohlo jednat už o *Rondo Vitellie* „*Non piu di fiori*“ z druhého dějství. Nicméně jestli začal pracovat na opeře opravdu už v roce 1789 nebo až v roce 1791, není bohužel dodnes zcela jasné, tudíž informaci často uváděnou v literatuře, že operu složil za 18 dní, nelze rozhodně pokládat za důvěryhodný fakt.

---

⁵¹ HERRMANN, Ursel, HERRMANN, Karl-Ernst. Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), *La clemenza di Tito*: opera seria o dvou dějstvích K. 621 z roku 1791: premiéry 14. a 17.10.2006 ve Stavovském divadle. Přeložil Marie KRONBERGEROVÁ. V Praze: Národní divadlo, c2006. s. 9-10.

W. A. Mozart zažil během pobytu v Praze svůj triumf už 2. září 1791 ve Stavovském divadle, ještě před samotnou premiérou nové opery, když přímo sám řídil reprízu Dona Giovanniho. Bohužel, o čtyři dny později hraná, očekávaná premiéra korunovační opery *La clemenza di Tito*, taktéž vedená samotným skladatelem a v režii D. Guardasoniho, byla přijata poněkud rozpačitě a chladně.⁵² Sám skladatel ovšem píše do Vídně, že Pražané jeho novou operu přijali velmi vřele. Tato dvě protikladná tvrzení lze vysvětlit jedině tak, že jistá nelibost mohla být způsobena velmi bohatým programem a prostou únavou, která se v tento náročný korunovační den jistě večer dostavila.⁵³ Hned další repríza byla totiž přijata s velkým nadšením a opera se hrála řadu let. V prvním obsazení této slavnostní opery během její světové premiéry účinkoval tenorista *Antonio Baglioni* jako Titus, sopranistka *Maria Marchetti-Fantozzi* se zhostila role Vitellie, sopránový kastrát *Domenico Bedini* zpíval roli Sesta, sopranistka *Carolina Perini* účinkovala jako Annio, sopranistka *Signora Antonini* zpívala postavu Servilie a basové postavy Publia se ujal *Gaetano Campi*. Tři měsíce po slavnostním uvedení této premiéry 5. prosince W. A. Mozart umírá.⁵⁴

Děj této korunovační opery se odehrává roku 79 našeho letopočtu v Římě, kdy se v prvním dějství Vitellia, dcera bývalého císaře, pokouší získat lásku nového císaře Tita a touží usednout po jeho boku na trůn. Nový panovník ji však odmítá, což ji z nešťastné lásky vede až k pomstě. Vitellia pro odplatu využije Sesta, jehož přemluví, aby zapálil Řím a v nastalém chaosu zabil císaře. Sesto je však na pochybách, jelikož zjišťuje, že Titus si mezitím zvolil jako svou nastávající ženu jeho sestru Servilii. Následně se však císař dovídá o lásce Servilie k Anniovi, a tak na sňatku netrvá a nečekaně změní své rozhodnutí a chce si vzít za manželku Vitellii, čímž důvod k vraždě odpadá. Mezitím je však již Řím v plamenech a Sesto zabíjí svého přítele Lentulla v domnění, že se jedná o císaře, neboť nosí podobný plášť. Ve druhém dějství Titus odsuzuje Sesta za žhářství a vraždu k smrti. Nicméně po překvapivém přiznání Vitellie, která za vším stála, nakonec všem viníkům jejich hříšné činy odpouští.⁵⁵

Opera *La clemenza di Tito*, stejně jako několik předchozích oper, končí odpuštěním, což už lze předvídat ze samotného názvu opery. Právě dobrota a laskavost Tita je v jeho áriích velmi silně prezentovaná, takže výsledek vnitřního boje Tita ve 2. jednání je zcela předvídatelný.

---

⁵² HERRMANN, Ursel, HERRMANN, Karl-Ernst. Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), *La clemenza di Tito*: opera seria o dvou dějstvích K. 621 z roku 1791: premiéry 14. a 17.10.2006 ve Stavovském divadle. Přeložil Marie KRONBERGEROVÁ. V Praze: Národní divadlo, c2006. s. 10.

⁵³ STURZ, Jiří Bartoš. Korunovační kantáta Leopolda Koželuha po 225 letech (ve světle doby a interpretace). Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2017-02-13. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/studie/korunovacni-kantata-leopolda-kozeluha-po-225-letech-ve-svetle-doby-a-interpretace.html>. [citováno 2023-01-12].

⁵⁴ HERRMANN, Ursel, HERRMANN, Karl-Ernst. Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), *La clemenza di Tito*: opera seria o dvou dějstvích K. 621 z roku 1791: premiéry 14. a 17.10.2006 ve Stavovském divadle. Přeložil Marie KRONBERGEROVÁ. V Praze: Národní divadlo, c2006. s. 10.

⁵⁵ Příspěvatelé Wikipedie. *La clemenza di Tito* (Mozart). Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-11-21. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=La_clemenza_di_Tito_\(Mozart\)&oldid=21920226](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=La_clemenza_di_Tito_(Mozart)&oldid=21920226). [citováno 2023-01-25].

Celkové hudební pojetí Tita odpovídá Metastasiovu námětu a navozuje odpovídající staromódní efekt. Vitellia působí na posluchače v úvodu prvního jednání na jednu stranu rozmarně, sobecky či zmateně, ale na konci druhého jednání nečekaně překvapí svým ušlechtilým doznáním. Mezi další výraznou postavu této opery rozhodně patří Sesto, jehož přínosný part obsahuje dvě velké árie a velmi dominantní part v ansámblech. Opera do jisté míry působí v několika hudebních číslech až strohým dojmem. To jí však na druhou stranu umožňuje získat větší závažnost hudebním rozšířením ve finále prvního jednání a také v klíčových áriích. Skladatel v hudební partituru také uplatnil tradiční doprovodný recitativ a použil árie sahající od jednoduchosti buffo formy až po velmi propracované rondo.⁵⁶ Mezi nejzajímavější árie celé opery můžeme rozhodně zařadit *árii Sesta číslo 9 „Parto, ma tu ben“* s klarinetovým sólem a již zmíněnou *árii Vitellie číslo 23 „Non piú di fiori vaghe catene“*. Obě hudební čísla zaslouženě patří díky virtuozitě vokálních a instrumentálních sólových partů k nezapomenutelným momentům v celé operní literatuře.⁵⁷ Duety v prvním jednání se velmi podobají stylu Kouzelné flétny, zatímco tria naopak poukazují na to, že se pro tragické situace hodí i jednoduché vedení hlasů pomocí operní formy buffo. V celém kontextu této opery seria je právě díky hudební rozmanitosti znát největší originalita v ansámblech, kde si mimo jiné autor oblíbil změnu v tempech. Takové změny si můžeme všimnout například v prvním finále, kdy místo očekávaného grandiózního rychlého tempa v závěru končí finále prvního jednání nečekaně poklidně, v pomalém tempu. Právě toto finále patří mezi jedinečné momenty v Mozartově tvorbě, neboť svou originalitou z hudebního hlediska podle dostupného zdroje překlenuje propast mezi Ch. W. Gluckem a 19. stoletím.⁵⁸ Touto propastí je nejspíše myšleno to, že jeho ostré modulace a jiné nečekané harmonické zvraty, dělají z této hudby jednu z nejmodernějších, kterou W. A. Mozart napsal a která již začíná anticipovat nový hudební směr.⁵⁹

Nicméně přes veškeré tyto zajímavé hudební aspekty dospívají někteří hudební znalci k závěru, že celkově působí opera umírněným až monotónním dojmem. Tento závěr lze obhájit tvrzením, že se skladatel snažil svérázným způsobem napodobit hudební styl staré opery seria, který právě i ve vypjatých dramatických momentech zůstává poměrně umírněný. Případně se mohl W. A. Mozart pokusit svým záměrem o provokaci, či jenom chtěl postavy

---

⁵⁶ RUSHTON, Julian. "Clemenza di Tito, La (opera seria by Mozart)". Online. Grove Music Online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000003425>. [citováno 2023-01-25].

⁵⁷ MOZART, Wolfgang Amadeus. MOZART, Wolfgang Amadeus. La clemenza di Tito: opera seria in due atti: KV 621 = Titus. Partitura. Kassel: Bärenreiter, [200-]. s. VIII.

⁵⁸ RUSHTON, Julian. "Clemenza di Tito, La (opera seria by Mozart)". Online. Grove Music Online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000003425>. [citováno 2023-01-25].

⁵⁹ MOZART, Wolfgang Amadeus. MOZART, Wolfgang Amadeus. La clemenza di Tito: opera seria in due atti: KV 621 = Titus. Partitura. Kassel: Bärenreiter, [200-]. s. VIII.

příběhu vymodelovat tak, jako bychom je vnímali Titovými očima, tudíž postavy zasluhující porozumění a soucit. Ať byl autorův záměr jakýkoliv, tak je zcela zřejmé, že je na této opeře stále co objevovat.⁶⁰

Opera patřila přibližně do roku 1830 k populárním Mozartovým operám, ale poté upadla do nezájmu a do repertoáru se vracela pouze sporadicky. Opětovný zájem o ni se vrátil až na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století, díky inscenacím francouzského operního režiséra *Jean-Pierre Ponella*.⁶¹ Potom začala postupně narůstat snaha oživit toto neznámé dílo, což rozhodně také pomohlo k pochopení a k přehodnocení předností této korunovační opery.⁶²

---

⁶⁰ MOZART, Wolfgang Amadeus. Mozart – Minkowski, La clemenza di Tito. V Praze: Národní divadlo, 2018. s. 37-39.

⁶¹ HERRMANN, Ursel, HERRMANN, Karl-Ernst. Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), La clemenza di Tito: opera seria o dvou dějstvích K. 621 z roku 1791: premiéry 14. a 17.10.2006 ve Stavovském divadle. Přeložil Marie KRONBERGEROVÁ. V Praze: Národní divadlo, c2006. s. 10.

⁶² RUSHTON, Julian. "Clemenza di Tito, La (opera seria by Mozart)". Online. Grove Music Online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000003425>. [citováno 2023-01-25].

3 Korunovace Alžběty II. britskou královnou a její korunovační opera Gloriana

Ve třetí části mé diplomové práce jsem se zaměřil na korunovaci *Alžběty II.*, a především na její korunovační operu *Gloriana* od *Benjamina Brittena*. Tato část se skládá ze dvou podkapitol, kde jsem se nejprve rozepsal o samotné korunovaci, popsal její průběh a částečně nastínil hudební program ceremoniálu. V další podkapitole jsem se nejprve stručně zmínil v úvodu o úspěšném životě skladatele B. Brittena, a poté jsem se již začal do hloubky věnovat samotné opeře *Gloriana* a postupně popisovat a vysvětlovat příčiny jejího vzniku, fiasko prvního uvedení, námět a děj opery či její hudební zpracování. Dále následuje interpretační analýza nahrávky druhé *Loutnové písně „Happy, Happy were he“ Roberta Devereux, hraběte z Essexu*, v podání anglického tenoristy *Petera Pearse*. Celou tuto třetí část pak uzavírám s nadpisem: *Osudy opery Gloriana*, kde zmiňuji její nejúspěšnější uvedení či nahrávky.

3.1 Korunovační ceremoniál Alžběty II.

Korunovační ceremoniál je příležitostí k okázalosti či oslavě monarchie, ale je také zároveň slavnostním náboženským obřadem a ve Velké Británii zůstal v podstatě stejný přes tisíc let. Posledních 900 let se obřad koná ve Westminsterském opatství v Londýně a je veden arcibiskupem z Canterbury, do jehož pravomocí to spadalo, dle doložených zdrojů, téměř vždy od dobytí Normany v roce 1066.⁶³ Samotná korunovace *Alžběty II.* taktéž nezaostávala svou velkolepostí a stala se pompézním obřadem, který oslavovali lidé po celém světě a znamenal začátek dlouhé a historicky významné vlády.

Alžbětě II. bylo teprve 25 let, když se dozvěděla nešťastnou zprávu, že její otec král Jiří VI. zemřel v sídle Sandringham House v noci 6. února 1952 na následky dlouhé nemoci. Princezna byla v té době v Keni, kde již zastupovala svého otce na královské cestě po státech Commonwealthu. Ačkoliv Alžběta okamžitě po smrti svého otce de facto nastoupila na trůn a převzala veškeré královské povinnosti, tak její korunovace se konala až za dalších 16 měsíců.

Británie v té době pořád žila ve stínu druhé světové války, kdy mnoho měst stále neslo stopy po bombardování, a dokonce se pořád některé potraviny musely dávat na příděl. Pozice Velké Británie, jako jedné z největších světových mocností, byla ohrožena a impérium královské monarchie uvadalo. Příslib korunovace nové mladé královny ovšem sliboval jasnější budoucnost. Nakonec se tak i stalo, neboť se země po korunovaci začala z poválečného strádání postupně zotavovat.

---

⁶³ Coronation. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/about-coronation>. [citováno 2023-01-31].

Korunovační přípravy započaly již v únoru 1952, hned po usednutí královny Alžběty II. na trůn, ale samotný ceremoniál se konal až 2. června 1953.⁶⁴ Korunovace nového panovníka obvykle následuje s odstupem několika měsíců po jeho nastoupení kvůli období smutku, ale také hlavně kvůli obrovskému množství náročných příprav. Ovšem takový odstup, který měla Alžběta II., mohl být způsoben právě již zmíněnou těžkou dobou kvůli dopadům druhé světové války na Velkou Británii.⁶⁵

Dlouho očekávaný korunovační den začal 2. června 1953 průvodem z Buckinghamského paláce k Westminsterskému opatství. V čele tohoto průvodu kráčely oddíly elitních britských gard, jež byly hned následovány reprezentanty ozbrojených sil Společenství národů – Commonwealthu. Za nimi pak jely v kočárech hlavy států či členové zahraničních královských rodin. Potom teprve mohli kolemjdoucí diváci spatřit bohatě zdobený kočár Gold State Coach a v něm královnu. Na novou královnu se v ten den přišlo do ulic podívat a provolat jí slávu něco kolem asi 3 milionů lidí.

Příjezd královny očekávalo ve Westminsterském opatství 8000 hostů. Po příjezdu pak započala korunovační bohoslužba, zakončená korunovací. Během tohoto ceremoniálu byla královna Alžběta II. oděna do šatů z bílého hedvábí s vyšitými emblémy národů Commonwealthu, přes které měla přehozený více než 5 metrů dlouhý sametový královský šat s vlečkou nesenou sedmi družičkami. Jakmile královna přišla k oltáři, nastala chvíle pro složení korunovační přísahy. V této přísaze musí každý nový panovník slíbit, že bude prosazovat spravedlnost, právo království a bránit anglikánskou církev. Pak přichází na řadu nejstarší a zároveň nejposvátnější moment celého ceremoniálu, a to je pomazání svatým olejem.⁶⁶ Během tohoto pomazání sedí nový panovník na korunovačním trůnu krále Eduarda, jenž byl vyroben v roce 1300 a je používán každým panovníkem od roku 1626. Po pomazání následuje předání královských insignií, jako je jablko, žezlo a na hlavu nového panovníka umístí arcibiskup korunu svatého Eduarda. Stává-li se novým panovníkem žena, tak její choť není korunován ani pomazán při korunovačním ceremoniálu. Tudíž hned potom co byl završen ceremoniál nové královny Alžběty II., tak její manžel, vévoda z Edinburghu, byl první po arcibiskupech a biskupech, kdo poklekl a vzdal jí hold.⁶⁷

Když byl korunovační obřad u konce, královský kočár Gold State Coach odvezl královnu zpět do Buckinghamského paláce, kde pak Alžběta II., provázena královskou rodinou, vyšla poprvé na balkón pozdravit nadšeně skandující dav. Poté se vrátila zpět do paláce a následoval první ze dvou korunovačních banketů, kterých se účastnila královská rodina, zahraniční vládcí

---

⁶⁴ Korunovace královny Alžběty II. Online. Google Arts & Culture. Dostupné z: <https://artsandculture.google.com/story/cAVRRZ3GjxkA8A?hl=cs>. [citováno 2023-01-31].

⁶⁵ Coronation. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/about-coronation>. [citováno 2023-01-31].

⁶⁶ Korunovace královny Alžběty II. Online. Google Arts & Culture. Dostupné z: <https://artsandculture.google.com/story/cAVRRZ3GjxkA8A?hl=cs>. [citováno 2023-01-31].

⁶⁷ Coronation. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/about-coronation>. [citováno 2023-01-31].

a hodnostáři. Později v odpoledních hodinách proletělo kolem Buckinghamského paláce na počest nové královny více než 150 letadel.⁶⁸

Alžběta II. se po korunovaci stala velmi uznávanou osobností po celém světě a více než 70 let oddaně vládla Spojenému království a dalším říším Commonwealthu.⁶⁹ Toto „Platinové jubileum“ její vlády ještě stihla Velká Británie v červnu 2022 čtyřdenním státním svátkem oslavit, avšak 8. září 2022 v 96 letech Alžběta II. umírá jako nejdéle vládnoucí panovnice v britské historii.⁷⁰

Korunovace Alžběty II. se stala dokonce i důležitým mezníkem v dějinách televize, neboť její korunovační ceremoniál byl jako první ze všech natáčen televizí BBC. V tento slavnostní den tak lidé měli možnost shromáždit se v obývacích pokojích, kinech či koncertních halách a sledovat jedenáct hodin přímého přenosu.⁷¹ Tento živý přenos se stal natolik přelomovým, že ho sledovalo 27 milionů lidí ve Spojeném království a další miliony diváků z celého světa.⁷²

Ani korunovace Alžběty II. se neobešla bez bohatého kulturního programu, a stala se doslova festivalem klasické hudby. Ještě před samotným zahájením korunovační bohoslužby dne 2. června 1953 byla provedena opera *Král Artuš* z roku 1691 od *Henryho Purcella*.⁷³ Dále bylo na seznamu skladeb pro korunovační ceremoniál celkem 28 hudebních položek, které doprovázely celý průběh slavnostního ceremoniálu. Mezi zajímavé položky patřila například hudba *Gustava Holsta*, z jehož orchestrální suity *Planety* byla pro tento ceremoniál vybrána část *Jupiter* s podtitulem „posel radosti“.⁷⁴ Také se tato velkolepá událost neobešla bez hudby anglického skladatele *Edwarda Elgara*, z jehož cyklu šesti orchestrálních pochodů *Pomp and Circumstance Marches* zazněly celkem tři a to číslo 1,2 a 4.⁷⁵ Dalším korunovačním

---

⁶⁸ Korunovace královny Alžběty II. Online. Google Arts & Culture. Dostupné z: <https://artsandculture.google.com/story/cAVRRZ3GjxkA8A?hl=cs>. [citováno 2023-01-31].

⁶⁹ The Queen's Life and Reign. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/the-queens-life-and-reign>. [citováno 2023-01-31].

⁷⁰ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Elizabeth II". Online. Encyclopedia Britannica. 2022-11-29. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Elizabeth-II>. [citováno 2023-01-31].

⁷¹ Korunovace královny Alžběty II. Online. Google Arts & Culture. Dostupné z: <https://artsandculture.google.com/story/cAVRRZ3GjxkA8A?hl=cs>. [citováno 2023-01-31].

⁷² The Queen's Accession and Coronation. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/the-queens-accession-and-coronation>. [citováno 2023-01-31].

⁷³ What music was played at Her Majesty Queen Elizabeth II's coronation? Online. Classic FM – The World's Greatest Music. Dostupné z: <https://www.classicfm.com/discover-music/latest/music-coronation-queen-elizabeth-ii/trumpet-tune-purcell/>. [citováno 2023-02-01].

⁷⁴ FISCHER, Ondřej. Hudba pro královnu. Jaké skladby jsou spojeny s britskou monarchií? Online. Classic Praha. 2022-09-09. Dostupné z: <https://www.classicpraha.cz/poznejte-klasiku/svet-klasiky/hudba-pro-kralovnu-jake-skladby-jsou-spojeny-s-britskou-monarchii/>. [citováno 2023-02-01].

⁷⁵ What music was played at Her Majesty Queen Elizabeth II's coronation? Online. Classic FM – The World's Greatest Music. Dostupné z: <https://www.classicfm.com/discover-music/latest/music-coronation-queen-elizabeth-ii/trumpet-tune-purcell/>. [citováno 2023-02-01].

pochodem byl *Orb and Sceptre* od *Williama Waltona*, který byl inspirován již zmíněným Elgarovým pochodem a měl svou světovou premiéru během ceremoniálu.⁷⁶ Samozřejmě v hudebním programu nemohla chybět ani jedna z korunovačních hymen *Georga Friedricha Händela*, jako je *Zadok the Priest*, jež obsahuje text z biblické zprávy o pomazání Šalamouna. Taktéž nelze opomenout další významné Händelovo dílo, a to velmi oblíbenou skladbu *Music for the Royal Fireworks* neboli *Hudba pro královský ohňostroj*.⁷⁷ Dalším, kdo chtěl poctit královnu svou hudbou a oslavit její korunovaci v roce 1953, byl britský skladatel *Benjamin Britten*, jenž pro tuto příležitost složil operu *Gloriana*, o níž bych se chtěl v následující části diplomové práce podrobněji zabývat.⁷⁸

3.2 Benjamin Britten a jeho slavnostní opera Gloriana

Benjamin Britten neboli v plném znění *Edward Benjamin Britten, baron Britten z Aldeburghu* se narodil 22. listopadu 1913 ve městě Lowestoft a zemřel 4. prosince 1976 ve městě Aldeburgh. Byl to přední britský skladatel, ale také vynikající klavírista a dirigent poloviny 20. století. Jeho opery byly považovány za nejlepší anglické opery od dob Henryho Purcella (1659-1695).

B. Britten skládal již od dětství a ve 12 letech začal několik let studovat u učitele *Franka Bridge*. Poté se dostal na *Royal College of Music* v Londýně, kde studoval u *Johna Irelanda* a *Arthura Benjamina*. Během studia se seznámil s tenoristou *Peterem Pearsem*, který se pak stal jeho celoživotním společníkem. Po studiu pracoval jako skladatel v rozhlasu, divadle, kině a dostal se do úzkého kontaktu s básníkem *Wystanem Hughem Audenem* (1907-1973). V roce 1937 přišel první větší úspěch v jeho kariéře díky skladbě *Variace na téma Franka Bridge pro smyčcový orchestr*, jež mu vynesla mezinárodní uznání. Poté v letech 1939 až 1942 pobýval B. Britten ve Spojených státech amerických, kde například uvedl své první divadelní dílo, operetu *Paul Bunyan* (1941; libreto *W. H. Auden*).⁷⁹

Nicméně po návratu zpět do Anglie dochází v roce 1945 k zvratu v jeho kariéře, jelikož díky zakázce Koussevitzkyho nadace napsal první operu *Peter Grimes* (libreto napsal *Montagu Slater* podle básně *George Crabbeho The Borough*), jež ho proslavila a postavila do čela operních skladatelů 20. století. Mezi jeho další pozdější opery patří *Zneuctění Lukrécie*

---

⁷⁶ The music of Queen Elizabeth II. Online. Classical Music. 2022-09-09. Dostupné z: <https://www.classical-music.com/features/articles/queen-elizabeth-ii-music/>. [citováno 2023-02-01].

⁷⁷ What music was played at Her Majesty Queen Elizabeth II's coronation? Online. Classic FM – The World's Greatest Music. Dostupné z: <https://www.classicfm.com/discover-music/latest/music-coronation-queen-elizabeth-ii/trumpet-tune-purcell/>. [citováno 2023-02-01].

⁷⁸ The music of Queen Elizabeth II. Online. Classical Music. 2022-09-09. Dostupné z: <https://www.classical-music.com/features/articles/queen-elizabeth-ii-music/>. [citováno 2023-02-01].

⁷⁹ Britannica, T. Editoři encyklopedie. "Benjamin Britten." Online. Encyklopedie Britannica. 2022-11-30. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Benjamin-Britten>. [citováno 2023-02-26].

(1946; podle francouzské hry *Andrého Obeyeho*); *Albert Herring* (1947; podle *Maupassantovy* novely); *Billy Budd* (1951; podle *Hermannova Melvilla*); *Gloriana* (1953; napsáno pro korunovaci Alžběty II.); *Utažení šroubu* (1954; podle *Henryho Jamese*); *Sen noci svatojánské* (1960; podle stejnojmenné divadelní hry od *Williama Shakespeara*); *Owen Wingrave* (1971; televizní opera podle povídky *Henryho Jamese*) a *Smrt v Benátkách* (1973; podle *Thomase Manna*). U jeho oper je nutné ještě zvláště zmínit dílo *Curlew River* (1964; podle středověké japonské hry *Řeka Sumida*), jež bylo napsáno speciálně pro představení v kostele. Při tvorbě této opery jeho pojetí hudebního divadla nabralo zcela nový směr, který kombinoval prvky japonského divadla Noh a anglického středověkého náboženského dramatu. Po této opeře následovala ještě další dvě církevní podobenství, *Ohnivá pec* (1966) a *Marnotratný syn* (1968).

Dalším mezníkem v životě B. Brittena se stala již zmiňovaná opera *Zneuctění Lukrécie*, díky níž vznikla v roce 1947 *Anglická operní skupina*, kde se stal B. Britten uměleckým ředitelem, skladatelem a dirigentem. Tento závazek byl velmi zlomový, neboť v roce 1948 zapříčinil vznik festivalu *Aldeburgh Festival*. Festival se pak stal jedním z nejvýznamnějších anglických festivalů a hlavním centrem Brittenových hudebních aktivit.

Z Brittenovy nedivadelní hudby je velmi důležité zmínit jeho písňovou tvorbu. Z písňových cyklů, jež potvrdily jeho postavení jako skladatele, lze rozhodně jmenovat cyklus *Seven Sonnets of Michelangelo* (1940), který napsal pro P. Pearse. Mezi další úspěšné písňové cykly můžeme zařadit například *The Holy Sonnets of John Donne* (1945), *Winter Words* (1953), *Hölderlinův fragment* (1958); a pro hlas a orchestr *Our Hunting Fathers* (1936; text *W. H. Auden*), *Les Illuminations* (1939; text *Arthur Rimbaud*) či *Serenáda* (1943).⁸⁰

Co se týče sborového díla, tak největším a nejslavnějším je podle všech zdrojů bezpochyby *Válečné rekviem* (1962) pro sbor a orchestr, na motivy latinského mešního textu rekviem a básní *Wilfreda Owena*, jenž padl v 1. světové válce. K dalším významným sborovým dílům patří *Hymn to St. Cecilia* (1942; text *W. H. Auden*); *Ceremony of Carols* (1942); *Rejoice in the Lamb* (1943); *St. Nicolas* (1948); *Spring Symphony* (1949) a *Voices for Today* (1965; napsáno k 20. výročí Organizace spojených národů).

Z jeho instrumentálních skladeb spadá mezi ty hlavní díla *Jednoduchá symfonie pro smyčce* (1925); tři smyčcové kvartety (1941, 1945 a 1976); koncerty pro klavír a housle; velmi populární *Průvodce mladého člověka orchestrem* (1945) a *Symfonie D dur pro violoncello a orchestr* (1963; pro ruského violoncellistu *Mstislava Rostropoviče*).

---

⁸⁰ Britannica, T. Editoři encyklopedie. "Benjamin Britten." Online. Encyklopedie Britannica. 2022-11-30. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Benjamin-Britten>. [citováno 2023-02-26].

Z celého Brittenova díla jsou nejvíce obdivované opery nejen kvůli práci s textem či s orchestrálními mezihrami, ale také pro svou dramatickou výstižnost a psychologickou hloubku. V komorních operách jako je Zneuctění Lukrécie nebo v církevním představení Curlew River dokázal, že vážné hudební divadlo může vzkvétat i mimo operní domy. Jeho neustálý zájem experimentovat s moderními hudebními styly, formami, zvuky či novými divadelními prostředími se ukázal jako mimořádně úspěšný, a dal tak příčinu k vzniku mnoha originálních děl, jež se hrají dodnes.

Benjamin Britten získal v roce 1953 za významné přispění v odvětví umění prestižní ocenění *Companion of Honor* a v roce 1965 mu byl udělen *Řád za zásluhy*. V červnu 1976 se stal dokonce prvním hudebníkem či skladatelem, jenž byl povýšen do šlechtického stavu.⁸¹ Po smrti B. Brittena a P. Pearse se začala o jejich rozvíjející bohatý umělecký odkaz starat nadace *Britten Pears Arts*, která dodnes spravuje kromě hudebního díla také jimi založený mezinárodní festival Aldeburgh Music, vzdělávací programy i komplex budov s koncertní síní v nedaleké obci Snape.⁸²

3.2.1 Opera Gloriana a její příčiny vzniku

Myšlenka napsat a poprvé v historii provést operu britského skladatele při příležitosti korunovace britského panovníka vznikla za neobvyklých okolností. Naštěstí nám tyto okolnosti díky memoárům *George Lascella, sedmého hraběte Harewooda*, nezůstaly skryté. Lord Harewood (1923-2011) byl bratrancem královny Alžběty II. a také velkým hudebním nadšencem a mecenášem. V 50. letech například založil časopis *Opera* a postupně působil ve vedení předních britských operních scén, jako je například slavná *Royal Opera House v Covent Garden*. Mimo jiné také patřil k blízkým přátelům Benjaminu Brittenovi.

V únoru 1952 se Benjamin Britten, po londýnské premiéře opery *Billy Budd*, vydal společně s tenoristou Peterem Pearsem do Rakouska, kde se měli po plánovaném recitálu ve Vídni zároveň setkat s lordem Harewoodem a jeho chotí ve vorarlberském zimním středisku Gargellen. Během tohoto pobytu spolu hodně diskutovali, až došli na téma „národní opery“. Při této rozpravě dospěli k závěru, že žádná srovnatelná anglická opera například s Verdiho *Aidou* či Smetanovou *Prodanou nevěstou* nebyla dosud napsána. Shodou okolností to bylo jen několik týdnů poté, co na britský trůn nastoupila Alžběta II. a všichni čtyři diskutující se usnesli, že právě to je správná chvíle pro napsání anglické národní opery.

---

⁸¹ Britannica, T. Editoři encyklopedie. "Benjamin Britten." Online. Encyklopedie Britannica. 2022-11-30. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Benjamin-Britten>. [citováno 2023-02-26].

⁸² Den s Benjaminem Brittenem. Online. Český rozhlas D-dur. 2013-11-22. Dostupné z: <https://d-dur.rozhlas.cz/den-s-benjaminem-brittenem-5172870>. [citováno 2023-02-26].

V následujícím roce měl proběhnout slavnostní korunovační ceremoniál Alžběty II. a za jistých okolností bylo tudíž možné napsat novou operu a nastudovat ji pro tuto výjimečnou událost. Při prvních návrzích byly voleny náměty spojené s vládou Jindřicha VIII. z tudorovské dynastie, ale nakonec vyhrála Alžběta I. Tento námět vyhrál nejspíš proto, že se jednalo o jmenovkyni současné nové panovnice, ale zároveň taky o inspiraci takzvané „nové alžbětinské doby“, o níž se v té době s mnohým očekáváním a jistou nadsázkou často mluvilo.⁸³

Jak souvisí název opery *Gloriana* s *Alžbětou I.*? *Gloriana* je vedle označení „Panenské královny“ či „Dobré královny Bětky“ asi nejrozšířenější přezdívkou Alžběty I. Tato přezdívka původně pochází z veršů nadaného básníka *Edmunda Spensera*, který v letech 1590 až 1596 vydával s dedikací samotné královně obří šestidílnou alegorickou poému *The Faerie Queene* neboli *Královna vil*, v níž je věčně mladá titulní postava spojována s královnou Alžbětou a nazývána též jménem *Gloriana*. Toto označení se stalo natolik populárním, že ze Spenserových veršů přešlo do obecného používání.⁸⁴

Pro námět nové opery lord Harewood navrhl B. Brittenovi knihu *Elizabeth and Essex: A Tragic History* neboli *Alžběta a Essex: Tragický příběh* od *Lyttona Stracheyho* (1880-1932). Zpracovat tuto knihu jako libreto nebylo vůbec snadné, neboť předloha byla plná rychle se střídajících událostí nebo různých odboček a libreto muselo být jasné a dějově úsporné. Tudíž bylo zapotřebí škrtnout autorovy nejcennější literární devizy – analytické komentáře či noblesní vypravěčský nadhled. Proto B. Britten nabídl tento nelehký úkol spisovateli a editorovi s jihoafrickými kořeny *Williamovi Plomerovi* (1903-1973). W. Plomer s nabídkou souhlasil a okamžitě se pustil do psaní svého prvního operního libreta. K hlavnímu námětu od Lyttona Stracheyho si ještě pro inspiraci přibral monografie *J. E. Neala Královna Alžběta I.*, z níž pak také nakonec částečně čerpal.

Mezitím lord Harewood zařídil královnin souhlas s jejich záměrem napsat a uvést dílo u příležitosti jejich korunovačních oslav a B. Britten předběžně domluvil uvedení nové opery v *Covent Garden*. V té době měl na napsání nové opery zhruba dvanáct měsíců, což byla doba asi dvakrát kratší, než byl při psaní oper zvyklý. Dalším zádrhelem byla samotná spolupráce s libretistou, jelikož mohl B. Britten s W. Plomerem spoluvytvářet libreto jen na dálku. Navíc Plomerovy pracovní návštěvy v Britenově „Crag House“ v Aldeburghu byly méně časté, a to velmi zpomalovalo celý proces příprav.⁸⁵

Hudbu sice začal psát počátkem září roku 1952, ale texty některých scén byly libretistou dopsány až koncem roku, tudíž B. Britten nemohl při komponování postupovat chronologicky od scény ke scéně. Dále také musel přerušit psaní první scény ve druhém jednání kvůli

---

⁸³ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: *Gloriana*. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 52.

⁸⁴ Tamtéž, s. 25.

⁸⁵ Tamtéž, s. 52-55.

nejasnostem s choreografem. V této scéně, kde měl být královnin průvod v Norwichi a představení dvorských „masek“, měl zároveň vystupovat Královský balet, ale skladatel se nemohl domluvit s choreografem na tanečním konceptu, a tak byl donucen komponování této části prozatím odložit. Nová korunovační opera tedy vznikala poněkud v hektickém tempu a za živelné organizace.

B. Britten zároveň požádal svou dobrou přítelkyni, skladatelku a dirigentku *Imogen Holstovou* (1907-1984), zda by mu v Aldeburghu vypomohla s tvorbou klavírního výtahu a partitury. Právě díky deníku I. Holstové, který si při této spolupráci pečlivě vedla, máme podrobně zdokumentovaný proces tvorby *Gloriany* a řadu dalších různých zajímavostí. Mezi takové zajímavosti patří například zaznamenané momenty, jak sám skladatel toto komponování prožíval. Nejvíce je asi zarážející fakt, s jakou nechutí skládal hudbu k právě již zmíněným tancům ve scéně „masky“. Dokonce se o této scéně opakovaně vyjadřoval, že by ji raději nepsal. Nicméně právě tyto B. Brittenem nenáviděné „taneční madrigaly“, jež jsou zpívané sborem bez doprovodu orchestru, patří podle všech doložených zdrojů k neoriginálnějším a nejzajímavějším místům celé partitury.

B. Britten při práci na opeře ctil přesný denní rozvrh a Aldeburgh opouštěl pouze minimálně. Díky této zavedené pracovní morálce dokončil tužkovou skicu *Gloriany* kolem 12. února 1953. V následujících týdnech se pak B. Britten společně s I. Holstovou věnovali intenzivní práci na orchestraci a partituru dokončili koncem března. Ačkoliv s částmi „masky“ a pouliční scéna nebyl autor pořád spokojen, tak opera *Gloriana* byla jako nové anglické „národní“ dílo již na světě a připravená k slavnostnímu uvedení.⁸⁶

3.2.2 Fiasko prvního provedení

Jak již bylo řečeno, oslavy korunovace Alžběty II. zahrnovaly opravdu rozsáhlý kulturní program, rozvržený do několika dní. Největším vrcholem těchto oslav měla být právě slavnostní premiéra Brittenovy *Gloriany* v Covent Garden, jejíž datum premiéry bylo stanoveno na 8. června 1953. Hudebního nastudování a vedení se ujal dirigent *John Pitchard*. Operní režie se chopil *Basil Coleman* ve spolupráci s výpravou *Johna Pipera* a choreografií *Johna Cranka* (viz Příloha 1). V titulní roli královny Alžběty I. vystoupila častá interpretku Brittenových operních rolí, anglická sopranistka *Joan Cross*. Tenorovou postavu Roberta Devereux, hraběte z Essexu, zpíval *Peter Pears*, ačkoliv se k této postavě stavěl od počátku dosti rezervovaně.⁸⁷ Dále na světové premiéře zpívali: mezzosopranistka *Monica Sinclair* (Frances, lady Essex), baryton *Geraint Evans* (Charles Blount, lord Mountjoy), sopranistka *Jennifer Vyvyan* (Penelope, lady Rich), baryton *Arnold Manners* (Sir Robert Cecil, státní sekretář), bas

---

⁸⁶ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: *Gloriana*. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 54-57.

⁸⁷ Tamtéž, s. 58.

Frederick Dalberg (Sir Walter Raleigh, kapitán královské stráže), baryton *Ronald Lewis* (Henry Cuffe, Essexův příznivec), sopranistka *Adele Leigh* (Dvorní dáma), bas *Inia Te Wiata* (Slepý pouliční zpěvák), bas *Michael Langdon* (Starší soudce z Norwiche), mezzosopranistka *Edith Coates* (Hospodyně), tenorista *William McAlpine* (Duch masky), tenorista *David Tree* (Ceremoniář) a baryton *Rhydderch Davies* (Městský vyvolávač).⁸⁸

Lord Harewood, který stál za zrodem této opery a stal se doslova jejím kmotrem, byl pevně přesvědčen o tom, že tato slavnostní premiéra bude holdem umění a umělců nové britské královně. Nicméně hlediště opery v Covent Garden zaplnili domácí a zahraničí hodnostáři, diplomaté a jiní vzácní hosté. Večer tudíž dostal poněkud jiný ráz, neboť většina publika nebyla vůbec zvyklá chodit na operu. Gloriana navíc byla dost dlouhou operou, večer byl velmi teplý a celé představení se tak zdálo po bohatém programu korunovačních oslav nekonečné. Ve svých pamětech se *Charles Moore*, hrabě *Drogheda*, pozdější člen vedení Královské opery, zmiňuje o tomto večeru jako o dlouho vzpomínaném fiasku. Dokonce tito první posluchači označili novou operu jako „Boriana“, což vychází z anglického slova bore neboli nuda. Asi největší rozruch nastal ve scéně, kdy už postarší královna Alžběta I. sundala z hlavy paruku a byla vidět její téměř lysá hlava. Tato scéna byla pro otrávené publikum už poslední kapkou a považovali ji za velmi nevkusný moment celé opery. Závěrečný potlesk tohoto původně oslavujícího uměleckého triumfu zněl podivně tlumeně.

Po premiéře zahrnuje Gloriana doslova povodeň ostrých kritik, v nichž lidé často vytýkali špatně zvolený námět či nevhodné zpracování pro takovou událost (Novinové výstřižky viz Příloha 2). Partituru označili za „podvyživenou“ a její obsah za „bezkrvný, nervózní a skoupý“. Dokonce B. Brittenem zvolená inspirace alžbětinskou dobou a její hudbou byla považována za tzv. pasticcio neboli napodobeninu jiného uměleckého díla. Nelze ovšem opomenout, že proti samotnému B. Brittenovi či jeho nové „korunovační opeře“ zaznívaly kritické hlasy již dlouho předtím. Skladatel byl totiž často obviňován z protekcionismu a celkově z nerovného přístupu k ostatním britským skladatelům. V čemž lze samozřejmě také nalézt tradiční závist k člověku, kterému se povedlo po dlouhých letech proslavit anglickou hudbu.

Po tomto fiasku se v Covent Garden konalo ještě dalších devět daleko úspěšnějších repríz pro běžné publikum, neboť pro milovníky hudby nebyla opera vůbec posluchačsky nikterak extrémně náročná. Avšak kritický cejch z premiéry Gloriana na další léta velmi zásadně poznamenal a nového nastudování se dočkala až v roce 1966 v londýnské *Sadler's Wells Opera* neboli pozdější *English National Opera*. Pro tuto inscenaci se rozhodl B. Britten na několika místech drobně zasáhnout do partitury a rozšířil jeden z madrigalů v „masce“ či výrazně dramaturgicky přepracoval celý epilog. Nový epilog se tak mnohem více soustředí

---

⁸⁸ Wikipedia contributors. Gloriana. Online. Wikipedia, The Free Encyclopedia. 2023-01-26. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Gloriana&oldid=1135751147>. [citováno 2023-02-14].

na samotnou královnu a mimo jejích „samomluv“ nebo krátkých rozhovorů s věrným Cecilem zde zazní jen zdálky výčitky odsouzeného hraběte z Essexu. Tato takzvaná „druhá verze“ se pak stala často volenou variantou pro další nové inscenace.⁸⁹

3.2.3 Námět a děj libreta

Stejně jako Alexandr Sergejevič Puškin vystavěl svou tragédii Borise Godunova na Dějinách Ruska od Nikolaje Karamsina, tak Brittenův libretista *William Plomer* šel pro své zdroje ke Glorianě k *J. E. Nealovi* a *Lyttonu Stracheymu*. Pro svůj výchozí bod si zvolil knihu od *Lyttona Stracheyho Alžběta a Essex: Tragický příběh*, vydanou v roce 1928.⁹⁰ Všechny epizody z opery kromě scény „masky“ v Norwichi a prosby lorda Mountjoye, lady Essex a lady Rich použil z pasáží této knihy a zpracoval námět do tří jednání o osmi scénách s přidaným závěrečným epilogem.⁹¹

Autor zvoleného výchozího zdroje L. Strachey byl členem slavné provokativní literární skupiny *Bloomsbury Group*, a také proslul jako jeden ze zakladatelů moderní „románové biografie“, jež kriticky reagovala na idealizující pojetí viktoriánského dějepisu. Svůj literární styl založil na psychologické interpretaci postav a jejich jednání na pozici subjektivně zaujatého vypravěče. Navíc se snažil vycházet z podrobných autentických historických pramenů.⁹² Ve svém rozsáhlém díle *Alžběta a Essex: Tragický příběh* se původně pokoušel s určitým odstupem nastínit pouze závěrečnou epizodu Alžbětina stáří. Nakonec ho však ohromující bohatství života v tehdejší Anglii doslova pohltilo. Sám autor L. Strachey popisuje Alžbětinskou dobu jako nepolapitelnou, nejednoznačnou a daleko iracionálnější než Viktoriánské období.⁹³ Během zpracování této složité historické látky si zvolil jako hlavní dějovou linii vztah mezi už postarší Alžbětou I. a mladým Robertem Devereux, druhým hrabětem z Essexu. Při psaní knihy použil psychologický styl interpretace a vytvořil tak experimentální psychoanalýzu královny. Ta se ale setkala spíše se smíšeným přijetím, neboť byla zaměřena těsněji a provokativněji než jeho analýza v předchozích dílech.⁹⁴ Nicméně tato Stracheyho publikace kromě psychoanalýzy obsahuje četné dramatické podněty, které právě B. Brittena a W. Plomera silně oslovily.

---

⁸⁹ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: *Gloriana*. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 58-59.

⁹⁰ WHITE, Eric Walter. Benjamin Britten: his life and operas. third edition. London: Faber & Faber Boosey & Hawkes, 1970. s. 167.

⁹¹ PORTER, Andrew. "Britten's 'Gloriana.'" *Music & Letters*, vol. 34, no. 4, 1953, pp. 277–87. Online. JSTOR. 2000. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/731059>. [citováno 2023-02-15].

⁹² HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: *Gloriana*. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 52-53

⁹³ WHITE, Eric Walter. Benjamin Britten: his life and operas. third edition. London: Faber & Faber Boosey & Hawkes, 1970. s. 167.

⁹⁴ Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Elizabeth and Essex". Online. Encyclopedia Britannica. 2022-03-04. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Elizabeth-and-Essex>. [citováno 2023-02-15].

Zpracovat toto rozsáhlé dílo nebylo pro libretistu vůbec snadné, proto musela být v procesu tvorby a výběru jednotlivých scén ze Stracheyho knihy z důvodu obsáhlosti vyřazena řada důležitých postav a epizod. Z těchto vyřazených postav byl asi nejpodstatnější a nejzajímavější Sir Francis Bacon, jehož působení v ději bylo natolik složité či přesvědčivé, že by na sebe v opeře strhával příliš mnoho pozornosti. Podle dostupných zdrojů může tato absence postavy dokonce oslabovat charakter hraběte z Essexu. V mnoha situacích za ním totiž stál právě Sir Francis Bacon jako šedá eminence, jenž ho sám v závěru nakonec usvědčí z vlastizrady. Kromě postav vynechal libretista také některé scény, mezi něž patří například slavná scéna v radní síni, kdy hrabě Essex ztratí nervy a otočí se ke královně zády, čímž ji doslova rozzuří. Dále chybí například celá scéna pochodu Londýnem, při níž je lid vyzván k povstání. Sice je tato scéna zmiňována ve druhé scéně třetího jednání, ale jen nepřímo, a navíc bez zobrazení hlavního iniciátora, hraběte z Essexu, v čele. Roberto Devereux, hrabě z Essexu, de facto zmizí z libreta hned po návratu z Irska a již není vyobrazen ani v souvislosti se svým odsouzením.⁹⁵

Pokud bychom chtěli jedním slovem označit, jak B. Britten a W. Plomer ve své historické opeře nakládají s historickými fakty, tak nejvhodnějším by se stal pojem „koláž“. Ačkoliv jsou veškeré dramatické situace v opeře převzaty ze Stracheyho knihy, tak *Gloriana* jako hudební drama nemá možnost diváka podrobně zasvětit do alžbětinské chronologie, minulosti jednacích postav či složitých politických vztahů. B. Britten s W. Plomerem si tak vlastně vytvořili svou vlastní konstrukci, do níž jednotlivé motivy zasazují a sami si je přizpůsobují i v rozporu s historickou faktografií.⁹⁶ Tudiž se pak tento zpracovaný historický námět může divákům jevit jako částečný a neúplný. Nicméně jedna postava zůstává zcela úplná a tou je samozřejmě samotná Alžběta, na kterou se celá opera soustředí. Je tedy zřejmé, že všechny epizody s hrabětem z Essexu byly použity jen, aby pomohly odlehčit postavu královny a zobrazit tak panovnici, i přes její pokročilý věk, stále na vrcholu intelektuálních sil.⁹⁷ Podle britského hudebního kritika *Andrewa Portera* byl tento způsob práce libretisty a skladatele poněkud komplikovaný, neboť u publika předem předpokládali určité množství znalostí z alžbětinské doby za samozřejmé. Pokud však divák nebyl dostatečně seznámen s touto dobou či se Stracheyho knihou, tak se mohl v dějové posloupnosti ztrácet.⁹⁸

Některé jejich zasazené a přizpůsobené motivy ve scénách skutečně z historického hlediska narušily chronologii děje, avšak na druhou stranu některé takzvané „výpůjčky“ či inspirace

---

⁹⁵ WHITE, Eric Walter. Benjamin Britten: his life and operas. third edition. London: Faber & Faber Boosey & Hawkes, 1970. s. 167-168

⁹⁶ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: *Gloriana*. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 60.

⁹⁷ WHITE, Eric Walter. Benjamin Britten: his life and operas. third edition. London: Faber & Faber Boosey & Hawkes, 1970. s. 168.

⁹⁸ PORTER, Andrew. "Britten's 'Gloriana.'" *Music & Letters*, vol. 34, no. 4, 1953, pp. 277–87. Online. JSTOR. 2000. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/731059>. [citováno 2023-02-15].

z jiných pramenů naopak kreativně obohatily operu. Mezi takové zajímavé momenty opery spadá například zpěv *Loutnových písní* hraběte z Essexu ze druhé scény prvního jednání. První Loutnovou píseň „*Quick music is best*“ neboli „*Veselá hudba je ta lepší*“, připsal do libreta W. Plomer na Brittenovu objednávku a volně přitom vycházel z textu madrigalu *Johna Hiltona* (1599-1657) s názvem „*You lovers that have loves astray*“ neboli v překladu „*Vy milenci, jimž láska křivdí*“ z roku 1627. Naproti tomu druhá Loutnová píseň má asi nejzajímavější text, neboť je kompletní citací autentických veršů hraběte z Essexu, jež nejspíše sepsal po svém slavném návratu od Cádizu v roce 1596. B. Britten se v tomto případě dokonce dopustil dvojí citace, jelikož první čtyři takty melodicky vycházejí z madrigalu *Johna Wilbye* (1574-1638) „*Happy, Oh Happy He...*“ neboli „*Šťastný, ach šťastný je ten...*“ z roku 1609. Text tohoto madrigalu začíná de facto stejně a vykresluje alžbětinskou atmosféru natolik podobně, až je její příbuznost s Essexovou básní zcela nepřehlédnutelná (viz Příloha 3). Skladatel si tak dovolil touto citací vzdát malý hold hudbě alžbětinského věku. Dalším zajímavým motivem, jenž autoři použili pro obohacení své historické „koláže“, je téměř doslovný citát ze závěru Alžbětiny slavné „*Zlaté řeči*“ z roku 1601, kdy naposledy hovořila před parlamentem a rekapitulovala svou vládu.⁹⁹ „A ačkoli na tomto trůně sedělo a snad i bude sedět mnoho mocnějších a moudřejších vladařů, nikdy jste neměli a ani mít nebudete nikoho, kdo byl starostlivější a láskyplnější.“¹⁰⁰ Tato citace se stala doslova oslavujícím mottem scény v Norwichi, kterou nejprve pronáší v upravené delší podobě sama královna a pak ji dvakrát na různých místech opakuje sbor. Citace ze „*Zlaté řeči*“ se taktéž objeví i v závěrečném epilogu, kdy W. Plomer vkládá fragmenty z tohoto projevu do závěrečného Alžbětina monologu jako parafrázi jejího posledního „zlatého“ vystoupení na veřejnosti. Ovšem za nejpozoruhodnější citaci královny Alžběty I. lze označit výstup před epilogem, kdy královna zvažuje, zda podepíše Essexův rozsudek smrti. Tento text, často označený jako „*Královnino dilema*“, vychází z její autentické básně „*On Monsieur's Departure*“ neboli „*Na pánův odchod*“.¹⁰¹ Jedná se o báseň, jež s největší pravděpodobností napsala sama královna v roce 1582 a je z několika dochovaných Alžbětiniųch básní nepochybně tou nejslavnější a nejcitovanější (viz Příloha 3).¹⁰² Díky těmto nenápadně vkládaným citacím a odkazům získávají jednotlivé postavy vyšší historickou váhu a autentičnost, ačkoliv jejich použitím autoři často mění jejich původní kontext a vytváří tak nové příběhy. Nicméně nelze autorům odepřít to, že tyto roztroušené verše královny a jejích současníků pomáhají v opeře vykreslit melancholickou náladu z Alžbětinské doby.¹⁰³

---

⁹⁹ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: *Gloriana*. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 60-63.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 63.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 63-65.

¹⁰² Tamtéž, s. 20.

¹⁰³ Tamtéž, s. 66.

Děj této hudební „koláže“ je rozdělen do tří jednání, jež se skládají celkem z osmi scén a závěrečného epilogu. V *první scéně prvního jednání* hrabě Essex pozoruje turnaj, jehož se účastní také Charles Blount, baron Mountjoy, a za jásotu publika se stává vítězem. Když baron Mountjoy přebírá z rukou královny Alžběty cenu za své vítězství, tak začne hrabě Essex projevovat svou nelibost vůči němu různými urážkami. Tato situace se natolik vyhrtí, že se mezi nimi rozpoutá souboj, v němž je hrabě Essex zraněn. Po tomto incidentu chce královna od obou pánů podat vysvětlení jejich sporu. Místo trestu však nakonec volí moudrou výzvu ke svornosti, za což se jí od přihlížejících diváků dostává díky a obdivu. Ve *druhé scéně* se v soukromí paláce v Nonsuch svěřuje královna svému sekretáři Robertu Cecilovi o svých sympatiích k baronu Montjoyovi a hraběti Essexovi. Moc dobře ví, jak je Roberto Devereux, hrabě z Essexu vzpurný a může být dokonce nebezpečný, ale zároveň pro něj má slabost. Robert Cecil ji po tomto vyznání začne poučovat, že umění vládnout nemá s city a slabostmi nic společného a mezi řečí ji informuje o nově vzniklém vojenském nebezpečí ze strany katolického Španělska. Dále následuje důvěrné setkání Alžběty s hrabětem Essexem, při němž zazpívá královně za doprovodu loutny dvě písně, z nichž ta druhá o touze člověka po vzdáleném a vysněném místě klidného spočinutí panovníci hluboce dojme. Právě hrabě z Essexu se snaží získat královninu náklonnost jen kvůli tomu, aby od ní dostal prestižní pověření vést královské vojsko do Irska proti tamním povstalcům. Když Robert Devereux, hrabě z Essexu odejde, tak Alžběta zůstává sama a neustále přemítá o rozporu, jenž v sobě jako královna a žena nese. První jednání pak končí její modlitbou k Bohu, v níž jej prosí o ochranu.¹⁰⁴

První scéna druhého jednání začíná návštěvou města Norwich, kde se královně dostává velmi vřelého přijetí a ovací lidu. Během této návštěvy také diskutuje hrabě Essex s Robertem Cecilem o královnině lhostejnosti ve věci irského tažení. Potom se na počest královny koná dvorské představení, takzvaná „maska“. Jedná se o alegorickou hru, v níž je představen Čas a Harmonie ve vzájemném souznění a oslavují Alžbětu I. jako dobrotivou vládkyni Glorianu. Královna Alžběta I. všem děkuje za vřelé přijetí a srdečně se loučí. Ve *druhé scéně* se na břehu Temže setkává sestra hraběte z Essexu Penelope se svým zatajovaným milencem baronem Mountjoyem. Zároveň přichází popuzený hrabě z Essexu se svou chotí Frances, která se ho snaží uklidnit. Robert Devereux je velmi rozhořčený na členy královské rady Roberta Cecila a Waltera Raleigha a také na královnu, neboť nechává jeho schopnosti nepovšimnuté. V tom se k rozladěnému hraběti z Essexu přidávají i Penelope s baronem Mountjoyem a vyjadřují své odhodlání zakročit a převzít po stárnoucí královně moc v zemi. Tato situace manželku hraběte z Essexu natolik vyděsí, že se je snaží umlčet a zabránit tak možnému prozrazení jejich vlastizrádných myšlenek. *Třetí scéna* ve druhém jednání se odehrává v královském paláci Whitehall, kde probíhá ples, na který přichází i se svou ženou

---

¹⁰⁴ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 10.

Robert Devereux, hrabě z Essexu. Tohoto plesu se účastní také královna a po jednom z tanců se společně s ostatními dámami odchází převléci. Když se pak po chvíli vrací Frances, lady z Essexu v prostých šatech, tak si stěžuje, že se její nové slavnostní šaty ztratily. Nečekaně se v jejích šatech objeví sama královna a snaží se lady z Essexu svým chováním ponížit. Tento posměch na adresu Frances vyvolá v hraběti z Essexu ještě větší nenávist ke královně. V závěru druhého jednání vstupuje do síně opět královna a hodlá překvapivě ohlásit své rozhodnutí ohledně tažení do Irska. Nečekaně si předvolá Roberta Devereux a pověřuje ho velením, což s velkou radostí přijímá.¹⁰⁵

První scéna třetího jednání se odehrává brzo ráno v královnině předpokoji, kde hovoří dvorní dámy o neúspěchu irské výpravy pod vedením hraběte z Essexu. V tom náhle mezi dvorní dámy vtrhne samotný hrabě z Essexu a dožaduje se neodkladného rozhovoru s královnou. Ta však není dosud ustrojená, ale i tak se k ní hrabě Robert Devereux přes odpor dvorních dam dostane. Po tomto neohlášeném vniknutí do pokoje se snaží královně vysvětlit svůj náhlý návrat z Irska, a hlavně nezdar celé výpravy. Nenalíčená královna bez paruky si ho vyslechne, ale následně jej obviní z neuposlechnutí příkazu. Hrabě se snaží královnu udobřit a vyvolává opojnou náladu z doby jejich důvěrných schůzek, avšak královna se nenechá obalamutit a posílá ho pryč. Jakmile po jeho odchodu dokončí dvorní dámy královninu toaletu, přichází státní sekretář Robert Cecil, aby Alžbětu I. upozornil na podivné jednání Roberta Devereux. Královna sama poznala, že se její favorit obrátil proti ní, a proto se rozhodne Roberta Devereux, hraběte z Essexu, přísně střežit. Následně ve druhé scéně na londýnské ulici zpívá slepý zpěvák alegorickou píseň o šelmě, jež utekla z klece a spolu s dalšími bestii teď pustoší zemi. Během toho se začnou postupně houfovat povstalci ve jménu hraběte z Essexu proti královské radě. Nečekaně se objeví i věrný pobočník hraběte z Essexu Henry Cuffe a vyzývá ostatní městské obyvatele, aby se ke vzpouře také přidali. Místo toho si však vyslouží jen křik a urážky jakési hospodyně a městský vyvolávač zvěstuje rozhodnutí královny, v němž jsou Robert Devereux, hrabě z Essexu, a všichni jeho přívrženci považováni za vlastizrádce. Ve *třetí scéně* posledního jednání královská rada rozhodne o Essexově trestu smrti. Nicméně panují obavy, že královna bude svůj podpis rozsudku oddalovat. To se také samozřejmě stane, když si po vyslechnutí rozsudku bere čas na rozmyšlenou. Během neustálého přemítání o tomto soudním verdiktu si královna opět uvědomuje svou tragickou rozpolcenost mezi veřejnými zájmy a hlasem vlastního srdce. Královnou však v tomto rozhodování přeruší příchod lorda Mountjoye, lady Essex a Lady Rich, kteří ji přišli požádat o milost pro hraběte z Essexu. Avšak Penelopina naléhavost a troufalost nakonec královnou natolik rozhořčí, že rozsudek potvrdí svým podpisem ihned. Poté následuje závěrečný *epilog* této opery, v němž se umírající Alžběta I. ohlíží za svým celým životem a do jejích myšlenek

---

¹⁰⁵ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 10-11.

se dostávají slova Sira Roberta Cecila o neodkladné nutnosti jmenovat jejího nástupce na trůnu.¹⁰⁶

3.2.4 Opera Gloriana a její hudba

Gloriana je jedinou Brittenovou kompozičně napsanou operou, v níž nejsou jednotlivé akty nepřerušované hudební entity. Neboť každá z osmi scén, jež společně s epilogem tvoří tři dějství, je sama o sobě úplnou uzavřenou hudební částí. Navíc ke každé této uzavřené části náleží orchestrální předehra, která se hraje vždy před zvednutím opony. Tudíž oproti opeře *Peter Grimes* či *Zneuctění Lukrécie* postrádá Gloriana postupně rostoucí hudební tok a místo toho zobrazuje řadu živých samostatných obrazů.¹⁰⁷

Sám Benjamin Britten si tyto jednotlivé obrazy pojmenovává například jako *Turnaj*, *Smíření*, *Monolog a modlitba*, *Rozhovor*, *Královnin žert*, *Královnino dilema* a podobně. Tyto jednotlivé scénické kapitoly, a někdy i jen momenty, zpracovává záměrně individuálně a pomocí orchestrálních barev jim propůjčuje jedinečnou atmosféru. Pro docílení tohoto efektu využívá různé specifické nástrojové barvy, proto nechává například po celou dobu jednoho obrazu hrát pouze jedinou orchestrální sekci. Brittenova výrazová škála však celkově v instrumentaci Gloriany utváří mimořádně zvukově rozmanitý charakter, jelikož kromě práce s orchestrálními barvami pracuje také s prostorovým efektem, kdy například posluchač vnímá postupně se blížící královské fanfáry. Dále také používá prolínání orchestru se scénickou hudbou sextetu na jevišti, sborová čísla zpívaná bez orchestrálního doprovodu či použití starobylého nástroje, takzvané kvinterny. Také se v Brittenově hudbě objeví jeho typický a často používaný prvek, jímž je robustní zapojení žesťových a bicích nástrojů v kontrastu harfy, flétny či celesty v komornějších scénách.

Hudba v opeře Gloriana je ve své podstatě tonální, a tudíž je založená na tradičních tóninách a harmonických zásadách. Pro hudební zpestření a obohacení používá velmi často chromatické postupy, modulační skoky a někdy dost výrazné disonance, jimiž záměrně narušuje průzračnost tradiční harmonie. S touto disonancí se můžeme setkat třeba v Essexově první Loutnové písni, potom v královnině jmenování Essexu lordem zmocněncem nebo v Cecilově varování před královninou lhostejností ve třetím jednání. Z tohoto záměrného použití si lze vydedukovat, že zvolený nelibozvuk měl v těchto situacích podpořit dějovou linku a vyvolat u posluchače například určitou pochybnost královnina rozhodnutí, jako bylo právě zpochybňující rozhodnutí jmenovat hraběte z Essexu velitelem tažení do Irska.

---

¹⁰⁶ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 11.

¹⁰⁷ WHITE, Eric Walter. Benjamin Britten: his life and operas. third edition. London: Faber & Faber Boosey & Hawkes, 1970. s. 171-172.

B. Britten si taktéž často hraje s rytmem, až může v určitých chvílích působit nejednoznačným či nestálým dojmem. Pro vysvětlení je vhodné použít jako příklad Cecilův zpěv o vládnutí z prvního jednání, jehož doprovodná melodie je založena na lehce se nesoucí melodii v dechových nástrojích. Z rytmického hlediska je však tato melodie rozmlžená a působí zmateně kvůli protichůdným rytmickým hodnotám. Nicméně jakmile státní sekretář Cecil dospěje ke slovům, pomocí nichž chce zdůraznit svou myšlenku, tak se rytmický zmatek změní v dlouhý průzračný akord ve smyčcových nástrojích. Toto schéma se během zpěvu neustále opakuje a vytváří dojem jakéhosi kolovrátku. To může opět vytvářet určitý dramatický podtext a u diváka vyvolat dojem, že toto poučování od sekretáře slyšela královna už mnohokrát a je jí to velmi nepřijemné.¹⁰⁸

Skladatel právě těmito různými způsoby předvádí srovnatelně obratné balancování mezi tudorovskými narážkami a svým vlastním stylem a vytváří tak účinné kontrasty. Těchto kontrastů si můžeme všimnout například ve velmi nenápadných narážkách na alžbětinské tance ve třetí scéně druhého jednání.¹⁰⁹ Hned v úvodním tanci Pavana začne orchestr hrát v neorenesančním stylu, který však vzápětí postupně vystřídá scénická hudba. V následujících tancích (Galliarda, La Volta, Moresca a Courante) lze pozorovat, jak je u některých tanců hudební doprovod tvořen pouze scénickou hudbou či dochází ke střídavé souhře mezi sextetem na jevišti a orchestrem. Pomocí tohoto prolínání orchestru a scénické hudby docílí skladatel až čistého renesančního tvaru. Při poslechu to může dokonce navodit dojem, že tuto část napsal třeba *John Dowland*, z jehož hudby B. Britten rád čerpal. Na konci této třetí scény se však skladatel opět velmi originálním a rafinovaným způsobem vrací zpět do svého stylu.¹¹⁰ Další takové hudební balancování mezi renesančním a moderním pojetím nám autor předvádí ve své podceňované a neoblíbené scéně „masky“. V této scéně zobrazuje alegorickou hru na počest královny, jež byla v renesanční a raně barokní Anglii velmi typickým útvarem dobové dvorské kultury. Jedná se o podívanou, jež má velmi bohatou výpravu, kostýmy a skládá se z kombinace hudby, mluveného slova a tance. Její rozměr nebyl jen zábavní, ale také politický, protože v ní byly často prezentované oficiální ideje zakódované do alegorických znaků.¹¹¹ Přizpůsobit svůj styl této historické hudbě nebylo pro B. Brittena určitě snadné, ale nakonec se mu zpracování této dvorní hry natolik povedlo, že se celá tato scéna zařadila k jeho nejoriginálnějším nápadům. Největší zajímavostí

---

¹⁰⁸ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 66-68.

¹⁰⁹ WHITTALL, Arnold. "Gloriana." Online. Grove Music Online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000901995?rsk=NowcmA&result=1>. [citováno 2023-02-23].

¹¹⁰ Brittenova Gloriana? Úžasné drama, tvrdí dirigent Zbyněk Müller. Online. Opera PLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2012-03-03. Dostupné z: <https://operaplus.cz/brittenova-gloriana-uzasne-drama-tvrdi-dirigent-zbynek-muller/?pa=1>. [citováno 2023-02-23].

¹¹¹ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 62

této scény je, že tanečníci tančí během těchto tzv. „tanečních madrigalů“ bez doprovodu orchestru jen za zpěvu sboru „a capella“ nebo pouze za doprovodu malé skupinky dechů na scéně.¹¹² Díky tomuto způsobu skladatel nevytvářel jen barevnou rozmanitost, ale také pocit určitého ironického odstupu od 20. století, což je jednou z velkých předností této opery.¹¹³

Vyjma tanců a „masek“ lze rozhodně zařadit mezi další zajímavé hudební momenty opery tzv. „téma královské koruny“ neboli sborový chvalozpěv „*Green Leaves Are We...*“ v překladu „*Jsmo jak zelené listy*“. Toto téma má jak na začátku, tak i při závěrečné reminiscenci velmi majestátní podobu, jež nám svou typickou anglickou noblesou může trochu připomenout Brittenova velkého předchůdce *Sira Edwarda Elgara*. V dalším průběhu se však toto téma mění a je harmonicky deformováno či rytmicky obměněno, což může symbolicky vyjadřovat tíhu královské funkce, s níž Alžběta I. bojovala. Za další takové podobné téma lze označit Essexovu druhou *Loutnovou píseň* (c moll) ve druhé scéně prvního jednání, která díky své jemné instrumentaci za pomoci smyčců a harfy vytváří melancholickou náladu. Píseň se také objeví ještě jednou v závěru opery, když královna svým podpisem potvrdí ortel Essexovy smrti. Při tomto opakování hraje téma loutnové písně celý orchestr s žesti ve velmi exponované poloze. Poté je píseň rozkouskována do několika částí, jež jsou proložené mluveným slovem královny či některých dalších postav. Celé závěrečné zopakování této Essexovy písně vyvolává velmi tragický dojem, jako by tímto podpisem skončil zároveň královnin život.¹¹⁴

Nicméně je nutné ještě podotknout, že se B. Britten ve své hudbě kromě zřejmého balancování mezi renesančním a vlastním stylem uchyluje na některých místech až k bezprostředně romantizující hudební řeči, proto ve srovnání s předchozí operou *Billy Budd* (1951) není hudební jazyk opery *Gloriana* zdaleka tolik symfonicky hutný a komplikovaný. B. Britten se tak podle doložených záznamů opravdu snažil, jak sám často říkal, o hudební „krystalickou čistotu“, čímž nejspíš mínil právě přehlednost, úspornost a přesvědčivost veškerých výrazových prostředků.¹¹⁵ Toto tvrzení také potvrzuje *Andrew Porter* ve své rozsáhlé studii o opeře *Gloriana* v časopisu *Music and Letters*. Hned v úvodní části se vyjadřuje, že z Brittenových oper obsahuje *Gloriana* nejvíce prvků, které si mohou do budoucna získat

---

¹¹² BARANČICOVÁ, Svatava. Brittenova *Gloriana* je velkolepá. Online. Opera PLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2012-03-04. Dostupné z: <https://operaplus.cz/brittenova-gloriana-je-velkolepa/?pa=1>. [citováno 2023-02-23].

¹¹³ WHITTALL, Arnold. "Gloriana." Online. Grove Music Online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000901995?rsk=NowcmA&result=1>. [citováno 2023-02-23].

¹¹⁴ Brittenova *Gloriana*? Úžasné drama, tvrdí dirigent Zbyněk Müller. Online. Opera PLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2012-03-03. Dostupné z: <https://operaplus.cz/brittenova-gloriana-uzasne-drama-tvrdi-dirigent-zbynek-muller/?pa=1>. [citováno 2023-02-23].

¹¹⁵ HUČIN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: *Gloriana*. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 66-69

přízeň širokého publika, neboť se podle něj vyznačuje úžasnou plodností invence, bohatstvím melodií a rozmanitostí nálad.¹¹⁶

3.2.5 Interpretační analýza nahrávky Petera Pearse jako hraběte z Essexu

Sir Peter Pears, v plném znění *Sir Peter Neville Luard Pears* (narozen 22.6. 1910, Farnham, Surrey, Anglie – zemřel 3.4. 1986, Aldeburgh, Suffolk), byl britský tenorista, který byl úzce spojen s díly *Benamina Brittena*. Peter Pears studoval na *University of Oxford*, na *Royal College of Music* a poté u *Eleny Gerhardt* a *Dawsona Freera*. V roce 1936 se během studií setkal s B. Brittenem a v roce 1938 měli první z mnoha společných písňových recitálů, při nichž přímo skladatel doprovázel pěvce na klavír. Od té doby se oba muži stali celoživotními společníky. V roce 1942 P. Pears debutoval v opeře v Londýně v Hoffmanových povídkách Jacquese Offenbacha. Následně nastoupil do opery *Sadler's Wells*, kde vytvořil titulní roli v Brittenově první opeře *Peter Grimes* v roce 1945. Potom v roce 1947 P. Pears pomohl B. Brittenovi vytvořit *Anglickou operní skupinu* a v roce 1948 se taktéž podílel na založení *festivalu v Aldeburghu*. Kromě účinkování například v dílech převážně italského operního repertoáru, P. Pears zpíval v prvních představeních všech Brittenových oper včetně *Gloriany*.¹¹⁷

Z tohoto důvodu jsem si zvolil právě jeho nahrávku pro vytvoření interpretační analýzy, neboť díky tomu, že byl P. Pears v úzkém kontaktu s B. Brittenem a premiéroval všechny jeho opery, tak přesně věděl, jak přistupovat k danému vokálnímu partu, a tudíž interpretoval Brittenovo dílo přesně podle jeho požadavků. Pro analýzu jsem si zvolil live nahrávku přímo z premiéry 8. června 1953 v Royal Opera House v Covent Garden (viz Příloha 4), která je veřejně dostupná na streamovací službě Spotify či na internetovém serveru YouTube pod názvem: *Britten, Gloriana, First Performance (live)*.¹¹⁸

Konkrétně jsem si z celé opery vybral pro následující interpretační rozbor již několikrát zmiňovanou druhou *Loutnovou píseň „Happy, Happy were he“* Roberta Devereux, hraběte z Essexu. Zvolil jsem si ji z toho důvodu, že ji budu zároveň zpívat na svém absolventském koncertě, a tudíž pro její nastudování je tato interpretační analýza velmi přínosná. Navíc

---

¹¹⁶ PORTER, Andrew. "Britten's 'Gloriana.'" *Music & Letters*, vol. 34, no. 4, 1953, pp. 277–87. Online. JSTOR. 2000. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/731059>. [citováno 2023-02-15].

¹¹⁷ Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "Sir Peter Pears." Online. Encyclopedia Britannica. 2022-06-18. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Peter-Pears>. [citováno 2023-03-07].

¹¹⁸ Eternalways. *Gloriana, Act I: scene two*. Online. YouTube. 2017-11-18. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=MDednoEpDt8&list=OLAK5uy_IFXtKFUqgVbgsUvwD4Ta5dHUZ8aR-yxY&index=4. [citováno 2023-03-07].

tato píseň podle všech zdrojů patří k nejzajímavějším hudebním momentům v celé opeře a stala se natolik populární, že existuje několik jejích samostatných nahrávek. Tyto nahrávky dokonce existují v několika verzích, neboť se dá dohledat v databázi na internetovém serveru YouTube například provedení s orchestrem, klavírem či kytarou.

Druhá Loutnová píseň „Happy, Happy were he“ se v opeře nachází v prvním jednání ve druhé scéně, když hrabě z Essexu navštíví královnu v její komnatě a pokusí se ji nejprve rozveselit první Loutnovou písní. Nicméně tato první píseň královnu vůbec nepotěší a označí ji za plytkou a rozpustilou. Během jejího krátkého recitativu, v němž začne žádat Roberta Devereux, aby je oba svým zpěvem přenesl do nějakého vykouzleného vzdáleného místa, tak začne postupně nadcházející atmosféru písně připravovat akordický doprovod strunných a žesťových nástrojů. Při koncertním provedení se těchto sedm taktů hraje obvykle jako předehra, a to dokonce i v jemnější instrumentaci, kdy jsou žesťové nástroje vynechány a hrají pouze strunné nástroje, zejména violoncella a kontrabasy s přidanou harfou.

Jakmile jemně dozní poslední akord této kratičké přede hry, začíná pěvecký part hraběte z Essexu v tempovém označení „Very freely (slow)“ neboli velmi volně. P. Pears nasadí tón první fráze „Happy“ z úplného ticha v trochu znělejší dynamice v mezzoforte, jenž postupně ještě více zesílí a v závěru fráze na melodické ozdobě úplně zeslabí do ztracena. Potom opět pokračuje stejným slovem, avšak tentokrát v rozepsané kolorатурní melodii. P. Pears začne první tón fráze pevně ve forte, ale poté napětí trochu povolí a ozdobnou melodii s lehkostí vyzpívá v poněkud znělejší dynamice. Celou čtyřtaktovou úvodní část pak plynule ukončí na slovech „were he“ v pianissimu. Tyto dvě úvodní kratičké fráze rozepsané do čtyř taktů jsou onou citací B. Brittena z madrigalu *Johna Wilbye*, jež za doprovodu strunných nástrojů a harfy skvěle vystihuje Alžbětinskou dobu.¹¹⁹

Když dohraje svou doprovodnou melodii harfa, tenorista začíná novou frází „Could finish forth his fate“ ve znělejší pianu. Každou dobu pomocí předepsaného „tenuta“ odděluje a postupně lehce zatěžkává, což nakonec vyvolá lehkou gradaci, která vyvrcholí na půlové notě „es¹⁴“ v mezzoforte. Potom pěvec za použití decrescenda tuto melodickou linku opustí a pokračuje slovy „In some unhaunted desert“ ve střední dynamice. Následně se pasáž v partu opakuje, ale tentokrát ve vyšší poloze, kdy obdobnou část P. Pears nasadil poněkud silnějším hlasem a zazpíval ji oproti předchozí frází daleko více naléhavěji. Působí to, jako by B. Britten kladl důraz na tento text „In some unhaunted desert/v liduprázdné pustině“ a jeho zopakováním chtěl nejspíš u posluchače vyvolat určitý pocit beznadějně situace, z níž se královna s hrabětem z Essexu pokoušeli alespoň na okamžik uniknout.

---

¹¹⁹ BRITTEN, Benjamin. *Gloriana: an opera in three acts: opus 53*. Partitura. London: Boosey & Hawkes, c1953. s. 60-64.

Dále pěvec pokračuje sestupnou melodií ve středně vyšší poloze na text „Where, obscure from all society“, kde naváže v plném a pevném forte na tónu „g¹“ a poté lehce ubere zvuk a celou frázi pod legatem prozpívá. Druhou navazující sestupnou melodii na slovech „from love and hate of wordly folk“ zazpívá obdobným způsobem a pomocí předepsaného diminuenda ji ukončí. Následuje velmi zvukomalebná část, při níž velmi oceňuji, jak P. Pears pracuje s hlasem a velmi jemně a barevně zazpívá tento pomalý houpavý synkopický rytmus na slovech „then might he sleep, sleep secure“, čímž posluchače doslova ukolébá až do slabého pianissima.

Náhle však přichází k nečekané hudební změně, kdy má posluchač dojem, jako by se probudil z ponuré nálady a vše najednou ožilo. P. Pears v této části začíná překvapivě v rychlejším tempu a ve střední dynamice se slovy „Then wake again“. Dále přesně podle zápisu zvýrazní slova „give God“ ve forte a při zpěvu „ever praise“ udělá ještě předepsané crescendo. Poté tato část pokračuje ještě v živějším tempu s označením v partituře „animated“ a hlavně v drobných hodnotách s tečkovaným rytmem a kratičkým melodickým během v závěru fráze, jenž je zakončený drženou čtvrtovou notou s tečkou na tónu „g¹“. Tuto pasáž s hravým charakterem P. Pears zazpíval s neochvějnou jistotou. Začal nejprve v mezzoforte a poté svůj hlas rozvinul na krátkém běhu až do úplného fortissima a zadržel hlas v plné síle na slově „brambleberry“. Tento kratičkový úsek lze v celé skladbě považovat za její největší vrchol, jelikož po této tematické odbočce se B. Britten svou hudbou opět navrací zpět do melancholické nálady.¹²⁰

Navazující frázi „In contemplation spending all his days“ začne tenorista opět v původním klidnějším tempu se znělejší pianem a poté ji plynule pomocí crescenda zesílí až do mezzoforte, kde se na slovech „all his days“ postupně vytratí. Závěr z této pasáže lze slyšet i v harfě, která imituje jako ozvěna část pěveckého partu. Další fráze má totožný charakter, ale je transponovaná o malou tercii níže a také má předepsanou nižší dynamiku s postupným decrescendem. Celou větu v tomto místě P. Pears velmi jemně prozpívá ve slabé dynamice a pomocí diminuenda se úplně vytratí. Velmi obdivuji, jak dokáže tenorista pracovat s hlasem, neboť kromě pevného silně znějícího tónu nám ukazuje, že dokáže pomocí tzv. techniky „Messa di voce“ přejít postupně do velmi jemného tónu hlasu a zazpívat slabé, ale přesto znělé pianissimo. P. Pears tak díky svému hudebnímu citu propůjčuje každé pasáži nezaměnitelnou náladu, jež výborně podtrhuje atmosféru celé skladby.

Poté tenorista pokračuje textem „Where, when he dies“ v nižší poloze ve slabé dynamice a každou dobu pomocí tenuta zatěžká a postupně stoupající melodii graduje až po slovo „thrush“, které vyvrcholí ve forte. Následně toto vyvrcholení ukončí smyčce tremolem

---

¹²⁰ BRITTEN, Benjamin. *Gloriana: an opera in three acts: opus 53. Partitura.* London: Boosey & Hawkes, c1953. s. 60-64

v decrescendu a z úplného ticha začne tenorista opět naprosto stejnou citací madrigalu, jako byla na začátku písně. Nicméně pokud tuto opakovanou citaci porovnáme s částí v úvodu, tak v tomto případě začal P. Pears v nižší dynamice a zazpíval celou čtyřtaktovou pasáž daleko víc lyričtěji. Tenorista tak opět předvedl, že ke každé části přistupuje vždy s jiným originálním charakterem, čímž potvrzuje svůj hudební cit. Jako závěrečnou codu použil B. Britten opětovné zopakování předchozí kolorатурní fráze „Happy were he“, ale tentokrát v nižší poloze, kdy pěvec v pianu celou píseň uzavírá a postupně se pomocí decrescenda úplně vytratí. Instrumentální dohru pak zahraje harfa, která skvěle zakončí tuto melancholickou píseň.¹²¹

Musím říct, že lze tuto live nahrávku (viz Příloha 4) rozhodně označit za velmi zdařilou, jelikož celá píseň v podání P. Pearse z premiéry v Royal Opera House v Covent Garden působí velmi přesvědčivě. Nicméně pokud ji porovnáme například s jeho pozdější vydanou studiovou nahrávkou (1. ledna 1965), již natočil společně s kytaristou *Julianem Breamem* ve spolupráci se Sony Classical na samostatné album s názvem *Vocal and Guitar Recital* (viz Příloha 4), tak lze kromě kvality zvuku rozhodně poznat i jiný výsledek interpretačního přístupu. Neboť na této nahrávce můžeme slyšet, jak P. Pears celou píseň zpívá v daleko slabší dynamice, a ta tak má díky doprovodu kytary daleko intimnější charakter. Dokonce díky tomuto komornímu obsazení nabude posluchač dojmu, jako by se opravdu ocitl v Alžbětinské době a slyšel tehdejší pěvce za doprovodu loutny. Samozřejmě zpívat za doprovodu jednoho nástroje či celého orchestru je velký rozdíl, a proto si pěvec nemůže dovolit použít až takto jemnou dynamiku. Navíc, když si představím Royal Opera House v Covent Garden v Londýně, kde probíhala slavnostní premiéra, tak pěvec musí najít takový způsob, aby i ty nejslabší piana slyšelo celé divadlo, což může být někdy problém. Nicméně, když poslouchám nahrávku z premiéry, tak si s tím P. Pears nepochybně poradil velmi dobře, jelikož si lze všimnout, jak se snaží zůstat ve stále znělé dynamice, a přesto vytvářet všechny předepsané dynamické změny. Tudíž k interpretaci této písně vede jednoznačně vícero cest a vždy záleží s jakým doprovodem a v jakém prostředí se ji interpret rozhodne zpívat.¹²²

Z vlastní zkušenosti mohu říci, že tato skladba není nikterak technicky náročná, jelikož se polohou pohybuje převážně ve střední poloze a obsahuje pouze nejvyšší tón „g¹“. Avšak její nejtěžší stránka vězí právě v interpretaci a v samotném uchopení skladby. Neboť celá skladba má nezaměnitelnou melancholickou náladu, s níž se dá skvěle pracovat. Ovšem pokud pěvec nemá představu, jak s touto písní naložit, může se stát, že se píseň bude jevit nezajímavým až nudným dojmem, což by byla velká škoda. Naštěstí pokud si pustíte nahrávku P. Pearse,

---

¹²¹ BRITTEN, Benjamin. *Gloriana: an opera in three acts: opus 53*. Partitura. London: Boosey & Hawkes, c1953. s. 60-64

¹²² Bream, J. *The Second Lute-Song of the Earl of Essex (From Gloriana)*. Online. YouTube. 2015-05-05. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=BCb8YpyEKqk>. [citováno 2023-03-07].

tak zjistíte, jak se s touto písní dá opravdu skvěle pracovat a naleznete hned několik klíčů k jejímu nastudování. Jenom samotný P. Pears nám totiž ukázal, že můžeme buď vycházet z divadelní předlohy a vytvořit z ní výrazovou paletu, jež podtrhne její dramatický podtext, anebo naopak ji zazpívat jako intimní baladu z Alžbětinské doby.

3.2.6 Osudy opery Gloriana

Po fiasku na premiéře opera cestovala v roce 1954 do Manchesteru a Birminghamu, kde například roli Penelope zpívala slavná sopranistka *Joan Sutherland*. Potom se dočkala uvedení až 22. listopadu 1963, kdy pod taktovkou *Bryana FairFaxe* proběhlo její koncertní provedení ke skladatelovým 50. narozeninám. Druhého nastudování se vším všudy se dočkala až v roce 1966 v produkci *Sadler's Wells Opera* v režii *Colina Grahama* a v titulní roli se *Sylvii Fisher*. Během tohoto nového nastudování se B. Britten rozhodl k drobným zásahům a vznikla tak již zmiňovaná druhá verze.

V roce 1973 byla pod vedením slavného dirigenta *Charlese Mackerrase* natočena nahrávka během koncertního provedení opery Gloriana v rámci velmi úspěšného projektu *The Proms* v Londýně. Celá tato akce byla založená na oživení slavné produkce Colina Grahama v *Sadler's Wells Opera* s *Avou June* a *Davidem Hillmanem* v hlavních rolích. Po jedenácti letech se objevila stejná snaha dirigenta *Marka Eldera* oživit tuto podceňovanou inscenaci a ve spolupráci s *Anglickou národní operou* (dříve *Sadler's Wells Opera*) byla v roce 1984 produkována další nahrávka s pěvkyní *Sarah Walker* (Alžběta I.) a pěvcem *Anthony Rolfe-Johnson* (Roberto Devereux, hrabě z Essexu).

Po tomto počínu se opera vrátila na jeviště až v roce 1992 díky operní společnosti *Welsh National Opera* a pak v roce 1994 díky *Opera North*. V nové inscenaci *Opera North* se režie ujala *Phyllida Lloyd* a ve spolupráci s dirigentem *Paulem Danielem* se s touto produkcí dostali dokonce na turné.¹²³ Tato inscenace byla natolik úspěšná, že v roce 1999 vznikla i její samostatná videonahrávka (viz Příloha 5), která si vysloužila velmi vřelé přijetí kritiky. Neboť kromě skvělého inscenačního týmu se svých vokálních partů zhostilo také velmi silné herecké obsazení, mezi něž patřili: *Josephine Barstow* (královna Alžběta I.); *Tom Randle* (Roberto Devereux, hrabě z Essexu); *Emer McGilloway* (Lady Essex); *David Ellis* (lord Mountjoy); *Susannah Glanville* (Lady Rich); *Eric Roberts* (Sir Robert Cecil).¹²⁴

Následně po úspěchu operní společnosti *Opera North* se opera Gloriana dočkala dalšího uvedení v roce 2001 v *Central City Opera* v *Coloradu* ve Spojených státech amerických,

---

¹²³ Wikipedia contributors. Gloriana. Online. Wikipedia, The Free Encyclopedia. 2023-01-26. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Gloriana&oldid=1135751147>. [citováno 2023-03-11].

¹²⁴ Product Details – Britten: Gloriana (Opera North). Online. Opus Arte, the World's Finest Opera, Ballet, Theatre and Music. Dostupné z: <https://www.opusarte.com/details/OA0955D>. [citováno 2023-03-11].

kde se v hlavní roli Alžběty I. představila *Joyce Castelová*. Poté došlo k nastudování opět v USA, a to díky produkci *Opera v Saint Louis*, která v rámci svého letního operního festivalu uvedla operu v roce 2005 s *Christine Brewerovou* jako hlavní představitelkou Alžběty I.

Dále v roce 2013 v období června a července došlo k slavnostnímu uvedení nového nastudování opery *Gloriana* k oslavě 60. výročí opery a 100. výročí Brittenova narození.¹²⁵ Provedení se ujala přímo *Royal Opera House v Covent Garden* v Londýně a ve spolupráci s dirigentem *Paulem Danielem* a režisérem *Richardem Jonesem* vznikla nová originální inscenace, jež se stala ústředním bodem oslav. Mezi účinkujícími byli například *Susan Bullock* (královna Alžběta I.), *Toby Spence* (hrabě z Essexu), *Patricia Bardon* (Lady Essex) či *Mark Stone* (Lord Mountjoy). Celá tato slavnostní inscenace byla dokonce natočena přímo v *Royal Opera House* v červnu 2013 a vyšla na audiovizuálním nosiči DVD (viz Příloha 5).¹²⁶

Opera *Gloriana* se taktéž dočkala úspěšné české premiéry v *Národním divadle v Praze* 3. a 4. března 2012 v režii *Jiřího Heřmana*, který na jejím provedení spolupracoval se scénografem *Pavlem Svobodou*, světelným designérem *Danielem Tesařem*, kostýmní výtvarnicí *Alexandrou Gruskovou* či choreografem *Janem Kodetem* (viz Příloha 6). Hudebního nastudování se skvěle zhostil dirigent *Zbyněk Müller*, jehož přístup jasně definoval, že hlavním a základním prvkem celé opery je orchestrální a sborová složka. Z pěveckého obsazení ukázala své kvality například vynikající německá sopranistka *Gun-Britt Barkmin* v hlavní roli královny Alžběty I. Dále podle kritiků přednesl přesvědčivý výkon *Martin Šrejma* v titulní roli hraběte z Essexu, *Aleš Jeniš* jako lord Montjoy a v obou premiérách výborně ztvárnila Lady Rich *Kateřina Kněžíková*. Podle kritiky byla tato inscenace *Gloriany* vedle *Jakobína* vrcholem *Heřmanovy* režie na prknech *Národního divadla v Praze*, a dokonce se mohla směle měřit s jakoukoliv inscenací z evropských scén.¹²⁷

Z nových současných nastudování rozhodně nelze vynechat inscenaci *Gloriany*, jež měla premiéru v hlavní operní scéně *Madridu v Teatro Real* 12. dubna 2018 v koprodukcii s *Anglickou národní operou* a *Vlámskou operou v Antverpách*. Hudebního nastudování se zhostil dirigent *Ivor Bolton* a režie se ujal *David McVicar*, který zároveň spolupracoval se scénografem *Robertem Jonesem* a s kostýmovou výtvarnicí *Brigitte Reiffenstuel* (viz Příloha 7). Na inscenaci se podílela mimořádná pěvecká dvojka, a to výborná italská sopranistka *Anna Caterina Antonacci* v hlavní roli Alžběty I. a italsko-americký tenorista *Leonardo Capalbo* jako Robert Devereux. Celá inscenace byla natolik úspěšná, že 31. ledna

---

¹²⁵ Wikipedia contributors. *Gloriana*. Online. Wikipedia, The Free Encyclopedia. 2023-01-26. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Gloriana&oldid=1135751147>. [citováno 2023-03-11].

¹²⁶ Product Details – Britten: *Gloriana* (The Royal Opera). Online. Opus Arte, the World's Finest Opera, Ballet, Theatre and Music. Dostupné z: <https://www.opusarte.com/details/OA1124D>. [citováno 2023-03-11].

¹²⁷ JANÁČKOVÁ, Olga. Praha – *Gloriana*. Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2012-07-26. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/kritiky/praha-gloriana.html>. [citováno 2023-03-11].

2019 byla dokonce nominována v soutěži *International Opera Awards 2019* v kategorii *Nejlepší nová inscenace*.¹²⁸ Cenu však získala až v březnu 2019 od *Ópera XXI* neboli asociace sdružených operních divadel a festivalů ve Španělsku, kde na galavečeru v *Gran Teatre del Liceu* obdržela ocenění v kategorii *Nejlepší nová operní produkce*.¹²⁹ Díky jejímu velmi pozitivnímu přijetí vznikl v roce 2018 taktéž divadelní záznam přímo z jeviště *Teatro Real* ve spolupráci s produkcí *Wahoo Production – Teatro Real* a filmovým režisérem *Stéphane Lebard*.¹³⁰ Tento záznam odvysílala například i Česká televize v roce 2022 v návaznosti na oslavu 70 let od nastoupení britské královny Alžběty II. na trůn. V popisu videa dokonce sama produkce České televize hodnotí tuto inscenaci z roku 2018 jako velkolepou divadelní podívanou, jež reflektuje Shakespearovu dobu a staví svoji jedinečnost na mimořádných pěveckých a hereckých výkonech.¹³¹

Podle dostupných zdrojů mezi poslední nejnovější nastudování opery *Gloriana* patří její speciální koncertní provedení v produkci *Anglické národní opery*, jež se původně rozhodla tento koncert věnovat Alžbětě II. k oslavě platinového jubilea její vlády. Koncert byl naplánovaný na 8. prosince 2022 v londýnském *Koloseu* a měl sloužit jako velkolepé zakončení tohoto slavnostního roku.¹³² Nicméně 8. září 2022 došlo k náhlé smrti královny a Anglická národní opera tuto naplánovanou slavnostní produkci korunovační opery nezrušila a uvedla ji jako přiměřenou poctu zesnulé královně.¹³³ Hudebního nastudování se ujal přímo hudební ředitel *Martyn Brabbins* a ve spolupráci s orchestrem a sborem Anglické národní opery uvedl operu *Gloriana* poprvé od roku 1984. Na toto speciální koncertní provedení bylo zvoleno fantastické obsazení, kde ústřední dvojici tvořila *Christine Rice* v titulní roli Alžběty I. a *Robert Murray* v hlavní roli Roberta Devereux.¹³⁴

Z celého tohoto výčtu produkcí je zřejmé, že opera *Gloriana* od fiaska prvního provedení z roku 1953 rozhodně nezapadla v zapomnění. Neboť i přes její odsouzení jako největší skladatelovo

---

¹²⁸ EL TEATRO REAL, NOMINADO A LOS INTERNATIONAL OPERA AWARDS. Online. Teatro Real. Dostupné z: <https://www.teatroreal.es/es/noticia/teatro-real-nominado-international-opera-awards>. [citováno 2023-03-12].

¹²⁹ EDICIÓN PREMIOS ÓPERA XXI. Online. Ópera XXI. 2019-03. Dostupné z: <https://operaxxi.com/es/i-edicion-premios-opera-xxi>. [citováno 2023-03-12].

¹³⁰ Britten's *Gloriana*. Online. medici.tv. 2018. Dostupné z: <https://www.medici.tv/en/operas/gloriana-britten-mise-en-scene-david-mcvicar-direction-ivor-bolton-anna-caterina-antonacci-teatro-real>. [citováno 2023-03-12].

¹³¹ GLORIANA. Online. Česká televize – iVysílání. 2022. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13577029580-gloriana/>. [citováno 2023-03-12].

¹³² The ENO to stage *Gloriana* for the Platinum Jubilee. Online. ENO-The Home of English Opera. 2022-05-25. Dostupné z: <https://www.eno.org/news/the-eno-to-stage-concert-of-benjamin-brittens-gloriana-for-the-platinum-jubilee/>. [citováno 2023-03-12].

¹³³ *Gloriana* Opera 2022: A Tribute to Queen Elizabeth II. Online. ENO-The Home of English Opera. Dostupné z: <https://www.eno.org/whats-on/gloriana/>. [citováno 2023-03-12].

¹³⁴ The ENO to stage *Gloriana* for the Platinum Jubilee. Online. ENO-The Home of English Opera. 2022-05-25. Dostupné z: <https://www.eno.org/news/the-eno-to-stage-concert-of-benjamin-brittens-gloriana-for-the-platinum-jubilee/>. [citováno 2023-03-12].

selhání si našla své místo mezi ostatními operami B. Brittena a díky například velkému úspěchu v Teatro Real nám dokázala své právoplatné zařazení do operního repertoáru světa.¹³⁵

---

¹³⁵ SALAZAR, David. Teatro Real De Madrid 2017-18 - Gloriana: Anna Caterina Antonacci & David McVicar Team Up For Sensational Revival of Neglected Britten Work. Online. OperaWire. 2018-04-13. Dostupné z: <https://operawire.com/teatro-real-de-madrid-2017-18-gloriana-anna-caterina-antonacci-david-mcvicar-team-up-for-sensational-revival-of-neglected-britten-work/>. [citováno 2023-03-12].

Závěr

Ve své diplomové práci pojednávám o korunovačních operách a podrobně se zaměřuji na operu *Gloriana* od Benjamin Brittena. K jejímu hlubšímu zpracování jsem se rozhodl z toho důvodu, neboť je to přesně 70 let od její slavnostní premiéry a také proto, že patří mezi méně známé, a tak často hrané opery Benjamin Brittena. Cílem mé práce nebylo pouze popsat jednotlivé opery, jež vznikly ke korunovacím panovníků, ale také se zaměřit na souvislosti jejich vzniku. Tudíž ve své práci alespoň stručně popisuji příčiny nebo samotný průběh jednotlivých korunovacích a snažím se tak vykreslit, za jaké situace nová opera musela vznikat. Navíc je tento historický kontext pro pochopení oper velmi důležitý, protože autoři ve svých hudebních dílech často různými způsoby narážejí na problematiku dané doby a bez chápání tehdejší společnosti či politické situace může dojít ke špatnému porozumění.

První kapitolu jsem rozdělil na dvě podkapitoly, kde jsem nejprve obecně definoval pojem korunovace a stručně vysvětlil, jak tento ceremoniál probíhá a jakou má souvislost s operou. Následně jsem uvedl různé příklady operních děl, které k této události vznikly nebo jsou nějakým zajímavým způsobem s tímto korunovačním aktem spojené. Během zkoumání a hledání různých korunovačních oper jsem zjistil, že k tomuto slavnostnímu ceremoniálu během historie vznikalo mnoho hudebních děl, avšak často se do dnešních dnů nedochovala nebo k nim existuje málo písemných záznamů. Proto jsem se snažil vybírat takové opery, o nichž existuje dostatek faktů, a existují k nim důvěryhodné zdroje.

Ve druhé kapitole jsem se rozhodl vykreslit dvě korunovace českých králů, jelikož se jedná o velkolepé události, ke kterým vznikl velmi bohatý hudební program. Jako první korunovaci v této kapitole popisují korunovaci Karla VI. Habsburského, neboť se tato korunovace doslova stala pompézní kulturní událostí, k níž vznikly dvě velkolepé vokálně instrumentální díla *Costanza e Fortezza* od J. J. Fuxe a *Sub olea pacis et palma virtutis* od J. D. Zelenky. Další korunovaci, jež jsem si pro hlubší prozkoumání vybral, je korunovace Leopolda II. Habsburského. Zvolil jsem si ji z toho důvodu, jelikož k tomuto korunovačnímu ceremoniálu vznikla na objednávku opera *La clemenza di Tito* od W. A. Mozarta, který už v té době patřil mezi velmi oblíbené skladatele v Praze. Každou korunovaci jsem nejprve vždy z historického hlediska vymezil a stručně popsal její průběh. Poté jsem se zaměřil na zmíněné korunovační opery a podrobněji je rozebral.

Celou třetí kapitolu jsem věnoval korunovační opeře *Gloriana* od Benjamin Brittena, kde jsem se nejprve rozepsal o samotné korunovaci Alžběty II., k jejíž oslavám byla určena. Jakmile jsem popsal tuto velkolepou událost a částečně nastínil hudební program ceremoniálu, tak jsem se v následující podkapitole hned v úvodu alespoň stručně zmínil o úspěšném životě skladatele B. Brittena. Dále jsem se již do hloubky a podrobně zaměřil na samotnou operu *Gloriana* a začal postupně popisovat a vysvětlovat příčiny jejího vzniku, fiasko prvního

uvedení, námět a děj opery či její hudební zpracování. Potom jsem vypracoval interpretační analýzu nahrávky Petera Pearse jako hraběte z Essexu. Pro tuto analýzu jsem použil nahrávku přímo z prvního uvedení a vybral si z celé opery druhou Loutnovou píseň „Happy, Happy were he“, jelikož mě tato skladba natolik zaujala, že jsem se ji rozhodl zazpívat na svém absolventském koncertě. Tudíž poučení se od takového významného pěvce je pro mě jako začínajícího tenoristu velmi přínosné. Po analýze jsem pak celou závěrečnou kapitolu uzavřel podkapitolou s názvem: Osudy opery Gloriana. V této poslední části vyjmenovávám divadelní společnosti, kde se opera i přes svůj počáteční neúspěch uvedla a zmiňuji dokonce několik jejich slavných nastudování nebo nahrávek.

Při psaní této písemné práce jsem si uvědomil, jak je toto téma korunovačních oper opravdu rozsáhlé a zasluhovalo by ještě detailnější prozkoumání, jež by se však už svým rozsahem vymykalo náplni této diplomové práce. Také jsem si uvědomil, jak je velmi důležité znát historické souvislosti, neboť nám to často umožní lépe pochopit dané dílo. Dále jsem měl možnost se do detailu seznámit s korunovační operou Gloriana od B. Brittena, díky čemuž jsem zjistil, že se jedná o velmi zajímavé a významné dílo, které postupně ztrácí svou špatnou pověst a dostává se na světový operní repertoár. Celá diplomová práce by měla sloužit jako informační zdroj pro každého studenta, jehož tato spojitost opery s korunovačním ceremoniálem zajímá a chce tak lépe porozumět, za jaké situace a v jakých souvislostech musela taková korunovační opera vznikat.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

- HERRMANN, Ursel, HERRMANN, Karl-Ernst. Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791), La clemenza di Tito: opera seria o dvou dějstvích K. 621 z roku 1791: premiéry 14. a 17.10.2006 ve Stavovském divadle. Přeložil Marie KRONBERGEROVÁ. V Praze: Národní divadlo, c2006. ISBN 80-7258-251-8.
- HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. 117 s. ISBN 978-80-7258-382-9.
- HRBEK, Jiří. České barokní korunovace. Praha: Nakladatelství Lidové Noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-011-1.
- MOZART, Wolfgang Amadeus. Mozart – Minkowski, La clemenza di Tito. V Praze: Národní divadlo, 2018. ISBN 978-80-7258-632-5.
- VÁCHA, Štěpán. Karel VI. & Alžběta Kristýna: česká korunovace 1723. Praha: Paseka Národní galerie V Praze, 2009. ISBN 978-80-7035-428-5.
- WHITE, Eric Walter. Benjamin Britten: his life and operas. third edition. London: Faber & Faber Boosey & Hawkes, 1970. 256 stran ISBN 0-571-09151-2.

Elektronické prameny

- BARANČICOVÁ, Svatava. Brittenova Gloriana je velkolepá. Online. Opera PLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2012-03-04. Dostupné z: <https://operaplus.cz/brittenova-gloriana-je-velkolepa/?pa=1>. [citováno 2023-02-23].
- Bream, J. The Second Lute-Song of the Earl of Essex (From Gloriana). Online. YouTube. 2015-05-05. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=BCb8YpyEKqk>. [citováno 2023-03-07].
- Britannica, T. Editoři encyklopedie. "Benjamin Britten." Online. Encyklopedie Britannica. 2022-11-30. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Benjamin-Britten>. [citováno 2023-02-26].
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. Coronation-ceremony. Online. Encyclopedia Britannica. 2002-10-25. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/coronation-ceremony>. [citováno 2022-09-04].
- Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Elizabeth II". Online. Encyclopedia Britannica. 2022-11-29. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Elizabeth-II>. [citováno 2023-01-31].
- Britannica, The Editors of Encyclopaedia. "Elizabeth and Essex". Online. Encyclopedia Britannica. 2022-03-04. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Elizabeth-and-Essex>. [citováno 2023-02-15].

- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "Sir Peter Pears." Online. Encyclopedia Britannica. 2022-06-18. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Peter-Pears>. [citováno 2023-03-07].
- Britten, Gloriana, First Performance (Live). Online. Apple Music. 2009-01-01. Dostupné z: <https://music.apple.com/us/album/britten-gloriana-first-performance-live/1270063441>. [citováno 2023-03-30].
- Brittenova Gloriana? Úžasné drama, tvrdí dirigent Zbyněk Müller. Online. Opera PLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2012-03-03. Dostupné z: <https://operaplus.cz/brittenova-gloriana-uzasne-drama-tvrdi-dirigent-zbynek-muller/?pa=1>. [citováno 2023-02-23].
- Britten – Gloriana. Online. Amazon.com. 2006-09-12. Dostupné z: <https://www.amazon.com/Britten-Gloriana-Josephine-Barstow-Randle/dp/B000G1T06I>. [citováno 2023-03-31].
- Britten's Gloriana. Online. medici.tv. 2018. Dostupné z: <https://www.medici.tv/en/operas/gloriana-britten-mise-en-scene-david-mcvicar-direction-ivor-bolton-anna-caterina-antonacci-teatro-real>. [citováno 2023-03-12].
- BRITTEN, B.: Gloriana (Royal Opera House, 2013) (Blu-ray, HD). Online. NAXOS RECORDS. 2013-11. Dostupné z: <https://www.naxos.com/CatalogueDetail/?id=OABD7134D>. [citováno 2023-03-31].
- Britten: Gloriana [Susan Bullock, Toby Spence, Patricia Bardon, Mark Stone] [Opus Arte: OA1124D] [DVD] [2013] [2014]. Online. Amazon.com. 2013-11-25. Dostupné z: <https://www.amazon.co.uk/Britten-Gloriana-Bullock-Patricia-OA1124D/dp/B00FFYJHY6>. [citováno 2023-03-31].
- CLINKSCALE, Martha Novak. "Ercole amante." Online. Grove Music online. 2002 Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/om-o-9781561592630-e-5000901444?rskey=5WEqev&result=1>. [citováno 2022-09-19].
- Coronation. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/about-coronation>. [citováno 2023-01-31].
- Covent Garden Opera Company in Basil Coleman's production of Gloriana (1953) © Roger Wood / ROH Collections. online. Royal Opera House. 2008-11-04. Dostupné z: <https://www.roh.org.uk/photos/8618368821>. [citováno 2023-03-29].
- Den s Benjaminem Brittenem. Online. Český rozhlas D-dur. 2013-11-22. Dostupné z: <https://d-dur.rozhlas.cz/den-s-benjaminem-brittenem-5172870>. [citováno 2023-02-26].
- DŘEVIKOVSKÝ, Libor. Korunovace císaře Karla VI. Habsburského českým králem. Online. Český rozhlas D-dur. 2018-08-22. Dostupné z: <https://d->

- dur.rozhlas.cz/korunovace-cisare-karla-vi-habsburskeho-ceskym-kralem-7594438.
[citováno 2022-09-04].
- DYKAST, Roman. Antonín Rejcha – Argene, Regina Di Granata. Online. Hudební Rozhledy. 2013-04. Dostupné z: http://hudebnirozhledy.scena.cz/www/index.php?page=clanek&cislo_id=140&id_clan_ku=2272. [citováno 2022-09-28].
  - EL TEATRO REAL, NOMINADO A LOS INTERNATIONAL OPERA AWARDS. Online. Teatro Real. Dostupné z: <https://www.teatroreal.es/es/noticia/teatro-real-nominado-international-opera-awards>. [citováno 2023-03-12].
  - Eternalways. Gloriana, Act I: scene two. Online. YouTube. 2017-11-18. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=MDednoEpDt8&list=OLAK5uy_IFXtKFUqgVbgsUvwD4Ta5dHUZ8aR-yxY&index=4. [citováno 2023-03-07].
  - FISCHER, Ondřej. Hudba pro královnu. Jaké skladby jsou spojeny s britskou monarchií? Online. Classic Praha. 2022-09-09. Dostupné z: <https://www.classicpraha.cz/poznejte-klasiku/svet-klasiky/hudba-pro-kralovnu-jake-skladby-jsou-spojeny-s-britskou-monarchii/>. [citováno 2023-02-01].
  - FOK připomene korunovaci Leopolda II. českým králem. Online. OperaPLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2017-01-20. Dostupné z: <https://operaplus.cz/fok-pripomene-korunovaci-leopolda-ii-ceskym-kralem/>. [citováno 2023-01-12].
  - Gloriana-Benjamin Britten. Online. Národní divadlo-online archiv. 2012-03-03. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/titul/5158>. [citováno 2023-03-31].
  - Gloriana Opera 2022: A Tribute to Queen Elizabeth II. Online. ENO-The Home of English Opera. Dostupné z: <https://www.eno.org/whats-on/gloriana/>. [citováno 2023-03-12].
  - GLORIANA. Online. Česká televize – iVysílání. 2022. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/13577029580-gloriana/>. [citováno 2023-03-12].
  - HOLMES, William C. "Licenza (i)." Online. Grove Music online. 2001. Dostupné z: https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/om_o-9781561592630-e-0000016581?rskey=n4MdXj&result=2. [citováno 2022-12-01].
  - HORNÍK, Pavel. Rossiniho drážďanská cesta do Remeše přes Brusel. Online. Opera PLUS-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2019-10-11. Dostupné z: <https://operaplus.cz/rossiniho-drazdanska-cesta-do-remese-pres-brusel/>. [citováno 2023-03-31].
  - I EDICIÓN PREMIOS ÓPERA XXI. Online. Ópera XXI. 2019-03. Dostupné z: <https://operaxxi.com/es/i-edicion-premios-opera-xxi>. [citováno 2023-03-12].

- JANÁČKOVÁ, Olga. Praha – Gloriana. Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2012-07-26. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/kritiky/praha-gloriana.html>. [citováno 2023-03-11].
- John Wilbye: Happy, O Happy He. Online. Poeticous. 2023. Dostupné z: <https://www.poeticous.com/john-wilbye/happy-o-happy-he>. [citováno 2023-03-29].
- JONÁŠOVÁ, Milada. Pro Pražany opera v Kotcích, pro Marii Terezii na Hradě. Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2014-07-23. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/serialy/italska-opera-18-stoleti-v-praze-pro-prazany-opera-v-kotcich-pro-marii-terezii-na-hrade.html>. [citováno 2022-09-24].
- Korunovace českých králů. Online. Zlaté-Mince.cz - Investiční zlato. 2003 Dostupné z: https://www.zlate-mince.cz/mince/korunovace_ceskych_kralu.htm. [citováno 2022-09-04].
- Korunovace královny Alžběty II. Online. Google Arts & Culture. Dostupné z: <https://artsandculture.google.com/story/cAVRRZ3GjxkA8A?hl=cs>. [citováno 2023-01-31].
- KOŽÍŠEK, Jakub. Libuša von Josef Wenzig. Česká národní opera vznikla v němčině a Smetana musel prosit o vstupenku. Online. Česká televize. 2018-09-04. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/2580712-libusa-von-josef-wenzig-u-ceske-narodni-opery-se-dojimali-masaryk-husak-i-havel>. [citováno 2022-10-09].
- Musica Florea uvede po 292 letech barokní operu Costanza e Fortezza. Online. OperaPlus-Váš průvodce světem hudby, opery a tance. 2015-07-23. Dostupné z: <https://operaplus.cz/musica-florea-uvede-po-292-letech-barokni-operu-costanza-e-fortezza/>. [citováno 2022-12-01].
- On Monsieur's Departure by Queen Elizabeth I. Online. Poetry Foundation. 2017-08-18. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/44221/on-monsieurs-departure>. [citováno 2023-03-29].
- Opera Gloriana-Benjamin Britten. Online. Teatro Real. 2018. Dostupné z: <https://www.teatroreal.es/en/show/gloriana>. [citováno 2023-03-31].
- OSBORNE, Richard. "Viaggio a Reims, II." Online. Grove Music online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/om-o-9781561592630-e-5000008943?rskey=UxxkxS&result=1>. [citováno 2023-03-31].
- PORTER, Andrew. "Britten's 'Gloriana.'" Music & Letters, vol. 34, no. 4, 1953, pp. 277–87. Online. JSTOR. 2000. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/731059>. [citováno 2023-02-15].

- Press cuttings from ROH Collections for the world premiere of Gloriana, June 1953. Online. Royal Opera House. 2017-05-24. Dostupné z: <https://www.roh.org.uk/photos/34024861684>. [citováno 2023-03-29].
- Press cuttings from ROH Collections for the world premiere of Gloriana, June 1953. Online. Royal Opera House. 2017-05-24. Dostupné z: <https://www.roh.org.uk/photos/34704761682>. [citováno 2023-03-29].
- Product Details – Britten: Gloriana (Opera North). Online. Opus Arte, the World's Finest Opera, Ballet, Theatre and Music. Dostupné z: <https://www.opusarte.com/details/OA0955D>. [citováno 2023-03-11].
- Product Details – Britten: Gloriana (The Royal Opera). Online. Opus Arte, the World's Finest Opera, Ballet, Theatre and Music. Dostupné z: <https://www.opusarte.com/details/OA1124D>. [citováno 2023-03-11].
- Příspěvatelé Wikipedie. Claudio Monteverdi. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-08-10. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Claudio_Monteverdi&oldid=22335693. [citováno 2022-09-09].
- Příspěvatelé Wikipedie. Korunovace. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022 07-12. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Korunovace&oldid=21811840%3E>. [citováno 2022-09-04].
- Příspěvatelé Wikipedie. La clemenza di Tito (Mozart). Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-11-21. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=La_clemenza_di_Tito_\(Mozart\)&oldid=21920226](https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=La_clemenza_di_Tito_(Mozart)&oldid=21920226). [citováno 2023-01-25].
- Příspěvatelé Wikipedie. Leopold II. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-11-24. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Leopold_II.&oldid=22461995. [citováno 2023-01-12].
- Příspěvatelé Wikipedie. Sub olea pacis et palma virtutis. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2022-07-01. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Sub_olea_pacis_et_palma_virtutis&oldid=21430746. [citováno 2023-01-04].
- Příspěvatelé Wikipedie. Vévoda. Online. Wikipedie: Otevřená encyklopedie. 2021-07-23. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=V%C3%A9voda&oldid=22386266>. [citováno 2022-09-24].
- REITTEREROVÁ, Vlasta. Gioachino Rossini: Cesta do Remeše aneb Hotel U zlaté lilie. Online. Český rozhlas D-dur. 2022-07-21. Dostupné z: <https://d->

- dur.rozhlas.cz/gioachino-rossini-cesta-do-remese-aneb-hotel-u-zlate-lilie-8792263. [citováno 2023-03-31].
- RUSHTON, Julian. "Clemenza di Tito, La (opera seria by Mozart)". Online. Grove Music Online. 2002. Dostupné z: <https://www.oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-5000003425>. [citováno 2023-01-25].
  - SALAZAR, David. Teatro Real De Madrid 2017-18 - Gloriana: Anna Caterina Antonacci & David McVicar Team Up For Sensational Revival of Neglected Britten Work. Online. OperaWire. 2018-04-13. Dostupné z: <https://operawire.com/teatro-real-de-madrid-2017-18-gloriana-anna-caterina-antonacci-david-mcvicar-team-up-for-sensational-revival-of-neglected-britten-work/>. [citováno 2023-03-12].
  - Scene from Gloriana at the Royal Opera House, Covent Garden, 1953. Online. Royal Opera House. 2017-05-02. Dostupné z: <https://www.roh.org.uk/photos/34366281836>. [citováno 2023-03-29].
  - SPÁČILOVÁ, Jana, VÁCHA, Štěpán. "New Insights into the Performance of Fux's Opera Costanza e Fortezza in Prague in 1723." Music in Art, vol. 34, no. 1/2, (2009), pp. 44–72. Online. JSTOR. 2009. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/41818581>. [citováno 2022-06-11].
  - STURZ, Jiří Bartoš. Korunovační kantáta Leopolda Koželuha po 225 letech (ve světle doby a interpretace). Online. časopis Harmonie – klasická hudba, jazz a world music. 2017-02-13. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/studie/korunovacni-kantata-leopolda-kozeluha-po-225-letech-ve-svetle-doby-a-interpretace.html>. [citováno 2023-01-12].
  - ŠVAGROVÁ, Marta. Za přesuny mohly většinou války. Online. LIDOVKY.cz. 2008-04-17. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/za-presuny-mohly-vetsinou-u-vaiky.A080417_000016_In_noviny_sko. [citováno 2023-03-31].
  - The ENO to stage Gloriana for the Platinum Jubilee. Online. ENO-The Home of English Opera. 2022-05-25. Dostupné z: <https://www.eno.org/news/the-eno-to-stage-concert-of-benjamin-brittens-gloriana-for-the-platinum-jubilee/>. [citováno 2023-03-12].
  - The music of Queen Elizabeth II. Online. Classical Music. 2022-09-09. Dostupné z: <https://www.classical-music.com/features/articles/queen-elizabeth-ii-music/>. [citováno 2023-02-01].
  - The Queen's Accession and Coronation. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/the-queens-accession-and-coronation>. [citováno 2023-01-31].
  - The Queen's Life and Reign. Online. The Royal Household. Dostupné z: <https://www.royal.uk/the-queens-life-and-reign>. [citováno 2023-01-31].

- VESELÝ, Josef. 637. schůzka: Vladař na dva roky. Online. Český rozhlas Dvojka. 2021-08-04. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/637-schuzka-vladar-na-dva-roky-7940427>. [citováno 2023-01-12].
- Vocal and Guitar Recital: Pears, Peter / Bream, Julian – BRITTEN, B. / WALTON, W. / SEIBER, M. / FRICKER, P.R. Online. NAXOS Music Library. 2013-01-01. Dostupné z: <https://amup-naxosmusiclibrary.com.ezproxy.amu.cz/catalogue/item.asp?cid=886444023719>. [citováno 2023-03-30].
- What music was played at Her Majesty Queen Elizabeth II's coronation? Online. Classic FM – The World's Greatest Music. Dostupné z: <https://www.classicfm.com/discover-music/latest/music-coronation-queen-elizabeth-ii/trumpet-tune-purcell/>. [citováno 2023-02-01].
- WHITTALL, Arnold. "Gloriana." Online. Grove Music Online. 2002. Dostupné z: <https://www-oxfordmusiconline-com.ezproxy.amu.cz/grovemusic/display/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/om-o-9781561592630-e-5000901995?rskey=NowcmA&result=1>. [citováno 2023-02-23].
- Wikipedia contributors. Gloriana. Online. Wikipedia, The Free Encyclopedia. 2023-01-26. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Gloriana&oldid=1135751147>. [citováno 2023-02-14].

Notový zápis (hudebnina)

- BRITTEN, Benjamin. Gloriana: an opera in three acts: opus 53. Partitura. London: Boosey & Hawkes, c1953.
- MOZART, Wolfgang Amadeus. MOZART, Wolfgang Amadeus. La clemenza di Tito: opera seria in due atti: KV 621 = Titus. Partitura. Kassel: Bärenreiter, [200-].
- ZELENKA, Jan Dismas. Sub olea pacis et palma virtutis: melodrama de Sancto Wenceslao = Pod olivou míru a palmou ctnosti: melodrama o sv. Václavovi. Partitura + Musica Antiqua Bohemica Seria II. Příloha. Praha: Supraphon, 1987.

Příloha 1

Scéna z opery Gloriana v Royal Opera House, Covent Garden, 1953.

136

Scéna z opery Gloriana v Royal Opera House, Covent Garden, 1953; Joan Cross (Alžběta I.) a Peter Pears (Robert Devereux),

137

---

¹³⁶ Scene from Gloriana at the Royal Opera House, Covent Garden, 1953. Online. Royal Opera House. 2017-05-02. Dostupné z: <https://www.roh.org.uk/photos/34366281836>. [citováno 2023-03-29].

¹³⁷ Covent Garden Opera Company in Basil Coleman's production of Gloriana (1953) © Roger Wood / ROH Collections. Online. Royal Opera House. 2008-11-04. Dostupné z: <https://www.roh.org.uk/photos/8618368821>. [citováno 2023-03-29].

For the first time for over 200 years royal patronage was given last night at Covent Garden to a new opera. From the royal box, embowered in flowers and cloth of gold, the Queen looks down on the brilliant scene as the National Anthem heralds her arrival for the premiere of "Gloriana."

But the glitter was cold

By JAMES THOMAS

THE Queen leaned dangerously over the gallery as the Queen walked into the Royal Box at Covent Garden last night for the gala premiere of Benjamin Britten's opera about the first Elizabeth, "Gloriana," written specially as a Coronation tribute.

Everything in the Garden was lovely as the trumpeters of the Royal Horse Guards blew their fanfare against the scarlet drapes of the stage and the 30-strong royal party entered the glittering theatre.

But the Garden was ready only just in time. The Opera House authorities had to delay opening the doors because shirt-sleeved workmen were still working in the specially built Royal Box in the middle of the grand tier.

They were still hammering in the foyer, with designer Oliver Messel rushing around supervising his elegant decorations, while the first of the white-tied, bejewelled audience waited, puzzled, in Bow Street.

Even as the seats—10s. 6d. to six guineas—began to fill, a man in shirt sleeves was still adjusting the golden drapes.

Golden theme

Not since before the war has the Royal Opera House, that gold and crimson jewel in the middle of the drab market, looked so gorgeous. Golden tassels and loops of laurel garlanded the soaring tiers.

The royal box was hung with heavy strands of red and white roses and oak leaves. Inside its tent of gold antique furniture was ranged for the royal party.

It was Evening Dress Only even in the gallery; the tiaras sparkled right up the steeply-banked seats to where a nylon parachute, lit from inside, masked the ugly green dome of the theatre.

Chandeliers even hung out over Bow Street, where the crowds cheered the Queen's arrival. In the foyer and up the grand staircase Guardsmen stood in their red tunics against 10 foot displays of roses, gladioli and rhododendron.

£16 a yard

Two Guardsmen stood to attention outside the Royal Box as the Queen walked into it through a great archway of fresh oak leaves. The Queen stood there

Over a white silk full-skirted gown, decorated at the neck with golden spangles, is the ribbon and star of the Order of the Garter. The Queen wears a diamond tiara and diamond necklace and earrings

News Chronicle 9.6.53

DARING DESIGNS FOR GLORIANA

THE first impression of Britten's "Gloriana" last night has been the stage spectacle, one of extraordinary richness.

John Piper's scenery produced a kind of startling surprise of a vision suddenly become an actual fact.

His magnificent scenic designs were filled with the high colours of his costumes.

They were daringly conceived in orange, scarlet, pink, crimson, silver and gold, all the intense colours one likes to imagine people wearing in those excessive Tudor days and nights.

Background

As a spectacle "Gloriana" is indeed exciting. And then the music. Evidently we shall need more than one or two performances to get it into focus.

At present it is the least memorable part of the show. One or two striking passages one recalls, things not swamped by the pageantry on the stage. The rest remains for the moment an intriguing background.

Joan Cross moved and acted as Elizabeth Tudor might well have done and sang and spoke just like Joan Cross. Peter Pears made an agreeable Essex, Arnold Matters a dignified, earnest Cecil.

Scott Goddard

News Chronicle 9.6.53

against a background of cloth of gold, costing £16 a yard, while Sir William Walton's unsingable and rather ponderous arrangement of the National Anthem was played.

The necks of the Diplomatic Corps, to her left, of the members of the Government and their wives, to her right, craned to see her. Beside her stood the Duke.

To the left was the Queen Mother, in white again; over to the left, beyond the Crown Prince and Crown Princess of Norway, was Princess Margaret in a strapless powder blue velvet gown.

In the box were eight princesses, three princes, two duchesses, three countesses.

Beyond the drapes were the Commonwealth Prime Ministers and almost every Ambassador to the Court of St. James.

Just polite

The opera's reception was no more than polite from the most unusual audience at the Opera House for years.

A few of the regulars up in the gallery raised a cheer for the composer when he walked on the stage after flowers had been handed to all the principal women.

"The stickiest audience we have ever known," was how some of the singers described it. "Many of the opera-lovers present booked again to see the opera on Thursday under normal conditions."

THE NIGHT . . . when the splendours of many nations are assembled in the presence of the Queen for a notable operatic occasion . . . THE MUSIC

GLORY... GLORY... GLORIANA

But why so dour, Mr. Britten?

By CECIL SMITH

TO celebrate the Coronation of Elizabeth II, Benjamin Britten chose to write an opera showing Elizabeth I as an unlovely, self-willed, vacillating old woman.

Just before the final curtain of "Gloriana" comes silently down the decadent crone of a queen pleads: "My lord Archbishop, do not cease to pray for me."

She certainly needed his prayers if we are to believe Britten and his librettist, William Plomer.

This dour tale would have chilled the spirits of a less ebullient audience than the one at last night's Covent Garden gala performance.

If an historical piece was in order did English history suggest no more desirable subject than the grim sparring between Elizabeth and the Earl of Essex?

No Oldie Englishie

All the ingredients of a proper royal celebration were at hand except a suitable opera, or even a good opera.

John Piper's scenery and costumes were some of the most beautiful any of us have seen. He completely avoided Ye Oldie Englishie, and dreamed up a wondrous, fantastic world of softly fixed yet rich colours and timeless Greek-Tudor-rocco-Victorian-modern architecture.

Under John Fritchard's zealous baton the musical performance moved smoothly. The chorus sang delightfully and the orchestra and stage hand went at their work with a will.

Basil Coleman's production filled the stage with slightly groupings and appropriate movement.

A masterpiece

Joan Cross's Elizabeth was a masterpiece of characterisation, enriched by dozens of happy details. Peter Pears sang adroitly, but his portrait of Essex was rather careful and studied.

Neither of these excellent artists—let us face it—has a great deal of voice. Too often Britten's score seemed to be taking care not to bury their tones. They were a trifle embarrassingly out-sung by Jennifer Vyvyan, Geraint Evans, and Ina Te Wiata.

There is a great deal of choice music in "Gloriana." But the most impressive parts are small and madrigal-like, and seem out of place in a big opera house.

Moreover, the music given to the individual characters seldom brings them to life psychologically. The dramatic organisation of some scenes is anticlimactic. The words are too "poetic" to be always intelligible.

These shortcomings make "Gloriana" a basically unsuccessful opera.

✧ IT WAS a glorious moment, the first in an evening of glory . . . as the Queen entered the Royal Opera House, Covent Garden, for the opera set in the Glorious Age of England . . . the opera "Gloriana." With her in the Royal box were the Duke of Edinburgh, the Queen Mother, Princess Margaret, the Princess Royal, the Duchess of Kent . . .

And around and above and below her were some of her peoples . . . men with gleaming decorations, bare-shouldered women bright with jewellery; the bright-coloured robes of Africa, the flowing dress of the desert.

Outside a crowd of 5,000 people had waited.

As Princess Margaret, with huge roses on one shoulder, arrived (above) came a gasp of delight from the crowd . . . Then the Queen . . . "Glorious," said the crowd. That was the word that summed it all up: Glorious.

Margaret, the Princess Royal, the Duchess of Kent . . .

And around and above and below her were some of her peoples . . . men with gleaming decorations, bare-shouldered women bright with jewellery; the bright-coloured robes of Africa, the flowing dress of the desert.

Outside a crowd of 5,000 people had waited.

As Princess Margaret, with huge roses on one shoulder, arrived (above) came a gasp of delight from the crowd . . . Then the Queen . . . "Glorious," said the crowd. That was the word that summed it all up: Glorious.

GLORIANA—AN OPERA OF GLORY . . .

By CECIL SMITH

THE Queen attended the opera at Covent Garden last night. She saw and heard the first performance of Benjamin Britten's new opera "Gloriana."

For three hours and 20 minutes her thoughts were carried back to her great predecessor who also bore the name of Elizabeth.

"Gloriana" recounts the familiar story of the interest of Elizabeth I in the Earl of Essex, and her difficult decision to have him put to death when she believes that he is plotting against her.

The opera was conducted by John Fritchard.

To Joan Cross, one of the most distinguished artists of the English lyric stage, fell the honour of creating the role of Elizabeth for "Gloriana," as she was nicknamed. Peter Pears appeared as Essex.

Daily Express 9.6.53

POCKET CARTOON
by OSBERT LANCASTER

"You know, darling, I believe I should appreciate it even MORE if they left the lights on in the auditorium!"

All waiting for the Queen

OUTSIDE Covent Garden, some of the audience waits for the Queen. . .

IN THE STREET of South-East London the people wait for the Queen to pass on her third Coronation drive earlier yesterday. . . Three hours and 22 miles of cheers all the time, cheers all the way.

Příloha 3

Báseň Roberta Devereux, hraběte z Essexu

(přeložil Ondřej Hučín)

“Happy were he could finish forth his fate
„Šťastný je ten, kdo svůj úděl dokoná
In some unhaunted desert, where, obscure
v liduprázdné pustině, kde skryt
From all society, from love and hate
přede všemi, před láskou i nenávisť
Of worldly folk; then might he sleep secure;
světské lůzy může klidně spát;
Then wake again, and give God ever praise,
znovu procítat a stále vzdávat Bohu díky,
Content with hips and haws, and brambleberry.
spokojen jen s šípky, hlohem a ostružinami.
In contemplation spending all his days,
Kde tráví všechny své dny v rozjímání
And change of holy thoughts to make him merry.
a přemítání o svatých myšlenkách, které ho těší.
Where, when he dies, his tomb might be a bush,
Kde bude mít po smrti za náhrobek pouhý keř,
Where harmless Robin¹⁴⁰ dwells with gentle thrush.
v němž žije nevinná červenka s něžným drozdem.
Happy, happy were he!”¹⁴¹
Ten je šťastný!“¹⁴²

Text madrigalu „Happy, O happy he“ od Johna Wilbye

(přeložil Ondřej Hučín)

“Happy, O happy he, who not affecting
„Šťastný, ach šťastný je ten, kdo se zdrží

---

¹⁴⁰ V originále je použitý název „robin“ (Červenka obecná), jenž zároveň odkazuje k samotnému autorovi, jelikož takto důvěrně královna Roberta Devereux oslovuje.

¹⁴¹ BRITTEN, Benjamin. Gloriana: an opera in three acts: opus 53. Partitura. London: Boosey & Hawkes, c1953. s. 61-64.

¹⁴² HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 89.

*The endless toils attending worldly cares,
nekonečné dřiny pro správu světských věcí,
With mind repos'd, all discontents rejecting,
s pokojnou myslí žádných křivd si nevšímá,
In silent peace his way to heav'n prepares;
v tichém míru spravuje svou stezku do nebe
Deeming his life a Scene, the world a Stage,
a život je pro něj hrou, svět pak jevištěm,
Whereon man acts his weary Pilgrimage.”¹⁴³
na němž vystupuje v roli znaveného poutníka.“¹⁴⁴*

Báseň “On Monsieur’s Departure“ neboli „Na pánův odchod“ od královny Alžběty I.

(přeložil Ondřej Hučín)

*“I grieve and dare not show my discontent,
„Svůj pláč já nesmím přiznat navenek,
I love and yet am forced to seem to hate,
city mě nutí maskou zášti skrýt
I do, yet dare not say I ever meant,
a věčně skrývat tok svých myšlenek,
I seem stark mute but inwardly do prate.
tak mlčím, však tam uvnitř není klid.
I am and not, I freeze and yet am burned,
Nejsem i jsem, hned oheň a hned led,
Since from myself another self I turned.
své já musím od sebe odhánět.*

*My care is like my shadow in the sun,
Má láska je jak na slunci můj stín,
Follows me flying, flies when I pursue it,
jde za mnou stále, prchá, jdu-li vstříc,
Stands and lies by me, doth what I have done.
spí i bdí se mnou, čeká na pokyn.
His too familiar care doth make me rue it.
A jeho lásky líto je mi čím dál víc.*

---

¹⁴³ John Wilbye: Happy, O Happy He. Online. Poeticous. 2023. Dostupné z: <https://www.poeticous.com/john-wilbye/happy-o-happy-he>. [citováno 2023-03-29]

¹⁴⁴ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 62.

No means I find to rid him from my breast,
Jsem bezmocná, jak zbavit se ho mám,
Till by the end of things it be supprest.
než vyřeší vše konec světa sám.

Some gentler passion slide into my mind,
Přijď, vášni trochu mírnější, vždyť já
For I am soft and made of melting snow;
jsem ze sněhu, co taje, zrozená.
Or be more cruel, love, and so be kind.
Neb láska krutá ať mi milost dá
Let me or float or sink, be high or low.
a jsem jak pták či v peklo vhozena.
Or let me live with some more sweet content,
Bud' nech mě žít a sladší osud dej,
*Or die and so forget what love ere meant.*¹⁴⁵
či smrtí paměť znič a klid mi přej.¹⁴⁶

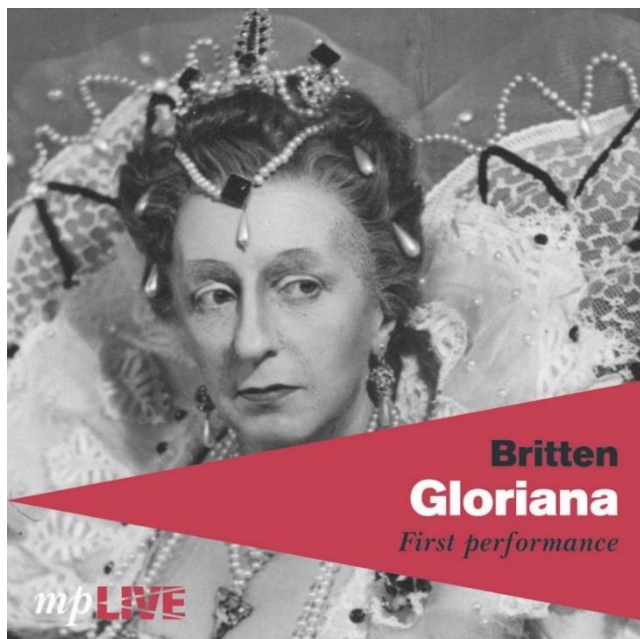
¹⁴⁵ On Monsieur's Departure by Queen Elizabeth I. Online. Poetry Foundation. 2017-08-18. Dostupné z: <https://www.poetryfoundation.org/poems/44221/on-monsieurs-departure>. [citováno 2023-03-29]

¹⁴⁶ HUČÍN, Ondřej. Benjamin BRITTEN: Gloriana. Praha: Národní divadlo, c2012. s. 45.

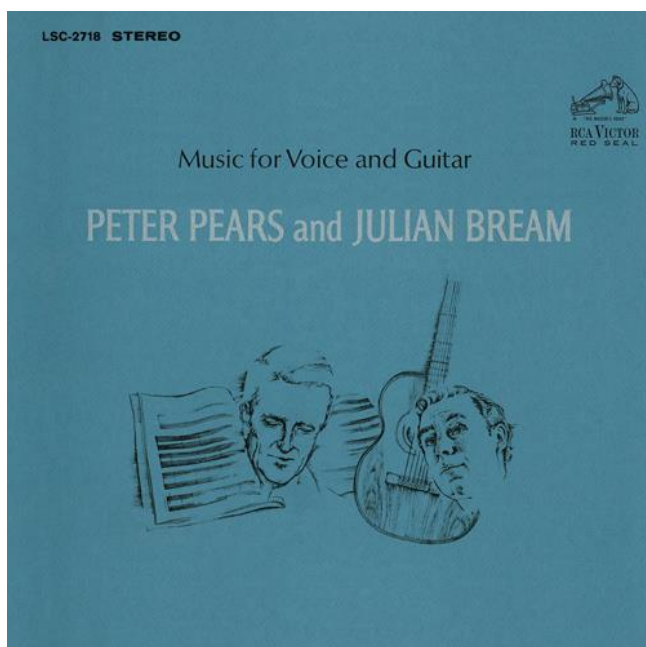
Příloha 4

Live nahrávka opery Gloriana z premiéry 8. června 1953 v Royal Opera House v Covent Garden

147

Studiové album tenoristy Petera Pearse a kytaristy Juliana Breama, které obsahuje komorní nahrávku Loutnové písně „Happy, Happy were he“ Roberta Devereux, hraběte z Essexu.

148

---

¹⁴⁷ Britten, Gloriana, First Performance (Live). Online. Apple Music. 2009-01-01. Dostupné z: <https://music.apple.com/us/album/britten-gloriana-first-performance-live/1270063441>. [citováno 2023-03-30].

¹⁴⁸ Vocal and Guitar Recital: Pears, Peter / Bream, Julian – BRITTEN, B. / WALTON, W. / SEIBER, M. / FRICKER, P.R. Online. NAXOS Music Library. 2013-01-01. Dostupné z: <https://amup-naxosmusiclibrary.com.ezproxy.amu.cz/catalogue/item.asp?cid=886444023719>. [citováno 2023-03-30].

Příloha 5

Úspěšné filmové zpravování opery *Gloriana* z produkce The Opera North v roce 1999

149

Audiovizuální nahrávka opery *Gloriana* ze slavnostního nastudování Royal Opera House v roce 2013

150

¹⁴⁹ Britten – *Gloriana*. Online. Amazon.com. 2006-09-12. Dostupné z: <https://www.amazon.com/Britten-Gloriana-Josephine-Barstow-Randle/dp/B000G1T06I>. [citováno 2023-03-31].

¹⁵⁰ BRITTEN, B.: *Gloriana* (Royal Opera House, 2013) (Blu-ray, HD). Online. NAXOS RECORDS. 2013-11. Dostupné z: <https://www.naxos.com/CatalogueDetail/?id=OABD7134D>. [citováno 2023-03-31].

Britten: *Gloriana* [Susan Bullock, Toby Spence, Patricia Bardon, Mark Stone] [Opus Arte: OA1124D] [DVD] [2013] [2014]. Online. Amazon.com. 2013-11-25. Dostupné z: <https://www.amazon.co.uk/Britten-Gloriana-Bullock-Patricia-OA1124D/dp/B00FFYJHY6>. [citováno 2023-03-31].

Příloha 6

Úspěšné nastudování opery Gloriana v Národním divadle v Praze; premiéra 2012, Gun-Brit Barkmin (Královna Alžběta I.); Foto: Hana Smejkalová.

151

Úspěšné nastudování opery Gloriana v Národním divadle v Praze; premiéra 2012, Martin Šrejma (Robert Devereux), Szilvia Rálik (Královna Alžběta I.); Foto: Hana Smejkalová.

152

---

¹⁵¹ Gloriana-Benjamin Britten. Online. Národní divadlo-online archiv. 2012-03-03. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/titul/5158>. [citováno 2023-03-31].

¹⁵² Gloriana-Benjamin Britten. Online. Národní divadlo-online archiv. 2012-03-03. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/titul/5158>. [citováno 2023-03-31].

Příloha 7

Úspěšné a oceňované nastudování opery Gloriana v Teatro Real v roce 2018

153

Scéna z úspěšného a oceňovaného nastudování opery Gloriana v Teatro Real v roce 2018; Anna Caterina Antonacci (Alžběta I.), Leonardo Capalbo (Robert Devereux).

154

---

¹⁵³ Opera Gloriana-Benjamin Britten. Online. Teatro Real. 2018. Dostupné z: <https://www.teatroreal.es/en/show/gloriana>. [citováno 2023-03-31].

¹⁵⁴ Opera Gloriana-Benjamin Britten. Online. Teatro Real. 2018. Dostupné z: <https://www.teatroreal.es/en/show/gloriana>. [citováno 2023-03-31].